

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תיק 1254104/2

ב"ה

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אליעזר איגרא, הרב שלמה שפירא, הרב צבי בן יעקב

המערער: [REDACTED] ת"ז [REDACTED] (ע"י ב"כ עו"ד יהונתן קניר)
נגד
המשיב: [REDACTED] ת"ז [REDACTED] (ע"י ב"כ עו"ד ניסים שלם)

הנדון: גירושין, גירושין

החלטה

בפנינו ערעור על פסק דינו של ביה"ד האזורי מיום 12.12.19 (להלן: בי"ד קמא), אשר קבע במסקנתו: "גם האשה אינה מעוניינת בבעלה, הרי שאין מנוס מלקבוע כי יש לחייב את האישה לקבל את גיטה מבעלה ... ביה"ד קובע כי בנדון שלפנינו אין לתלות את חורבנו של הבית אך באשתו של הבעל, ויש לקבוע כי שני הצדדים אחראים למשבר שבפנינו, ועל כן ביה"ד קובע כי בנדון שלפנינו האשה זכאית אך לעיקר כתובתה ולא לתוספת כתובה".

הצדדים נשאו כדמו"י בשנת [REDACTED], ולהם ילדים קטינים. בנם [REDACTED] של הצדדים, נפטר [REDACTED]. האשה תבעה שלו"ב, והבעל תבע גרושין. הבעל טען על כך שאשתו אכלה עדיין על מותו של הבן [REDACTED] משרה דכאון בבית, יוצאת בנפרד עם ידידים (ראה עמ' 2 לפסה"ד), ואינה מקיימת את חובותיה כרעיה. האישה מנגד טוענת כי יחסי האישות פסקו עת גילתה כי לבעל קשר עם אשה נשואה [REDACTED] ואף הציגה תמונות, (ראה עמ' 4 לפסה"ד הנ"ל).

בי"ד קמא בהכרעת הדין דוחה את טענות הבעל על כך שאשתו קיימה קשר אסור עם [REDACTED] בי"ד קמא מציין כי טענות הבעל נובעות מפרשנות של התכתבות בהודעות, ודינה להדחות. כמו כן בי"ד קמא מציין כי העובדה שהאישה ממשיכה להתאבל על מות בנם [REDACTED] ז"ל, אין בה כדי להוות ראיה על דכאון נפשי באופן שמחייבה לקבל גט. ביה"ד מציין ומדגיש את ההבנה שיש לגלות לצער ולכאב של האם, (ראה עמ' 8 לפסה"ד). נוסף אנו ונאמר, שאף אם היתה האשה בדכאון מחמת מות בנם, הרי שאין בזה כדי לחייב את האשה בגרושין,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ובורדאי שיש לחייב בתוספת כתובה, הואיל ומחלה זו נולדה במהלך חיי הנישואין, ונסתחפה שדהו, ראה שו"ע אהע"ז סי' קטז סע' יא ובנו"כ שם, דדוקא בנכפית יכול לגרשה בעל כרחיה, ראה ח"מ שם סי' ק"ט ובב"ש סי' ק"כ, ומקורו מתש' הרא"ש. אולם במקרה כנדו"ד, וכפי שהתרשמנו, לא היה מקום כלל לחייב בגרושין מחמת זה, כשמצבה נוצר במהלך חיי הנישואין, ובכל מקרה היתה זכאית לתוספת כתובה. כמו כן יש לציין כי פרט לאסון שפקד את בני הזוג תביעת הגירושין באה [REDACTED] לאחר לידת בנם הקטן כשלצדדים [REDACTED] ילדים בני [REDACTED] דבר שלכשעצמו מהווה קושי גדול ביותר ללא המשבר הבלתי נתפס!!! טיפול [REDACTED] ילדים מקטני קטינים כשהאשה שוהה עימם כל היום בבית, הינו עומס גדול מאוד, שודאי יש בו להשפיע באופן קשה על האשה הנמצאת לאחר הלידה ובפרט בעקבות השינויים ההורמונליים לעת הזו. דבר זה אולי יש בו את ההסבר למנהג האשה לצאת בערכים אחרי שוב הבעל מיום עבודתו, וזה בכדי להתאוורר, מהיום הקשה שעבר עליה, ואם יציאתה הינה עם חברות ובאופן שהאדם הסביר נוהג, אין להאשימה בכך, ואדרבה רק יציאות כאלו יוכלו לאפשר לה להתאושש בתקופה הקשה של המתיחות בבית.

יחד עם זאת מסקנת ביה"ד האזורי היא שאין מנוס מגרושין. למעלה משנה (וכיום כבר קרוב לשנתיים) אין ביניהם יחסי אישות; "וברור כי מצב זה מהדהד בעוצמה רבה את גורל ועומק השבר הזוגי אליו נקלעו הצדדים, שבר שספק רב אם ניתן לרפאותו, ולמעלה מכך ספק אם מי מהצדדים עדיין מעוניין, באמת ובתמים, בתיקונו". מוסף ביה"ד כי הצד הטוען לשלו"ב, נדרש להוכיח שעשה מעשים ופעולות המורות על רצונו. בנדו"ד, מציין ב"ד קמא, לא רק שהאשה לא עשתה מעשים כאמור, אלא נקטה בלשון קשה ובשלל הליכים משפטיים. ומכאן מגיע ב"ד קמא למסקנה כי האישה אינה חפצה בשלו"ב (ראה עמ' 10-9 לפסה"ד).

בי"ד קמא האריך בדין בני זוג המורדים זע"ז, ודין אי חיוב הבעל בתוספת כתובה, אולם ממכלול החומר נראה לנו שיש לדון בעיקר במה שכתב בי"ד קמא בפרק האחרון של פסה"ד (עמ' 32 ולהלן), מה דינה של תוספת הכתובה במקום שהאשה נגררה אחרי הבעל להליך הגרושין. לאמור, כתוצאה מהתנהגותו, או בנדו"ד קשריו עם אותה [REDACTED] או התרחקותו ממנה ואי תמיכה באבל הגדול על מות בנם ז"ל, אם אכן הדברים נכונים ולבעל קשר עם אשה אחרת, אין לתאר את עומק השבר של אשה ככלל ואשה במצבה העכשווי אחרי לידה ומטופלת [REDACTED] קטני קטנים כמפורש לעיל. במקרה שכזה אפילו אם האשה פוגעת ומקניטה את הבעל, כגון האמירה על מימון ניתוח לצורך זיווג שני, אין בדבר בכדי להוכיח לנו מה הוא רצונה האמיתי, ותגובה זו היא תגובה של אשה הפגועה עד עמקי נשמתה, ואאין היא רוצה לתת לבעלה את "התענוג" שהוא הצליח לרומסה ולהביאה למצב שתצטרך להתחנן בפניו על המשך הנישואין. האם גם בכגון זה מפסידה האשה את תוספת הכתובה? בי"ד קמא האריך להוכיח שבכגון זה האשה אינה מפסידה את תוספת הכתובה.

אין אנו יודעים מדוע בי"ד קמא הגיע א"כ למסקנה כי האישה הפסידה את תוספת הכתובה. האם בי"ד קמא סבור כי האישה במעשיה לא רק נגררה אלא גם יזמה את ההליך? מהחומר שבתיק התרשמותינו שהאשה נגררה להליך ולא יזמה אותו. יתכן מאד והיא נגררה לאותו הליך, והגיבה למעשיו של הבעל, ובכגון זה לא הפסידה האישה את תוספת הכתובה. אנו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כותבים בזהירות המתבקשת, הואיל ולא היינו בכל מהלך הדיונים, וקשה לחלוק על קביעות עובדתיות של ב"ד קמא. יחד עם זאת ממהלך קריאת פסה"ד עצמו והחומר שבתיק, נראה לנו שהאישה נגררה להליך ולא היא זו שיזמה אותו.

ברם, איננו מוצאים כעת מקום לדון בענין, והאריכות אך למותר, הואיל וכל הנפקות הינה ביחס לתוספת הכתובה. מדובר בכתובה בסך של 101,000 ₪. הנחתינו שלאחר 14 שנות נישואין, ודאי האישה תקבל זכויות בכספי הבעל יותר מהסכום הנ"ל, וידוע שאין מקבלים גם כתובה (ע"פ ההלכה) וגם כספים המגיעים בהתאם לחוק יחסי ממון, ואינם בהתאם להלכה. משכך הדיון בענין תוספת הכתובה אינו בר נפקות ככל הנראה לנדו"ד. למרות שיתכן ואם יתברר שהאישה קבלה פחות מהסכום הנ"ל, פתוחה תהיה בפניה הדרך להגיש תביעה מחודשת לתוספת כתובה, תוך ברור הנקודה, האם האישה נגררה אחרי הבעל, או שאף היא זו שיזמה את ההליך לגרושין, ושלוש הבית הינו מהשפה ולחוץ.

ביה"ד שמע את הצדדים ואת ב"כ. הצדדים, כ"א בעמדתו. האישה טוענת שאוהבת את בעלה ורוצה שיחזור לחיק המשפחה, בעוד שהבעל טוען כי הזוגיות ביניהם כבר לא תחזור ואינו חפץ לחזור לשלום.

אנו מבינים שלאור הפרוד הארוך () כנראה שאין סיכוי לשלום בין בני הזוג, גם לאור העובדה שהאישה לא עשתה די מאמצים כדי להשיב את הבעל לבית. נכון שלעיתים היו רוחות מלחמה בין בני הזוג ולעיתים רוחות רגיעה, וכיום לא נושבות בין הצדדים רוחות מלחמה, אך נראה שגם שפת השלום והאהבה, אינה זו המדוברת ביניהם. לא השתכנענו שהאישה עשתה מאמצים ראויים להשיב את הבעל לבית ולחיי משפחה. משכך החלטת ב"ד קמא שיש להתגרש, היא נכונה, הגם שאיננו רואים צורך לקבוע אם החיוב במקומו אם לאו.

בדרך של פשרה אנו מחליטים כי סדור הגט יהיה בשלהי חודש . והיה אם תצליח האישה לשכנע את הבעל לחזור לחיי המשפחה והבעל יחזור לבית, מה טוב, ולא - תקבל את הג"פ כדמו"י.

במידה והאישה תקבל את הג"פ במועד האמור, תוכל האישה להמשיך ולהתגורר בבית עד לתאריך , ללא דמי שימוש על חלקו של הבעל, וכי פרוק השיתוף בפועל יעוכב עד לתאריך הנ"ל (ניתן להתחיל בהליך פרוק השיתוף בדירה, אך הפינוי בפועל לא יהיה לפני נובמבר 21), כאשר מהתאריך הנ"ל ככל והאישה תמשיך להתגורר בבית, תשלם דמי שימוש ראויים על חלקו של הבעל, עד לפינויה מהדירה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

במידה והאישה תסרב לקבל את הגט בתאריך הנ"ל, יורה בי"ד קמא לאלתר על פרוק שיתוף בדירת הצדדים, והחל מחודש [REDACTED] (מעט אחרי מועד הערעור שבפנינו) תשלם האישה דמי שימוש ראויים על השימוש בחלק הבעל.

לאור האמור לעיל:

- א. בי"ד קמא יקבע מועד לסדור גט בשלהי חודש [REDACTED].
- ב. והיה אם לא יחזור הבעל לבית, האישה תקבל את הגט לאלתר, במועד הראשון שיקבע בי"ד קמא.
- ג. במידה והאישה תקבל את הג"פ במועד הראשון שיקבע בי"ד קמא, כי אז תהיה האשה רשאית להתגורר בדירת הצדדים עד לתאריך [REDACTED] ללא תשלום דמי שימוש בחלקו של הבעל בדירה, ורק החל מחודש [REDACTED] יעד לפינוי הדירה בפועל על ידה, תשלם דמי שימוש ראויים על חלקו של הבעל בדירה.
- ד. במידה והאישה תסרב לקבל ג"פ במועד הראשון שיקבע בי"ד קמא, הרי שהחל מחודש [REDACTED] תחל לשלם דמי שימוש ראויים על חלקו של הבעל בדירה, ויש למכור את הדירה לאלתר בדרך של כינוס נכסים או בדרך אחרת שיראה בי"ד קמא לנכון.
- ה. לאור תוצאות הערעור, אין צו להוצאות. המזכירות תחזיר לצדדים את אשר הפקידו בקופת ביה"ד.

הרב צבי בן יעקב

ראיתי הדברים שכתב עמיתנו הגרצ"י בן יעקב, אך אחרי העיון בדברים דעתי שונה ופסק דינו של ביה"ד האזורי גורם עוול לאשה וכופה אותה להתגרש, ומפסיד זכויותיה ותולה בה דברים אשר לו הם, ונבאר דברינו.

בפנינו ערעור וערעור שכנגד על פסק דינו של ביה"ד האזורי מיום 12.12.19 (להלן: בי"ד קמא), אשר קבע במסקנתו שתי קביעות:

- א. לאור כל מה שהעלנו לעיל כי בנדרון שבפנינו קובע ביה"ד כי גם האישה אינה מעוניינת בבעלה הרי שאין מנוס מלקבוע כי יש לחייב את האישה לקבל את גטה מבעלה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב. כמו כן, ולאור אשר הראנו לעיל, ביה"ד קובע כי בנדון שבפנינו אין לתלות את חורבנו של הבית אך באשמתו של הבעל, ויש לקבוע כי שני הצדדים אחראים למשבר שבפנינו, ועל כן ביה"ד קובע כי בנדון שבפנינו האישה זכאית אך לעיקר כתובתה ולא לתוספת הכתובה.

ביה"ד הרחיב כיד ה' הטובה עליו, להסביר את דינו של ר' ירוחם והנפק"מ היוצאות מהלכתו, זו, והביא ממה שהאריכו בזה דייני בתי הדין לדורותיהם, איש איש לפי כבודו ולפי מעלתו. אין מקום בהחלטתנו זו להיכנס לתוצאות המעשיות הנובעות מההסברים שניתנו להלכתו. אך מכיוון שלדעתנו הלכתו לא שייכת בנידון דידן, נרחיב ונסביר דברים אלו בהמשך. נקדים ונאמר התנאי לקביעה ולפיה הצדדים אינם רוצים זה בזה. בסיסה נשען על קביעת העובדות בכל מקרה לגופו. ללא קביעה מדויקת של המצב האמיתי, או הוכחה שמסתבר באופן של למעלה מכל ספק שזה המצב האמיתי אין להסתמך על הלכתו, לא לעניין חיוב בגירושין ולא לעניין פטור מתוספת כתובה. נבאר תחילה האופן לפיו אמור ביה"ד להתנהל בתביעות לשלום בית, ולאחר מכן נדון בהשלכת הלכות אלו על נידון דידן.

א. בשנים האחרונות העילה הנפוצה ביותר לחיוב בגירושין, הינה שיטת ר' ירוחם האומר שכל היכא ששני הצדדים אינם רוצים זה בזה, על ביה"ד לכופס להתגרש, והאשה הפסידה תוספת כתובה, בצירוף לשיטה זו מביאים את דברי הגר"ח פאלאג'י שכל היכא שעברו י"ח חודש ונלאו מתווכי שלום, יש להשתדל להפרידם זה מזו. משכך כתביעות רבות בהם אחד מהצדדים רוצה בגירושין והצד השני מסרב, חותרים בתי הדין לבדוק את מהות סירובו ע"י בחינת מעשיו ו/או דיבוריו, ואם מגיעים למסקנה שעל אף דבריו המפורשים, על פי אומדנת דעת הדיינים. מחשבתו האמיתית אינה כפי שמוציא בפיו והוא כאמת רוצה להתגרש, יש לתלות דיבורו ברצון להגיע להטבות שונות ומשונות. ונפרש דבריו על פי האומדנא שלנו, ועיין שו"ע חו"מ ס' ט"ו ס"ד. ולפעמים אף יותר מזה, מכיוון שלדעת ביה"ד השלום לא ייכון נלך אחרי דינו של הגר"ח פאלאג'י, נחייב בגירושין ואף ניתנת פסיקה שבפועל כופה את המסרב להתגרש, להתגרש בע"כ ולהפסיד לאשה מזונות ושאר זכויותיה. מפני שעם שלילת זכויות הנובעות מקשר הנישואין, לא תהיה לדורש שלום הבית תוחלת ותקוה להישאר נשוי רק על פי הרישומים, בעוד בן זוגו מתחיל בחיים חדשים, על פי ההיתר דה פאקטו שניתן לו ע"י בית הדין. דבר זה אף שהוא נצרך לפעמים, יש לבוחנו היטב היטב, כדי שלא להפסיד לבן זוג נשוי את זכויותיו, ולפעמים להביא לידי גט מעושה, משכך חובתנו להבהיר גרי הדין. דברינו מבוססים על מה שכתבנו בעבר בתיק מתתאס נתניה 872663/1 בכיאר מהותה של תביעה לשלום בית, ונרחיב הדברים לעניין הנוגע למעשה בערעורים המוגשים כמעט מידי יום ביומו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב. העניינים הנידונים בפני בית הדין הם היחסים שבין איש לאשתו בתוך הבית כשאינן אנשים זרים עימם, במקרים כאלו קשה לבית הדין לבוא לבירור האמת כשטענות הצדדים סותרות. וכבר עמדו בזה הקדמונים שדברים הנעשים בתוך הבית הם דברים הקשים לבירור.

ועיין ברמ"א (אהע"ז סימן ע"ד ס"י) שכתב לגבי אשה הטוענת שאינה רוצה שיבואו קרובי הבעל לביתה מפני שמריעין לה ומצירין לה וגורמים קטטות בינה לבעלה, וז"ל:

"ונוהגין להושיב עמהם איש או אשה נאמנים ותדור עמהם עד שיתברר ע"י מי נתגלגל הריב והקטטה."

הרי שבדבר ששני הצדדים טוענים שהצד השני הוא הגורם אי אפשר לברר עד שישיב עמם בבית מאן דהוא ויכרר לביה"ד אמיתות העניין.

וכן כתב עוד הרמ"א (בסימן קנ"ד ס"ג) שבמריבות שבין בעל לאשתו הנעשה בביתם אי אפשר לברר מהות העניין ומיהו הגורם, רק ע"י שיושיבו אדם ביניהם שיוכל לעמוד על הדברים בשעת התרחשותם ולברר לביה"ד מי הוא הגורם למריבות.

ויש להקל אף בלא עדות גמורה, וכמו שכתב החת"ס בתשובתו (בח' חו"מ סימן כ"ג) וז"ל:

"ואשר לטענת בעלת קטטה, כי נ"ל לזה סגי בעדים אפילו שלא בפניה ואין צריך לזה עדות גמורה והו"ל כמו אשתמודעינהו פרק החולץ לט, ב דמסקינן והלכתא גילוי מילתא בעלמא הוא ואפילו קרוב ואפילו אשה ומשמע דכל דיני עדות לא בעינן וכו'. מ"מ נראה בעינין זה כו"ע מודים דלא תהיה שמיעה גדולה מראיה, כיוון שמפורסם כולי האי לכל באי שער עירה שאי אפשר לדור עמה ממש הוא כראיה ולא הוה אלא גילוי מילתא בעלמא."

חזינן מדבריו שאף שהקל וסבר דלא בעינן עדות גמורה המעידה שהאשה היא אשה רעה, על כל פנים בעינן שיהיה ברור לביה"ד בדרך כלשהי. ולפי"ז במקרה שאין לנו אלא טענות הצדדים והדבר לא נתברר לפני ביה"ד, אין ביה"ד יכול ליתן לה דין אשה רעה שמצווה לגרשה, וממילא כל עוד לא הוכח אחרת יש לקבל עקרונית תביעתה לשלום-בית. וק"ו שאין לחייבה להתגרש.

ג. אין ספק שההשתדלות לעשות שלום-בית בין איש לאשתו היא מצווה וכדשנינו בפאה (פ"א מ"א):

"אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום בין אדם לחבירו..."

ועיין בתוס' סנהדרין ו, ב (ד"ה אבל אהרון) שפירש:

"כיוון שלא היה דין ולא היה הדין בא לפניו אלא לפני משה ודאי לדידיה שרי."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וביאור הדברים דדעת ר"א בנו של רבי יוסי הגלילי היא שלדיין אסור לעשות פשרה אלא חייב לרונ דין אמת וכן הייתה מידת משה שהיה דן ופוסק. אבל אהרן שלא היה דיין לו היה מותר ומצווה לעשות פשרה, שעל ידי הפשרה ישרוד השלום בין שני בעלי הדין.

דהבאת שלום היא מצווה ומוטלת על כל אחד ואחד מישראל. ולפיכך מי שאינו דיין ולא חלה עליו החובה לרונ, עליו מוטלת המצווה שאין לה שיעור ואדם אוכל פרותיה בעולם הזה ובעולם הבא – הבאת שלום בין אדם לחברו ובין איש לאשתו.

אמנם באיש ואשה שבאים לרונ, ודאי שאם רואה הדיין שיכול לעשות שלום-בית, אין הוא צריך לפסוק את הדין ולגרם לפירוד, אלא אדרבא, חובה עליו להשתדל לעשות שלום-בית, דשלום-בית לעולם לא יהיה עיוות הדין שהרי משיהיה שלום-בית, ותיבטל הסיבה – המריבה בין הצדדים, יתבטל המסובב – התביעה. ודיין היושב בדין לא פקעה ממנו המצווה המוטלת על כל אדם מישראל וכשביכולתו לעשות שלום-בית בין איש לאשתו חייב לעשות כן.

ונראה לומר דהוא הדין אם הצד הטוען שרוצה שלום-בית לא עשה דבר ולא פנה לגורם כלשהו, אין זה מורה על חוסר הכנות ברצונו לשלום-בית. שהרי הרבה אנשים אינם בעלי יזמה לעזור לעצמם. יש שהם פגועים וישנם מי שהם חסרי אונים בסיטואציה שאליה נקלעו. ולכן אין הם עושים דבר, או מפני שיודעים שכנסיות העניין אין בכוחם ולא בכוח רב או יועץ כלשהו להביא מזור למשבר ולהחזיר הצדדים לשלום-בית. ומשכך יש לומר שהתנהלות זו אינה פוגעת בכנות רצונם לשלום-בית ואין אפשרות לכוא אליו בתביעה מדוע לא פעל לשתף גורמים חיצוניים או לשכנע את הצד השני לחזור לשלום-בית.

ולפיכך אף אם המשבר בין בני הזוג הוא עמוק, אחד הצדדים עזב את הבית, או שהבעל קשר קשר עם אשה אחרת, אין בעובדה שהצד השני לא מגיש תביעה לשלום-בית כדי להוכיח שאין הוא מעוניין בשלום-בית, שהרי יכול להיות שהוא מעוניין ורצה בשלום-בית, אלא בהכירו המציאות החליט שלא תהיה תועלת בהגשת תביעה לבית הדין ואין הוא רוצה או צריך לעשות דבר ללא תועלת ותוחלת.

ולפיכך חובה עלינו להבין מהי מהותה של התביעה לשלום-בית שהיא אחת מהתביעות שלבית הדין כבית דין, יש סמכות ויש חובה לרונ בה, מה התועלת שתבוא לאדם מהגשת תביעה זו. שהרי עניינה של התביעה בבית הדין היא פנייה לדיינים כדי שיפעילו סמכות שיפוטית, ומהו הדבר המוטל על בית הדין בתפקידו כבית דין, בדונו בתביעה זו.

ד. ונראה לומר דעצם התביעה לשלום-בית היא בעיקרה תביעה הצהרתית, הגוררת בעקבותיה השלכות ממוניות לגבי קביעת מעמדם של הצדדים כמורד או כמורדת ועוד עניינים. ברור

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שאת שלום־הבית צריכים לעשות הצדדים בעצמם. ביה"ד לא ייתן החלטה המחייבת את אחד הצדדים לחזור לשלום־בית, שהרי הדברים תלויים בדברים שבלב ואין אפשרות ותועלת בכפיית האדם לעשות מה שבאמת אין הוא רוצה בו (ודווקא לעניין קיום מצווה מעשית כפינן וכטעמו הידוע של הרמב"ם סוף"ב מהלכות גירושין). אין ספק ששום שלום־בית לא יצלח בעקבות החלטה שיפוטית גרידא, אמנם מצווה לשמוע דברי חכמים, אך אין בדבר זה בכדי לשנות ההרגשות שבלב, שעליהם יקום ויפול שלום־הבית, (וכבר האריכו המפרשים בכיארור השאלה אין ציוותה התורה לא תחמוד והלוא הדברים תלויים בלב, ואכמ"ל).

אמנם תביעת שלום־הבית יכולה להועיל אם תתקבל התביעה, שלא לאפשר לאחד הצדדים לחבל בחזרה לשלום־בית. ואף שתביעת האשה ובקשתה היא לכופף את הבעל לחזור לשלום, דבר זה אינו אפשרי, אלא שהתביעה והבקשה בנויה על ההנחה והתקווה שהבעל יתעשת ויחזור לחיות עם אשת נעוריו, ולפי"ז ודאי יש זכות לתובע תביעת שלום־בית אם תתקבל תביעתו, לבקש סעדים מעשיים כדי למנוע מהנתבע לחבל יותר בשלום־הבית ולעשות מעשים שימנעו ויקשו על החזרה לשלום־בית. ולפיכך ודאי חובה על בית הדין לתת סעדים אלו שהם ציווי עשה ואל תעשה כדי לממש תביעת התובע אם תוכר כצודקת.

ויש לומר שהתביעה להוציא צו למדור ספציפי היא אחד מהסעדים שיכול התובע לחבוע כדי לאפשר שלום־בית, שהרי באין בית אין אפשרות לעשות שלום־בית. ולפי"ז אם נקבל את תביעת התובע שלום־בית, הרי עלינו לאפשר לצדדים לעשות שלום־בית, ואפשרות זו אינה יכולה להיעשות אלא אם יהיה בית. אין ספק שבהימכר הבית קטנים הסיכויים לשלום־בית, דהרי אין לצדדים המקום לעשות שלום זה, ולפיכך יש כוח לביה"ד להוציא צו כנגד הנתבע המונע ממנו להפר יותר את שלום־הבית (שכבר הופר עם עזיבתו) ע"י יצירת עובדות מוגמרות בשטח המונעות חזרה לשלום־בית. ולפיכך צו המונע מהנתבע מכירת דירת הצדדים והפיכת האפשרות לשלום־בית לבלתי ישימה, הוא סעד חוקי ומתבקש במקום זה, וזאת בכדי לאפשר לתובע לממש תביעתו ולמנוע מהנתבע סיכול ההחלטה שתתקבל.

והנה המחוקק נתן סמכות ייחודית לביה"ד הרבני בענייני נישואין וגירושין, ובכלל עניינים אלו כלולה גם התביעה לשלום־בית. ומעתה אם לפי ראות עיני ביה"ד התביעה לשלום־בית היא תביעה צודקת, חובה על ביה"ד להוציא צווים למימוש החלטתו. ונהי דמאידך גיסא המחוקק רואה את השותפות הממונית בין בני הזוג כשותפות עסקית גרידא, ולכן אפשר המחוקק הגשת תביעה לפירוק השיתוף הממוני, ואם כן יוכל הנתבע לטעון אינכם יכולים לפגוע בזכות הקניין שלי – אין הדברים כן, אלא במקום שלפי ראות עיני ביה"ד השארת המצב של רכוש משותף היא תנאי לקיום הנישואין או הריסתם, ממילא יש סמכות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לביה"ד להוציא צווים שיעזרו לקיום ההחלטה. שהרי הדבר במסגרת סמכויות בית הדין הרבני ויסייע לצד התובע למנוע הפרת פסק הדין שהתקבל לטובתו.

כאמור, זאת מפני שבדרך כלל פירוק השותפות ומכירת מקום המגורים של הצדדים גורמת לסתימת הגולל בניסיון לשלום-בית, וממילא משהכיר ביה"ד בצדקת התביעה מוטל עליו לתת הסעד המבוקש לביצוע ההחלטה

הקביעה שהאפשרות לשלום-בית ריאלית ושיש אפשרות שהצדדים יחזרו זה לזו אינה דבר שאי אפשר להעלותו על הדעת, גם אם שלכשיחזרו הצדדים לחיות ביחד, חיי הנישואין לא יהיו מושלמים ובודאי לכל הפחות בתקופה הראשונה עד שישכך הכעס על הפירוד, או המעשים שהביאו לפירוד. חייהם יהיו כמו חייהם של זוגות אחרים, הממשיכים לנהל חיי נישואין למרות שהאהבה הראשונית ביניהם כבר פרחה, ואין אהבה חיבה שלום ורעות ביניהם. אלא הם ממשיכים בחיי הנישואין מפני שהתועלת לשני הצדדים בהמשך חיי נישואיהם רבה על הרווח שירוויחו (אם ירוויחו) מן הגירושין. וכדי שיתקיים שלום-בית זה, ודאי יש צורך שדירת הצדדים לא תימכר, שהמגורים בבית זה ימנעו חיכוכים נוספים בין הצדדים, הנגרמים ממגורים בדירה קטנה, שבה רבים החיכוכים בין בני הבית.

עניין המדור הוא עניין מהותי בבניית הבית, דהרי אמרו חז"ל בסוטה (מד, א): "למדה תורה דרך ארץ שיבנה אדם בית ואחר כך ישא אשה." הרי שבניית הבית קודמת לנישואין והיא התנאי לקיום הנישואין, וממילא ברור שפירוק השותפות בבית ומכירתו מהווה שלב נוסף בהרס הנישואין, וממילא צו מניעה המונע מכירת הבית מהווה סעד חיוני בתביעה לשלום-בית.

ויש לומר עוד דעצם חיוב המדור שחייב אדם לאשתו נפסק להלכה בשו"ע וצריך שהמדור יהיה באופן שיוכל להיות שלום-בית ביניהם ולא יהיו מריבות מצויות. משכך מובן שתביעה לשלום-בית גוררת סעדים שיבטיחו אפשרות קיום הפסיקה בתביעה, דהיינו שלא להמשיך בהרס הבית ולכפות הצד השני לגירושין. דבר זה בוודאי צריך להיות על ידי תביעה בבית דין וזוהי חובתו של בית הדין לבחון הדברים ולהוציא פסיקתו. ועיין מה שהארכתי בפס"ד בתיק מתתאס נתניה 872663/1 הנ"ל, להוכיח הדברים מש"ס ופוסקים. לפיכך הגשת התביעה לשלום בית היא כדי להביא לידי תוצאות מעשיות, ואין חסרון במה שלא הוגשה תביעה לשלום-בית מיד עם עזיבת הבעל את הבית, שכל עוד לא עשה הבעל מעשים המפסידים זכויותיה והגורמים להעמקת הפירוד בין הצדדים לא היה צורך ולא הייתה תועלת בתביעה זו, ובפס"ד הצהרתי של ביה"ד. ולפיכך אין לבוא אל האשה בתביעה למה לא הגישה תעצומותיה בפני בית הדין מיד עם עזיבת הבעל. אכן משהגיש הבעל תביעה לפירוק שיתוף שוב יש תועלת מעשית בהגשת תביעה זו, כדי שביה"ד יוכל ליתן החלטות מעשיות בתביעה זו. לכשנמצא דברינו, תביעה לשלום-בית אינה מוגשת בכדי להביא שלום-בית בפועל,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ומטרתה להקנות הזכויות המגיעות לצד הנפגע מפעולתו של הצד השני הפועל לגירושין והרס הבית.

בפרפראזה על אמרתו הידועה של קלאווביץ "הפוליטיקה היא המשכה של המלחמה בדרכים אחרות", אף תביעה לשלום־בית היא המלחמה על הבית בדרכים אחרות, והיא דרך מהדרכים במאבק בין בני הזוג, שלעת עתה הם בעלי רצונות שונים – צד אחד מעוניין בפירוק הבית, והצד האחר בתביעתו לשלום־בית נלחם להשאיר את ביתו שלם.

ומעתה מכיוון שביארנו שהתביעה לשלום־בית מטרתה למנוע מהצד השני לפעול באופן חד-צדדי ולפרק את הבית, אין בעצם הגשת התביעה לכשעצמה – דבר שלכאורה מלבה את המשבר בין הצדדים – משום חוסר תום לב, שהרי תביעה זו מוגשת בדרך כלל כשהצד השני נקט גם הוא בפעולות חד-צדדיות, תביעה לגירושין או פירוק שיתוף או שניהם. ולפיכך התביעה לשלום־בית המונעת התקרמות חד-צדדית לפירוק הבית, יש בה בכדי לעורר את הצד השני לחזור ולבחון ניסיון לשלום־בית. אין ספק שגם תביעה זו חייבת להיות בתום לב. ולפיכך כשהתובע שלום־בית נוהג סחבת בבירור תביעתו, דבר זה לכשעצמו, מורה על חוסר כנות. אמנם על אף האמור, גם אם הצד השני עדיין לא נקט פעולה כלשהי בכיוון גירושין, אין בעצם הגשת התביעה ריעותא, אף שכוונת הגשתה היא להבטיח את הזכויות הרכושיות של הצד המגיש אותה.

אמור מעתה: אין בעובדה שהצד התובע נמנע מהגשת תביעתו עד שהצד השני הגיש תביעה לגירושין או לפירוק שיתוף, משום ראייה על חוסר תום לב. שהרי כפי שכתבנו לעיל, עשיית שלום־הבית בפועל אינה חלק ממהותה של התביעה ואינה חלק מתפקידי בית הדין, וכל עיקרה של התביעה היא קבלת סעדים משפטיים כשהצד השני נוקט צעדים חד-צדדיים. ולכן כל היכא שהתובע שלום־בית השתהה בהגשת תביעתו לשלום־בית, אף שהקרע בין הצדדים נמשך זמן רב, אין בשיהוי כדי להורות על חוסר כנות או תום לב, אם טרם נעשו מעשים פוזוטיביים מהצד השני, דומנה של תביעה זו היא עם שינוי הסטטוס קוו ונקיטת צעדים לפירוק הבית מצד אחד מבני הזוג.

כמו כן אין בעובדה שהתובע שלום־בית מפצל תביעותיו ומגיש תביעותיו האחרות בערכאה אחרת משום הוכחה שתביעתו לשלום־בית אינה כנה, שהרי גם אם רצונו בשלום־בית, אין זה מחייב אותו לוותר על זכויותיו, או מה שנראה לו כזכויותיו, אם על פי דעתו, או על פי הרוח הנושבת ברחוב, או בעצת ב"כ, בחר להגיש תביעותיו האחרות בבית המשפט מפני שחושב ששם יגיע להישגים רכושיים טובים יותר משיוכל להגיע בבית הדין הרבני (ואף שבמקרים רבים אין זו האמת). אין בדבר בהכרח בכדי להורות על חוסר כנותו בתביעה לשלום־בית שהיא תביעה העומדת בפני עצמה, ואם בית הדין מתרשם שצד מן הצדדים כנה ברצונו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לשלוס־בית, אין זה מגרע מכנות תביעתו. אכן פיצול התביעה בערכאות שונות מקשה ומסרבל פתרון הבעיות שבין בני הזוג, אך אין בעובדה זו לכשעצמה בכדי להורות על חוסר כנות.

ולפי מה שכתבנו, אין לקבל גם את תביעת האשה שבית הדין ישלח הצדדים לייעוץ זוגי, שהרי אין מטרתה של תביעה זו להשיג שלו־ס־בית בפועל, שהרי אין זה תפקידו של בית הדין בכובעו השיפוטי, אף שבית הדין כאמור לא יימנע מלהשתדל בעשיית שלו־ס־בית כשאר אדם, אבל חיוב אחד הצדדים להליכה ליועץ זוגי אין הוא ממהותה של תביעה זו.

ה. והנה ראיתי שדיינים רבים סבורים שכשאין סיכויים לשלום, ואף מפני חוסר רצונו של צד אחד, יש לדחות התביעה, ומסתמכים על המושג המיוחס לגר"ש דיכובסקי, "מות הנישואין", שמציאות שכזו מחייבת גירושין, וכפי שיתבאר יש התולים קביעה זו בדעת ר' ירוחם שתוזכר להלן. ובאמת לא זו הדרך, לא בתביעה לשלום בית, ואף במקום שנראה לביה"ד ששני הצדדים מעוניינים בגירושין, מפני שאף באופן שכזה, הדבר מצריך בחינת הסכסוך ופתרון המחלוקות בין הצדדים, לפני הגירושין בפועל, תוך שימת דגש והקפדה, שמי שהולך כיושר ולא בדרכי עקלקלות לא יפגע בשל כך, וכפי שיבואר.

בתביעה לשלו־ס־בית עלינו לבחון את התביעה לכשעצמה, אם התביעה צודקת או אינה צודקת ורק אח"כ עלינו לבחון האם יש סיכויים שיהיה שלו־ס־בית במקרה הנידון בפנינו. העובדה שהצד המתנגד לחזור לשלו־ס־בית נחרץ בדעתו שלא לשוב לשלו־ס־בית אינה מעלה ואינה מורדת לעניין עצם הקביעה אם התביעה לשלו־ס־בית צודקת, ואם נקבע שהתביעה לשלו־ס־ בית צודקת היא תישאר צודקת למרות סירוב הצד השני להענות לתביעה זו.

ואף אם הבעל עזב את הבית והלך לגור עם אחרת, דבר המשים את האשה ללעג וקלס בעיני כל מכריהם, והאשה יודעת שמטרתו לגרשה ולסלקה מהבית ואף שהבעל אומר שרוצה להתגרש באופן הוגן ולאפשר לה לקנות דירת ראויה אך קטנה יותר, וכמו כן כשאין ספק שהאשה פגועה מאוד מהעובדה שתישאר לכד בדירה קטנה או תישאר ללא דירה ותצטרך להמשיך בטיפול בילדים, דבר שבודאי מביא אותה לידי מרירות, התרסה, קללות ומריבות עם הבעל, תלונות במשטרה בין מוצדקות ובין שאינן, שהרי אין לדון אדם על מעשיו בשעת צרתו ובפרט שבן זוגו פוגע בו פגיעה אנושה, מבזהו, ומעמיד אותו במצב של חוסר אונים. אין ספק שתגובה זו היא תגובה טבעית הגיונית, יכול להיות שהיא צודקת אף שלא נוכל לקבוע שהיא חכמה. לצורך הכרעה בעניין זה, יש לנו להכניס עצמנו למצבה ולהרגשה של האשה, שהבעל רוצה לזרקה והוא ימשיך את חייו עם אשה אחרת בנוחיות וללא דאגות, ובוודאי שבמרירות ליבה תאמר על הבעל כל מיני דברים, וזה דרך העולם שחושבים שבהשפלת האחר הוא יתעלה, לפיכך אין בדברים שנאמרו במריבות עת התגלע הסכסוך וכן בעת בדיונים המשפטיים על הגירושין כדי לקבוע מה היה המצב לפני שהתחילו המאבקים,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ואף שדיבורים כאלה ודאי לא יכולים לעזור ולהועיל לשלום־בית, אבל זהו טבעו של עולם שבמאבקים בין בני זוג הם עושים מעשים שמזיקים גם לעצמם. עם זאת במקרים שכאלה אין לבא בטענות אל האשה.

לפני שנמשיך בביאור העניין שבפנינו חובתנו להזכיר מש"כ בפס"ד אחר, אודות תשובת התשב"ץ ח"ב סימן ח', תשובה שנזכרה רבות בפסיקת בתי הדין. וזאת למודעי תשובה זו היא היסוד המוסד להנהגת כל היושב על מדין כלפי נשים הבאות לדין לפנינו ומתלוננות על צרת נפשן, שלא להעלים עין ושלא להתנהג במורח ולהתעטף באצטלה של צדקות ויראת הוראה במקום שבו נצרכת דווקא התקיפות בדין, וחובה על הדיין להתבונן בצרתה של בת ישראל כאילו הייתה ביתו. דבריו הם קילורין לעיניים וחובה לדקדק בהם ולהתנהל על פיהם. וזה לשון התשב"ץ:

עוד שאלת: אשה שבעלה מצער אותה הרבה עד שמרוב הצער היא מואסת אותו, והכל יודעים בו שהוא אדם קשה הרבה, והיא אינה יכולה לסבול אותו לרוב הקטטות והמריבות, וגם שהוא מרעיבה עד שהיא שנאה את החיים, והיא אינה יכולה לבא לבית דין מפני שאחד מבעלי ההוראה הפחידה שאם תשאל כתובתה בבית דין שתפסיד אותה – הודיענו מהו הדין בזה.

בשאלה שנשאל התשב"ץ מדובר באישה שבעלה מצערה, לא הוזכר כלל שהוא מכה אותה אלא שיש קטטות ומריבות ושמע מינה שמצערה בדברים אחרים ולא בהכאות, ומיירי גם שהוא מרעיבה – התשב"ץ לא ביאר האם ההרעבה היא מניעת מזונות סתמא או בשל הקטטות, ונראה שאין זה מעלה ומוריד. עם זאת בשל התנהגות זו קצה האישה בחייה. בעובדה זו לא הובאו עדים על יחסו של הבעל, שהרי האישה לא הגישה תביעתה לבית דין, אלא ששאל השואל ותיאר שהכול יודעים שהוא אדם קשה. ובאמת אין זו אלא ידיעה כללית, ואולי איש זה קשה לכל העולם ולא לאשתו, ונראה ברור שאם תבוא לבית דין תצטרך להביא ראיות על יחסו, אם יכחיש את דבריה, דתביעה ללא הוכחה לאו מילתא היא. ויסוד מוסד הוא דאמרינן לתובע "ברר דבריך" כדאיתא בחושן משפט (סימן עה סעיף א).

והנה השואל כתב שמורי הוראה אמרו לאישה שאין טעם שתלך לבית דין וכי אם תתבע גירושין וכתובה תפסיד את כתובתה, שהרי הגירושין יצאו ממנה, וכלשון העם היום "חבל על זמנך". מסיבה זו נמנעה האישה מלהגיש את תביעתה. (לצערנו זה מצב מצוי גם בימינו בחו"ל, שאין לבתי דין סמכויות חוקיות, שבני זוג שומרי מצוות נמנעים להגיש תביעת גירושין – בין תביעה אזרחית ובין תביעה לגירושין כדת משה וישראל בבית הדין – משום שיודעים שאף אם הם צודקים, תביעתם לגט פיטורין כדת משה וישראל לא תוכל להתממש ושב ואל תעשה עריף).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וזאת למודעי שגם התשב"ץ סבר כדעת הראשונים דהיכא שיצאו הגירושין מן האישה אין לה תוספת, אלא דהיכא שהבעל חייב לגרש ואולי אף היכא דהוי רצון שניהם – משלם לה את התוספת, ועיין עוד בדברי התשב"ץ (חלק ב סימן רצב) בביאור תקנות אלגאזיר בתיקון השלישי, במה שכתב לחלק בין התוספת שמוסיפים על פי התקנות לתוספת שמוסיף מעצמו בהתאם לתקנת חז"ל המאפשרת לו להוסיף, ואין כאן מקומם של הדברים.

התשב"ץ דחה ושלל את גישתם של מורי ההוראה הנ"ל, וזו לשונו:

תשובה: קרוב הדבר בזה שיוציא ויתן כתובה, דקיימא לן "לחיים ניתנה ולא לצער" דנפקא לן מקרא דכתיב "כי היא היתה אם כל חי" – בפרק אף על פי (כתובות סא ע"א). ואפילו במדיר את אשתו בדברים שאין לה צער כל כך אמרינן "יוציא ויתן כתובה" כדאיתא בהמדיר בהרבה מקומות (שם ע"א, ע"א ע"ב), דוק ותשכח, כל שכן בצער תדיר שיש לנו לומר "יוציא ויתן כתובה" לפי "שאיין אדם דר עם נחש בכפיפה". ואף על גב דבאומר "איני זן ואיני מפרנס" פסק הרי"ף ז"ל דלא יוציא ויתן כתובה – התם היינו טעמא משום דאפשר בתקנה: עד שיכפוהו לגרש יכפוהו לזון, אבל הכא "מעוות לא יוכל לתקון" הוא. ומקרא מלא דבר הכתוב "טוב פת חרבה ושלוה בה מבית מלא זבחי ריב", ועוד כתוב "טוב ארוחת ירק ואהבה שם משור אבוס ושנאה בו", הרי שיותר קשה היא מריבה מחסרון מזונות, ואיזו טובה יש לאשה שבעלה מצערה במריבה בכל יום ויום? ואפילו לכוף אותו להוציא יש לדון מקל וחומר דבעל פוליוס (שם ע"א), דהשתא: מפני ריח הפה כופין, מפני צער תדיר שהוא מר ממות לא כל שכן? וכיוצא בזה הקל וחומר הזכירו בירושלמי (כתובות פרק ה הלכה ז) על "איני זן ואיני מפרנס". וגם יש פוסקין באומר "איני זן ואיני מפרנס" – כופין אותו להוציא, ואם זה מרעיב אותה הרי הוא בכלל זה.

וההפרש שיש בין "יוציא ויתן כתובה" ובין "כופין אותו להוציא" הוא שכשאמרו במשנה "יוציא ויתן כתובה" הוא אין כופין אותו לגרש, אלא מגבין אותה כתובתה, ואם גירש מעצמו – מוטב, ואם לאו – קרינא ליה "עבריינא", וכשאמרו "כופין" עושין בו כפייה אפילו בשוטי. הכי מוכח בירושלמי וכן כתבו המפרשים ז"ל. זהו הנראה בזה.

ואף על פי שיש בתשובת גדולי האחרונים ז"ל שאין כופין בזה כלל, אנו לאו קטלי קני באגמא אנו, ומלתא דתליא בסברא אין לדיין אלא מה שענינו רואות. ואפשר שלא אמרו כן על כיוצא בזה הצער הגדול, וכל שכן אם מרעיב אותה ואלו הות דידהו לא הוו אמרי הכי. והרשב"א ז"ל כתב בתשובה כדברינו.

ומכל מקום אם היא מרוב שיחה וכעסה הולכת לבית דין ותובעת כתובתה – לא הפסידה כלום, ורחמנא ליצלן מעלבון העלובות "וכי כך עונין אל המעיקות?" וכמו שאמרו בבראשית רבה על יעקב. וראוי לבית דין לגעור בו ולקרא עליו המקרא הזה "הרצחת וגם ירשת?" שזה יותר קשה ממות הוא שדומה לארי שדורס ואוכל כמו שאמרו פרק אלו עוברין (פסחים מט ע"ב)

ורבי ישמעאל – קראו עליו כשמת "בנות ישראל אל רבי ישמעאל בכינה" מפני שהיה מחזר אחר זכותו ומאהבן לבעליהן, כדאיתא בנדריים בפרק רבי אליעזר (סו ע"א). והדיין הכופה לחזור לבעלה אם מרדה, כדין הישמעאלים – מנדין אותו. ושלום, והטוב והישר בזה שיעשו דרך בקשה כמו שאמרו בנדריים בסופו (צ ע"ב) על "השמים ביני ובינך".

לימוד גדול לימדנו התשב"ץ, שאם בדברים שאין לה צער גדול כדאיתא במשניות דפרק המדיר אומרים "יוציא ויתן כתובה" קל וחומר במצער את אשתו צער גדול, ש"אין אדם דר עם נחש בכפיפה", והוסיף שאי אפשר לדרוש מאישה לחיות בבית מלא מריבות, שאין טעם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לאישה בחיים שכאלה, והוסיף שיש לדון אף לכופו דחמיר מ'ריח הפה' דכופין. הרי דאזיל בשיטת הרשב"א (שאת תשובתו גם הזכיר) והאגודה שההלכות שנאמרו בדברי חז"ל לעניין חיוב וכפייה אינן 'רשימה סגורה' אלא רשימה שהרחבתה לדברים הדומים לאלו שבתוכה תלויה בשיקול דעת הדיין, וחייב הוא לדמות מילתא למילתא. וכיאר עוד את החילוק בין "יוציא" ל"כופין", שאפילו במקום שאין כופין אנו אומרים לו שחובתו להוציא, ואומנם אין כופין אך אף אם אינו מוציא – מגבים לה כתובתה. והוסיף עוד שאף שגדולי האחרונים כתבו שאין כופין בזה כלל – ועיין מה שכתב הבית יוסף (סוף סימן קנד) לגבי בעל המכה את אשתו – "אנן לאו קטלי קני באגמא". לעולם אל יקטין הדיין את עצמו, (ואם רצונו להקטין עצמו אינו צריך להיות דיין, דעבדות היא ולא שררה). הדברים תלויים בסברה (ומי שאינו בעל סברה ואינו מסוגל לדמות את הצער שיש לאישה להני עובדי שהוזכרו במשניות בכתובות – גם הוא לא ראוי להיות דיין), וחובה על הדיין לבחון את עומק הצער שיש לאישה בזה. והוסיף התשב"ץ להזהיר שלא יסתכל הדיין על האישה כעל אישה זרה ועל צרתה כעל עניין שאינו נוגע לו, אלא יבחן כיצד היה נוהג ומה היה טוען אילו היה הדבר נוגע לו אישית, לו הייתה זו בתו, אם גם אז היה מתייחס בשוויון נפש ומחמיר חומרות. – לתשב"ץ ברור שאם הדברים היו נוגעים לו לא היה הדיין, או אותו מורה הוראה שהורה לאישה כאמור, נוהג ואומר כך. (וזה לימוד גמור לכלל תפקידו של דיין, שלפני שבא לפסוק את הדין צריך לצייר לעצמו תחילה את הרגשתם של בעלי הדין, כחלק מבחינת המציאות, ורק אחר כך ידון).

וסיים התשב"ץ שאישה כזו, שמחמת הצער תובעת כתובתה בבית דין – ודאי לא תפסיד, ולא יאמרו לה כשהבעל מסכים לגירושין ואולי אף תובע אותם: "מכיוון ששניכם רוצים להתגרש אין לך כתובה, דאדעתא דהכי לא התחייב לך" – ישתקע הדבר ולא ייאמר! והוסיף "וכך עונים את המעוקות?" וכתב שראוי לגעור בבעל ככהאי גוונא (וגם במקלין בצערן של בנות ישראל), שזו הייתה מעלתו של רבי ישמעאל שדאג לצערן ולרווחתן של בנות ישראל, וחתם דבריו באזהרה לדיינים שהדיין האומר לאישה לחזור לבעל המצער אותה, כמנהג הישמעאלים, מנדים אותו.

הארכתי בדברי התשב"ץ האמורים להיות לפני עיני הדיין יום יום בשבתו לדון ולהפעיל שיקול דעת בבואו ליתן פסק דין, חובת הדיין הכוללת את בחינת המציאות האמיתית בזמנו, במקומו ובבני הזוג הניצבים לפניו, ואחרי בחינת המציאות יש לו לבחון בסברה ולדמות מילתא למילתא מתוך ידיעה שהדבר בנפשו וכאילו נוגע לו אישית, וכדברי הגמרא (יבמות קט, ב): "דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: לעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין יריכותיו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ואין לומר שאין לומר דבר שאינו נשמע, והיינו היכא שביה"ד רואה שבפועל אין סיכויים לשלום-בית, וכמו שרגיל ביה"ד לשאול תמיד את הצד התובע האם נראה לך שיש סיכויים לשלום-בית במצב שנוצר, ואף לאחר שהבעל מצא אחרת ואחרי ששמענו דברי הצדדים יש לומר ששוב אין סיכויים שיחזור לאשה – הנה כפי שכתבנו יש לברר הדבר משני פנים: א] האם התביעה לשלום-בית היא אמתית; ב] האם יש סיכוי שתתממש.

ו. וראיתי במספר פסקי דין שדיינים מסתמכים על דבריו של הגר"א אטלס זצ"ל אב"ד חיפה שהובאו בדברי משפט, ובשורת הדין ח"ה, שהיכא שהבעל בגד באשה, התביעה לשלום-בית המוגשת על ידה הינה תביעה שהוגשה בחוסר תום לב שהרי גם התובעת אינה רוצה בשלום-בית, מפני שלדבריו אין אשה מוכנה לחזור ולחיות עם בעל שהלך לחיות עם אחרת והוכיח דין זה מדין רועה זונות שנעשה שנא ומאוס על האשה, וכך מה שכתב שם אשה האומרת "אני רוצה את בעלי ואני אוהבת אותו, שטענה זו עומדת בניגוד מוחלט לשכל הישר של האדם, ולנורמות של חברה בעלת תרבות."

ואחרי העיון בדבריו ובקשת המחילה, נראה לי שמה שכתב כקביעות אינם דברים העומדים במבחן המציאות כמעשים הבאים יום לפנינו בבית הדין, דודאי יש נשים שאינן יכולות לסלוח ולמחול לבעל אם זינה עם אחרת וק"ו אם הלך לגור עמה בקביעות, ולהכי אם תובעת האשה גירושין מחייבים אותו לגרשה מדין רועה זונות (שלחלק מהפוסקים הוא מטעם שמאוס עליה), וכבר כתבתי בזה במספר פסקי דין ואכ"מ. אמנם דברים אלו הם בדווקא אם האשה טוענת ודורשת להתגרש, אמנם אין אנו יכולים לומר שכלל זה נכון בכל הנשים ויש הרבה נשים שאומרות שעל אף הפגיעה שנפגעו מהבעל בעקבות בגידתו בעשותם את החשבון הכללי, אין הן מעוניינות לפרק את הבית ומוכנות לסלוח לבעל על מעשיו, ויש לבדוק בכל מקרה ומקרה לגופו ולאו כולי נשי בחדא מחתא מחתינן להו.

ומש"כ "שזה עומד בניגוד לשכל הישר של האדם ולנורמות של חברה בעלת תרבות", אין הדברים ברורים כלל, שהרבה פעמים השכל הישר של האשה גורם לה למחול, למען שלום-הבית, שלום הילדים ושלומה. ומש"כ שזה כנגד הנורמות של חברה בעלת תרבות, אינני יודע לאיזו חברה בת תרבות הוא מתכוון – האם חברה בעלת תרבות דתית? האם לחברה הישראלית? האם לחברת התרבות המערבית? וכי הדברים אחידים ברורים וחתוכים בכל חברה וחברה, והלוא הדברים ידועים לכל מי שעניו ולבו פתוחים, שלצערנו הזנות פשטה ונעשתה כמעט כהיתר בחברה המערבית ובעקבותיה כתופעת חיקוי גם בחברה הישראלית, והרבה נשים סולחות לבעליהם על בגידותיהם (וכן המצב גם כשהאשה מזנה שהרבה בעלים סולחים לנשותיהם על בגידתם, אף שמבחינת ההלכה לא מועילה סליחה בדבר זה, וממשיכים לחיות עמם), ופוק חזי שהרי נשיא ארה"ב (ולא נשיא אחר), שעשה מעשים אשר לא ייעשו,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

והדברים נתפרסמו בכל העולם, ולא רק לאשתו, וברור שבמקרה כזה הפגיעה היא ככל כפליים, ולא מצינו שנמאס עליה והרי הם ממשיכים בחייהם המשותפים כאילו דבר לא קרה. ואין ברצוני לאזכר התנהלות דומה של חלק ממנהיגי המדינה שעשו מעשים שלא ייעשו ונשותיהם מחלו להם, ולצערנו ולבושתנו הדבר נעשה גם ע"י "רבנים", ונשותיהם סלחו להם, ועכ"פ הדבר לא הביא לפירוק הבית. משכך ברור לכל מי שעיניו בראשו וחי במדינת ישראל שאין אפשרות לקבוע שמחילת האשה במקרים כאלו עומדת בניגוד לשכל הישר.

ואם כן מי יהין לבו לומר שבחברה הישראלית המתמיימת להשתית תרבותה על התרבות המערבית, והמייבאת כמעט כל דבר מהתרבות האמריקאית, ולצערנו לא מנסה להשתית תרבותה על המסורת היהודית השורשית, האם נוכל לקבוע שתופעה שכזו, ודאי גרמה להמאס את הבעל על האשה, ובוודאי שתביעתה אינה תביעה כנה? שהרי לא רחוק לומר שלפי האווירה ברחוב הישראלי עניין זה של בגידת בן הזוג נעשה קל בערכו, וממילא מאפשר לאשה ביתר קלות לסלוח לבעל, (ועיין ביומא כג, ב שהגמ' מסתפקת אם רציחה הוקלה או הטהרה הוחמרה), וכל מה שכתבנו אינו אומר שהאשה לא נפגעה פגיעה עמוקה, ואין לנו להסיק שגם אם יחזרו לשלום־בית תהליך החזרה לשלום־בית יהיה תהליך קל, דאין ספק שבעקבות עזיבת הבעל והחלטתו לגור עם אשה אחרת תהליך יהיה ממושך קשה וכואב.

כל מה שאנו אומרים הוא שאי אפשר לקבוע שהתביעה לשלום־בית אינה כנה, שוודאי יש מקום לומר שאשה זו אם תתגרש תצטרך לגור בדירה ממוצעת רגילה, ואין אביר על סוס לבן הממתין לה מעבר לפינה, וממילא תביעתה לשלום־בית יכולה להיות תביעה כנה מפני שלמרות המצב שנוצר בין הצדדים בעקבות עזיבת הבעל, המשך החיים המשותפים עם בעל נעוריה, אפילו כשהחיים ביניהם אינם חיים של אידיליה, הם הבחירה העדיפה, וממילא מכיוון שאפשר לומר שתביעתה כנה, מהיכי תיתי לומר שהיא אינה כזאת, ומכיוון שכך אם לא יוכח לביה"ד שהאשה היא האשמה בהפרת שלום־הבית, יש לקבל תביעתה לשלום־בית.

ז. ולעניין מה שרוצים חלק מהדיינים לבחון התביעה לשלום בית, על פי הסיכוי המעשי לקיומו בבני הזוג הספציפיים, מלבד מה שיש לומר שלעניין עצם קבלת התביעה אין זה מעלה או מוריד אם יש סיכוי או אין סיכוי, דהרי בתביעה עסקינן וחובה עלינו לפסוק בתביעה שהוגשה לפנינו אם היא צודקת או שדינה להידחות, ואף שאין אפשרות לממש ולאכוף את פסק הדין (ועיין לקמן), חובה עלינו להביע דעתנו, והשומע ישמע והחדל יחדל. ולפיכך נראה שהיכא שאי אפשר לקבוע בוודאות שאין שום סיכויים שהבעל יחזור לשלום־בית, שהרי אף שמצהיר בפנינו שהוא משוכנע שאין הוא רוצה להמשיך לחיות עם אשתו, ולעולם לא יחזור אליה, הצהרה שכזו אינה בהכרח מורה על המציאות האמיתית, שהרי מה מצופה ממנו שיצהיר, שוודאי משהגיש תביעה לפירוק שיתוף וכשהאשה תובעת שלום־בית והוא אינו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מעוניין כעת בשלוס־בית ודאי שזו תהיה הצהרתו. ביה"ד אינו יכול לקבוע כדבר ברור שאם יסתיימו קשריו עם אשה אחרת תהיה מניעה מצד הבעל לחזור לאשתו לשלוס־בית, ובפרט אם הוא מתגורר בבית אותה אשה, ואם יצטרך לעזוב, אי אפשר לומר שיהא זה לא סביר שיחזור לביתו ולאשתו, והוא הדין בעזוב וגר בגפו, שלפעמים זו טקטיקה להציג לעינינו את רצונו הנחרץ.

יכול גם להיות שעצם תקוות הבעל והאשה שעמה הוא מתגורר, שהבעל יוכל לפרק את השיתוף ובעקבותיו להכריח את האשה להתגרש וממילא יוכלו להינשא זה לזה היא המזינה את הקשר ביניהם, אם יתברר להם שתביעת האשה לשלוס־בית התקבלה ואין לו סיכויים לגרום לאשתו להתגרש נגד רצונה, ממילא יקיץ הקשר שלו עם האחרת כשיהיה קשר שלא יוכל להתממש לנישואין, וממילא משיסתיים קשר זה, אין זה מן הנמנע שהבעל יחזור לחיות עם אשתו, ומכיוון שאין הדברים ברורים לנו כל צורכם אי אפשר לקבוע שאין סיכויים שהצדדים יחזרו לשלוס־בית, ויש לקבל התביעה לשלוס־בית. והרי אנו רואים מקרים רבים בהם הבעל נתן עיניו באחרת, עזב את הבית ואעפ"כ בסופו של דבר חזר לאשתו וילדיו.

חובתנו להתייחס להתנהלות לא ראויה של הנותנים עיניהם באחרת ויודעים שאין להם עילה לגירושין, שאחרי עבור זמן דרכם להגיש תביעתם לגירושין ולהסתמך על דברי הגר"ח פאלאג'י, שהיוצא מדבריו שהיכא שאין סיכויים לשלוס־בית יש לכפות הצדדים להתגרש. ונעתיק כאן מש"כ בפס"ד אחר (שער 9442):

ידועים דברי הגאון ר' חיים פאלאג'י בספרו חיים ושלוס ח"ב ס' קי"ב וז"ל:

"בדרך כלל אני אומר, כל שנראה לבית דין שזמן רב נפרדים ואין להם תקנה, אדרבא צריך השתדלות הרבה להפרידם זה מזה ולתת גט, כדי שלא יהיו חוטאים חטאים רבים וכו' וידעו נאמנה כי כל הבא לעכב מלתת גט בענין זה כדי להנקם זה מזה מחמת קנאה ושנאה ותחרות וכו' שלא לשם שמים גם בזה לא בחר ה' ויש עונש מן השמים וכו', והנני נותן קצבה וזמן לדבר באם יארע איזה מחלוקת בין איש לאשתו וכבר נלאו מתווכי השלוס ואין להם תקנה ימתינו עד זמן ח"י חדשים, ואם בינם לשמים נראה לבי"ד שאין תקנה לשום שלום ביניהם, יפרידו הזיווג ולכופס לתת גט עד שיאמרו רוצה אני."

מבואר מדבריו שהיכא שנראה לביה"ד שאין סיכויים לשלוס־בית, והמניעה לגירושין אינה מחמת שצד אחד רוצה בחברו אלא מסיבה צדדית, חובה על ביה"ד להשתדל שיתגרשו זה מזה. כלשונו: **כי כל הבא לעכב מלתת גט בענין זה כדי להנקם זה מזה מחמת קנאה ושנאה ותחרות וכו' שלא לשם שמים גם בזה לא בחר ה' ויש עונש מן השמים וכו'**, ומבואר עוד מדבריו שהצד המעכב את הגירושין חוטא ועתיד ליתן את הדין על שגורם לצד השני לחטוא מחמת הפירוד ביניהם, וכיאוור הדברים דבשלמא כשהוא מעוניין בהמשך הנישואין ואין סיבה לחייב בגירושין הוא נוהג כדין, אך היכא שהוא בעצמו אינו מעוניין בעצם הנישואין ורק

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מסיבה צדדית אינו מסכים לג"פ, מיקרי מחטיא את חברו. ומש"כ ויש עונש מן השמים נראה לכאורה, דמקורו משבת (קמט, ב): "כל שחברו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה." ומשמע שהגורם לחברו לחטוא נענש מן השמים על מה שעשה, ויש להאריך בזה עוד ואכ"מ.

ובאותו פסק דין כתבנו לכאר היטב דברי הגר"ח פאלאג'י ואכ"מ. ולפי זה במקרה שהאשה עומדת בתביעתה לשלוס-בית, הבעל לא העלה עילות שיש בהם בכדי לחייב את האשה להתגרש, ולמרות שלטענתו מניעיה הם כדי להשיג הישגים רכושיים, האשה מכחישה הדברים ולא הוכח לביה"ד שכך הם פני הדברים. מהיכי תיתי שאף לגר"ח פאלאג'י יש לחייב את האשה להתגרש.

ובאמת במש"כ הגר"ח פאלאג'י וכתב שכך נוהג להלכה למעשה לכפות הצדדים לגירושין כשאין סיכויים לשלוס-בית, לאו כולי עלמא מודו ליה ועיין שו"ת "דברי מלכיא" (ח"ג ס' קמ"ד) שנשאל במי שנשא אשה ודר עמה כמה שנים, ואח"כ נמאסה בעיניו וברח ממנה למדינה אחרת וחשב שתדרוש ממנו גט והאשה לא דרשה, ומכיוון שהיה צעיר יצא לתרבות רעה, ואינו יכול ליתן כתובה לאשה ורצה הרב השואל להתירו לשאת אשה שנייה או לגרשה מבלי לתת כתובה כדי שלא יצא לתרבות רעה, וכתב הדברי מלכיאל שאף שמצינו שהתירו איסורים כדי שלא יצא לתרבות רעה ואף כאן לכאורה נימא הכי, בכל אופן בנידון זה אין לומר כן וז"ל:

"אבל באמת אם נבוא לדון בסברות כאלה, נבוא לעשות ח"ו כל איסורי תורה כהפקר, וכל הרוצה לעשות דבר עבירה יאמר שעושה זאת כדי להנצל מחמורה ממנה שמרגיש שיצרו מתגבר עליו לעשותה וכעין זה ימצא לו היתר וכו' אבל להתיר לחוטא למלא תאות נפשו כדי שלא יעבור על איסור חמור מזה אין להתיר לו וכו' ועיין חת"ס ס' שכ"ב שהעיקר שאין לחוש שיצא לתרבות רעה וכו'. ועוד נראה שאף במקום שהותר להקל באיזה איסור בשביל להציל חבירו שלא יצא לתרבות רעה, לא הותר רק בדבר שבין אדם למקום, אבל דבר שבין אדם לחבירו לא הותר דהא אף בפקו"נ אסור להציל את עצמו בממון חבירו וכו', ובנידון דידן כיוון שתיקן רגמ"ה לטובת האשה איך אפשר לנו לוותר על זכותה בשביל שיצא הוא לתרבות רעה, ואין שייך בזה זכות דודאי לא תתרצה לזה, ובאמת עסק קידושין וגירושין שבין איש לאשתו לא גרע משארי קנינים, ורק כל המקדש והמתקדשת דעתו שיהא כדיני התורה וכו', אבל אם התנתה אשה בפירוש בשעת קידושין שלא יוכל לגרשה בלי רשותה, ודאי שאינו יכול לגרשה בע"כ אף במקום שלא פשטה תקנת רגמ"ה, דאדעתא דהכי נשתעבד לה בכל קניני אישות שלא יוכל לפטור את עצמו ממנה בלי רשותה וכו', ובפרט שעיקר תקנת רגמ"ה נעשית בשביל זה שלא יהיו בנות ישראל הפקר כמש"ל, ומכ"ש בעתים הללו אשר כל מי שרוצה לעבור על חדר"ג נוסע לאמריקה כדי לעגן את אשתו ולכופה על ידי זה לקבל גט, וחלילה לנו לסייע עוברי עבירה ולהתיר לו, ועלינו להעמיד הדת על תילה."

וע"ש עוד בסימן קמ"ה שנשאל:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"ע"ד אחד שמאס באשתו אחרי היות עמה כחמשה חדשים באומרו שהיא אשת מזנים ומקללת אותו ואת יולדיו ומבזה אותו, וכבר עברו י"ד שנה ואי אפשר לעשות קירוב ביניהם והאיש חפץ לתת לה כתובה ותוספת ולבד זה עוד אלף ר"כ, והיא אינה חפצה להתגרש בשום אופן וכו'."

וע"ש מה שהאריך לסתור טענות הבעל וסיים:

"וחלילה להתיר חרגמ"ה בענינים כאלה דאם כן יהיו בנות ישראל הפקר ובשביל זה עצמו תיקן רג"מה, וכו', ובשביל חשש הרהורין אין להתיר כלל וכבר נתבאר זה בסימן הקודם והרי הוא כמזיד כי הלא יכול לדור עם אשתו ככל אדם וינצל מהרהורים, וביותר צריך להזהר בעתים הללו אשר בעוה"ר קלי הדעת נתרבו המואסים בנשותיהם על לא דבר וכו', וגם כתבנו בסימן הקודם שזה הוי כדיני ממונות דהוי כאילו התנה עמה שלא ישא אחרת וכן קיי"ל באהע"ז סימן א' ס"ט, דבמקום שיש מנהג שלא לישא אשה על אשתו הוי אילו התנה, ואף שיש מקום לחלק בין מנהג לחרגמ"ה אבל ז"א וכו'."

ומבואר מדברי ה"דברי מלכיא"ל שאף במקום שאין סיכויים לשלוס-בית אין מחייבים את האשה לקבל גיטה ואין מתירים לבעל לשאת אשה שנייה, וכתב עוד שאפילו במקום שיש חשש שהבעל יצא לתרבות רעה אין זה מהווה סיבה לחייב את האשה לקבל גיטה. וקצת משמע שלא חש לסברת הגר"ח פאלאג'י, שהיכא שמניעת הגירושין גורמת לחטאים יש לכפות הצד המסרב לגירושין, ועוד משמע מדבריו דלא מיבעיא היכא שנוהג חרמו של רבינו גרשום, שאין להתיר מחמת הנימוק שיצא לתרבות רעה ואין סיכויים לשלוס-בית, שהרי על מקרים כגון אלו תיקן רבינו גרשום את חרמו, אלא אף במקום שאין חרמו נוהג אלא שהמנהג שלא לשאת אשה על אשתו ושלא לגרש בעל-כורחה, ולא מיבעיא היכא שמתחייב בשעת הנישואין בשבועה וכמנהג עדות המזרח להוסיף בכתובה שנשבע שלא לשאת אשה עליה, אלא אף במקום שזהו רק מנהג המדינה, יש לומר דאדעתא דהכי נשאת לו. וכיוון שהמנהג במדינת ישראל שאין מגרשים אשה בעל-כורחה, אם כן אשה נשאת על דעת המנהג ואי אפשר לגרשה בעל-כורחה.

אך עדיין יש לישיב דברי הגר"ח פאלאג'י שאין הכרח שיסתרו לגמרי לדברי ה"דברי מלכיא"ל, דנהי דמשמעות דבריו היא שהוא דיבר בכל מקרה שיש עיכוב מצד האיש או האשה בין שהאשם הוא בגלל מעשיו של האיש בין שהאשם הוא בגלל מעשיה של האשה, כיוון שבפועל הגיעו למצב שאין סיכויים לשלוס-בית הדין נותן שיכפו ב' הצדדים לסדר ג"פ. אך אין הכרח לומר כן. ויש להשוות דבריהם, שמכיוון שברור שדבריו של ה"דברי מלכיא"ל הם במקרים שבהם הבעל נהג שלא כדין ועזב את אשתו ורוצה שיתירו לו מחמת הזמן הרב שעבר ואין סיכויים לשלום, ועל זה פסק שכיוון שהשריש בחטא ומחזיק במעשיו הרעים, אין הטעם של אין סיכויים לשלוס-בית כיוון שאינו רוצה לחזור לאשתו מהווה סיבה להתיר לו, אמנם במקרה שידוע לנו שלא הייתה פשיעה מצד אחד מהצדדים, או אף שלא ידוע לנו שלא פשע אחד מהם, אלא שאין לנו ידיעה שאחד מהם נהג שלא כדין וגרם למצב זה, אלא שהצדדים הגיעו למצב שבו שוב אינם יכולים לחיות יחדיו ואין סיכויים לשלוס-בית, יש לומר שבכהאי

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

גוונא יודה גם ה"דברי מלכיאל" שיש לחייב ב' הצדדים להתגרש ולא יחלוק על סברת הגר"ח פאלאג'י.

ולפי זה במקרים בהם הבעל עזב את אשתו והלך לחיות עם אשה אחרת, הבעל מתעלם מפסק דינו של ביה"ד שקיבל תביעת האשה לשלום-בית, אין בעובדה שהבעל משריש בחטאו וממשיך לחיות עם האשה האחרת ואינו מעוניין לחזור לאשתו, כדי לקבוע שעל הצדדים להתגרש זה מזו וק"ו שאין לחייב האשה להתגרש, דבמקרה שכזה יש לנו לילך בתר סברת ה"דברי מלכיאל" שלענ"ד גם הגר"ח פאלאג'י יודה לו, שאין בעובדה שהבעל ממשיך להחזיק ברשעו בכדי לקבוע שיש לחייב את האשה להתגרש ואף לקבוע שעליהם להתגרש זה מזו, ולפיכך יש לדחות תביעת הבעל לגירושין. כאמור הדברים הינם לעניין פסיקה וחיוב, אף שלעניין מתן עצה טובה, יש מקום ללכת בדרך אחרת כפי שיבואר.

ת. כפי שכתבתי בראש הדברים, בשנים האחרונות התפשטה בבתי הדין הפסיקה על פי הלכתו של רבינו ירוחם שכששני הצדדים אינם רוצים זה בזו יש לחייבם להתגרש, ובמקרה כזה מכיוון שהאשה גם היא לא רוצה בבעל, היא מפסידה תוספת כתובה. עילה זו היא כאמור לעיל, העילה הנפוצה ביותר כיום בבתי הדין לחיוב בגירושין. לדעתנו בתי דין רבים מגלים פנים שלא כהלכה בהלכתו של רבינו ירוחם, ומרחיבים אותה לדברים שהוא לא שיערם וגורמים בכך עוול לבנות ישראל, הן בחיובם להתגרש, הן בהפסדת זכויותיהם מן הנישואין והן בהפסד תוספת כתובה. במקרים רבים אנו נוכחים בפסקי הדין, שביה"ד חותר היבשה לסיים התיק (דבר הראוי מצד עצמו), במציאת דופי בהתנהגות והתנהלות האשה, המורה לדעתם שהאשה רוצה בגירושין למרות שהיא צווחת ככרוכיא שלום בית אני רוצה וקובעים שהתביעה לשלום בית אינה כנה. משכך מתגלגלת קביעה זו ששני הצדדים אינם רוצים זה בזו למסקנא שהאשה חייבת להתגרש, אין לה מזונות מידית ואף אם תובעת לסגור כל העניינים תחילה, הקביעה היא קודם תגרשי כהלכתו של רבינו ירוחם ואחר כך נדון בכתובה בחלוקת הרכוש ובכל מה שתירצי. ואין זו הדרך, גם אפילו אי נימא שתנהג הלכתו של רבינו ירוחם, מפני שחובה לסיים העניינים שבין הצדדים קודם. אך יותר מכן אי אפשר להתייחס למעשים ואמירות של האשה (והוא הדין בעל), בהתעלם מההקשר בהם נאמרו. ונבהיר דברנו.

במקרים רבים בהם הבעל בוגד באשתו או מתנהג אליה בצורה לא יפה, דבר הפוגע בה נפשית באופן קשה, תגובת האשה הפגועה, מתבטאת במעשים שאכן לא תמיד ראוי שיעשו. בין בהגשת תלונות במשטרה, בין באמירה תעזוב את הבית או תצא מחדר השינה בין בהימנעות מעשיית דברים שאשה עושה לבעלה בין בקיום יחסי אישות ובין בדברים אחרים. ובין באמירות שונות, הנישואין נגמרו, אני אעשה מה שברצוני, בין שעושה כן בפועל ובין שמכריזה על כך, ביציאה מהבית, בין בגפה ובין עם הילדים. תופעות שמורות על פניהם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

במבט שטחי, שמצידה של האשה תמו חיי הנישואין. אך ברור שהדברים אינם חד משמעיים וצריכים להבחן בכל מקרה לגופו. ונרחיב בכיזור הדברים באופן כללי ואחר כך נבאר הדברים באופן התנהלות בית הדין בכל מקרה באופן פרטני.

הדברים שיכתבו, יכתבו לגבי תביעה שהוגשה ע"י איש כנגד אשתו. אך הם נכונים גם במקרים שבהם המצב הפוך, כשהאשה מגישה תביעה כנגד הבעל והוא מסרב. והנה כשאישה מגישה תביעה כנגד האשה לגירושין, ובתגובה האשה מגישה תביעה לשלום בית או כאמור לעיל אף אם אינה מגישה. במקרים אלו על ביה"ד לבדוק תחילה אם מגישה תביעת הגירושין בא בידים נקיות ואין לתלות התנהגות האשה כתגובה להתנהגותו. הגע עצמך בעל מגיש תביעת גירושין והאשה טוענת שהסיבה להגשת התביעה הוא מפני שנתן עיניו באחרת ולכן רוצה להיפטר ממנה, עזב את הבית ללא סיבה ואף למטה מכך, האיש מגיש תביעה כנגד האשה בגין התנהלותה כלפיו. והאשה טוענת עליו שהוא לא מקיים חיוביו כלפיה כגון שאינו זן ומפרנס או מתעלם ממנה, חי את חייו כרצונו ואף שמקיים חיוביו כלפיה, היחס שמפגין כלפיה הוא יחס מחפיר. חובת ביה"ד לבדוק תחילה האם תביעת הגירושין שהוגשה בגין מעשי האשה, הוגשה אף שהבעל התנהג עימה כראוי או אף באופן סביר, שבמקרים שכאלו יהיה חובה על ביה"ד לבחון עילות הבעל לגירושין ולקבוע חיובה או אי חיובה של האשה בגירושין. אך במקרים שהאשה טוענת על התנהגות הבעל כלפיה בפרט או התנהגותו באופן כללי. יש לבחון תחילה הדברים. ורק לאחר מכן יוכל ביה"ד לבחון התנהלות האשה.

נסביר הדברים, בעל שבגד באשתו עם אשה אחרת, או שמתייחס אליה באלימות בין אלימות פיזית ובין אלימות מילולית שהיא לעתים קשה יותר. לא זן ולא מפרנס, מונע חיי אישות או דברים אחרים. אין ספק שכל אחד מהדברים הללו פוגע מאוד באשה שהיחס הנדרש והמצופה כלפיה יהיה כפי שקבעו חז"ל בסנהדרין עו, ב "האזהב את אשתו כגופו, והמכבדה יותר מגופו" והביאה הרמב"ם בהלכות אישות פרק טו הלכה יט, והוסיף ואם יש לו ממון מרבה בטובתה כפי הממון, ולא יטיל עליה אימה יתירה ויהיה דיבורו עמה בנחת ולא יהיה עצב ולא רוגז. ואף שזהו היחס הראוי פוק חזי מאי עמא דבר והרבה פעמים היחס של הבעל לאשתו ודאי לא תואם את דברי חז"ל, אלא יחס מחפיר ולא מעטים הבעלים הפוגעים בנשותיהם במידה גדולה בבגידה או אלימות או בדברים קטנים יותר. וכבר ציוו לנו חז"ל בכבא מציעא נט, א

אמר רב: לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו, שמתוך שדמעתה מצויה אונאתה קרובה. במקרים כאלו שהבעל פגע באשתו ובודאי דמעתה מצויה, גם תגובותיה יהיו בהתאם (אף אם על פניו היא קרת רוח ואינה בוכה), ואין מקום לדרוש ממנה הבליגי על הפגיעה שנפגעת. אולי לפעמים יש ליעץ לה לטובתה, הבליגי על הפגיעה, אך לא ברור שעצה כזו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

היא בהכרח עצה הוגנת. במקרים שכאלו ובעיקר בפגיעה קשה שבאה בהפתעה, התגובה הספונטנית של האשה היא תן לי גט, בא נתגרש וכדאמרינן ביבמות קטז, א,

היכי דמי קטטה בינו לבינה? אמר רב יהודה אמר שמואל: באומרת לבעלה גרשיני. כולה נמי אמרו הכי! אלא, באומרת לבעלה גירשתיני. וליהמנה מדרב המנונא, דאמר רב המנונא: אשה שאמרה לבעלה גירשתיני - נאמנת, חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה! באומרת גירשתיני בפני פלוני ופלוני, ושאלנא, ואמרו: לא היו דברים מעולם.

משמע שהאמירה תגרש אותי לא הוי בכלל קטטה (ההלכתית האמורה שם), שזו דרך מריבה, ואין באמירה זו משום כוונה אמיתית. לדברי הגמ' רק אמירת גרשתיני אמירה שנמצאת שקרית הוי בכלל קטטה. ועיין בדברי התוס' שכתב דמיירי בארגיל איהו קטטה, שעל אף הקטטה אינה שונאתו משא"כ בהרגילה איהי קטטה דהוי בכלל שונאתו. ועיין עוד בתשובת נוב"י מהדרו"ק סימן מ"ו, מש"כ שאפילו התפשרו והסכימו לגירושין לא מיקרי קטטה לעניין הך דינא שלא תאמן לומר מת בעלי.

ט. משכך ברור שצריכים לבחון היטב את הנסיבות בהם אירע המקרה או המקרים כדי להבין מהות האמירה או האמירות. והוא הדין כשהאשה מגישה תלונה על הבעל במשטרה, מסלקת אותו מהבית, מהחדר, לא עושה לו מה שאשה עושה לבעלה. אין בדברים אלו לכשעצמם הוכחה מוכחת שאין היא רוצה בבעל, ואפילו הדבר נעשה לא פעם אחת או כמשך תקופה. חובת ביה"ד לבדוק היטב הנסיבות לפני שיגיעו למסקנה שאכן אין האשה רוצה בבעל. ידועים הם דברי הרשב"א בתשובה שהביאם הב"י בסימן ע"ז ופסקם הרמ"א בסימן פ' ס"י"ח וז"ל הרשב"א:

... על אשה שהניחה בעלה בבית אביו והלך חוץ לעיר וחלתה והלכה לבית אביה ... ולפי שלא נתבאר לי מלשון השאלה מה שהיא טוענת שתשוב לבית בעלה... על כן אני אומר שאם מחמת שהוא אינו רוצה להביאה ולקרוא לה מסתברא שאינה מפסדת על זה כלום לפי שהוא אינו רוצה בשימושה כי שמא בושה ממנו אחר שלא הראה לה פנים בעוד שהיתה חולה ואחר שנתרפאת מפני שיצאה שלא ברשות ואין כאן מרד כלל לא מתשמיש ולא ממלאכה ועוד שאם יבוא הוא אצלה אינה מונעתו מכלום אבל אם היא מעכבת אף מחמת פרעון מה שלותה בזה יראה שאינו חייב לזונה דקרוב הוא בעיני לומר שזה אחד מדרכי המורדת באומרת בעינא ליה ומצערנא ליה דכל האומרת כך טענה יש לה על הצער שהיא רוצה לצערו וגם זו עילה מצאה לצערו ותולה בפרעון מה שלותה

ומבואר מדבריו שאף במקרה שהאשה עזבה שלא כדין או אם עזבה כדין אך אינה רוצה לתזור, אלא אם יקרא לה, מפני שהיא בושה ממנו מפני היחס שהפגין כלפיה, בין בזה שלא דאג לה בימי חוליה ובין משום שכועס עליה על שיצאה מביתו מבלי לשאול אותו. שבזה בעינן שיקרא לה ויגלה רצונו שרוצה בה, שכל עוד אינו עושה כן אין ליתן לה דין מורדת. עם זאת אם מעלה דרישות לתזרתה, אף שיכול להיות שדרישותיה צודקות ומחמת זאת אינה חוזרת שוב היא בכלל מורדת. ועבדינן לה דין מורדת. כאמור הרמ"א פסק דין זה להלכה. ושמעינן מינה שאף אם האשה נהגה שלא כדין אמרינן לבעל, שללא קריאה אליה לשוב, לא יהיה לה דין מורדת.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ומעתה יש ללמוד מינה בק"ו, שהיכא שהבעל פשע כנגד האשה ודאי חייב לפייסה, ואם אינו עושה כן, אין לתת להתנהגותה דין מורדת, ובודאי אין ללמוד מהתנהגותה, אף אם תהא מתריסה, כמה שתהא, משום גילוי וראיה על היחס האמיתי של האשה לבעל. ועל כוונותיה בנוגע למערכת הנישואין. מפני שהיכא שפשע נגדה הגיוני שתהיה בסערת רוחות ולכן חייב לפייסה, ורק אם מפייסה באופן שיראה לביה"ד שעשה כל צרכו, ואינה מתפייסת, בזה נצטרך לבדוק מה מורה התנהגותה. האם התנהגותה מראה שרוצה להתגרש ואינה מעוניינת בבעל, או שנפרש התנהגותה באופן אחר, שעדיין לא התפייסה, אך אם יהיה פיוס הראוי לדעתה, אכן תרצה שלום בית (אך ברור שעניין זה תלוי באומדנת ביה"ד ולא יכולה להתנות על מנת שיעלה לרקייע). ודין זה ילפינן מהאמור במשלי ו' והובא ביומא עח, א, בב"מ קטו, א ובב"ב קעג, ב.

אמר רבי יצחק: כל המקניט את חברו, אפילו בדברים - צריך לפייסו, שנאמר בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך נוקשת באמרי פיך... עשה זאת אפוא בני והנצל כי באת בכף רעך לך התרפס ורהב רעיך. אם ממון יש בידך - התר לו פסת יד, ואם לאו - הרבה עליו ריעים. ועיין במפרשים במקומות אלו. ושמע מינה שהמקניט את חברו צריך לפייסו וק"ו לאשתו. והנה לגבי כפרה על החטא צריך לפייסו שלוש פעמים, ויש לדון בגדרי הדברים. ועכ"פ הדרישה לפיוס הינה דרישה מינימלית, שללא פיוס שכזה אין להוכיח מהתנהגות האשה הפגועה על רצונה האמיתי שיש לתלות הדברים בפגיעה שנפגעה. אין אנו צריכים להצדיק גם התנהגות כזאת מידי הנפגעת, אך ודאי שאין להאשימה, ואף שמנהגנו לשאול אף את הצד הנפגע מה עשית בשביל השלום, אין בעובדא שלא פעלה מצידה נסיונות פיוס משום ראייה שאין רצונה בשלום בית. הדבר ברור כשמש שאין לדרוש מאשה פגועה מהבעל לומר לו כעין הנוסח בהתרת נדרים הכל יהיה מותר לך הכל יהיה שרוי לך הכל יהיה מחול לך, אין כאן דבר אסור ושאינו ראוי אלא אדרבה יש כאן מחילה סליחה וכפרה. ושאם לא תעשה כן הרי היא מבקשת שלום בית שלא כדין ובחוסר תום לב ובאמת היא רוצה להתגרש. הן אמת יכול להיות שבנסיבות העניין אולי שורת ההיגיון שתעשה כן אם היא רוצה להגיע למטרה המבוקשת, שלום בית, אך אם לא עשתה כך מחמת שהיא פגועה אין להאשימה, והדבר לא יעמוד לחובתה. העולה מכל האמור הוא שלא תמיד היחס שמפגינה האשה כלפי הבעל שנהג עימה שלא כשורה הוא זה שיגלה את רצונה האמיתי, אם ניתן לתלות את היחס בנסיבות העניין, הדבר לא יהיה ראוי, עם זאת אין הכרח שאמירתה לכשעצמה אני רוצה בשלום בית מורה על רצונה האמיתי, ואכן הדבר צריך בדיקה בכל מקרה לגופו.

י. הבדיקה האמיתית במקרים שכאלו היא, מה יהיה רצון האשה, אחרי שהבעל יחזור בו ממה שפשע כנגדה ופייסה, האם במקרה שכזה עדיין לא תתפייס וברור לנו שהיא רוצה להתגרש. במקרה כזה, אכן ניתן לומר שינהג במקרים מסוימים דינו של ר' ירוחם, דהיינו שאם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הבעל אכן ריצה את האשה, והוא אכן רוצה בה, אלא שהיא ממאנת, וכדמיון האמור בתשובת הרשב"א שהזכרנו (וההיא מיירי במורדת ולכן בעיני קריאה גרידא), בכהאי גוונא נימא שמכיוון שאין היא רוצה בו, הרי ינהג בהם דינו של ר' ירוחם וגם בזה בעיני לבחון שאם הבעל נהג שלא כהוגן נגדה ולא פייסה ולא עשה דבר, בזה נימא שאף אם היא רוצה להתגרש, לא תפסיד תוספת כתובתה שהרי הגירושין יצאו מיניה. אך אם אכן יעשה לה את כל הפיוס הראוי באופן שייראה לביה"ד שיצא ידי חובת הפיוס, ואעפ"י כן אין היא מוכנה להתפייס, במקרה כזה חובת ביה"ד לבחון התנהלותה, ואם יגיע למסקנה שגם במצב זה האשה עושה מעשים כנגדו, המוכיחים את כוונתה שאינה רוצה בו, בזה ורק בזה, אמר רבינו ירוחם את דבריו.

לכשנדייק הדברים, בחינת כנות האשה בטענתה לשלום בית, היא הבחינה איך תתנהג, אם הבעל יחזור מכוונתו להתגרש, ישפר מעשיו וירצה בשובה אליו, במקרים כאלו תיבחן תגובתה, שאם בכהאי גוונא גם לא תהיה מוכנה לשוב אליו, תביעתה לשלו"ב אינה כנה. אך אם הבעל יעשה המוטל עליו, האשה תסכים לשלו"ב. בכהאי גוונא תביעתה כנה, אף שבמצב העכשווי היא מתריסה נגדו ואף עושה מעשים כנגדו.

חובתנו להעיר דבר נוסף, נשים רבות טוענות שרוצות שלום בית, בין ע"י הגשת תביעה, בין בטוענות בפיהן ללא תביעה, ובין האומרות לא התחתנתי כדי להתגרש. וראיתי בפסקי דין רבים שבמקרה שהבעל עשה מעשי עוול כנגד האשה, אין להאמין לאשה הטוענת דבר זה, מפני שטענתה אינה כתום לב והדברים מתבססים על דברי הגר"א אטלס בשורת הדין שהוזכרו לעיל. וכבר כתבתי לעיל, שדבריו אינם נראים, ונסתרים מהמציאות היומיומית המתגלה בפנינו. מנסיונינו ראינו מקרים רבים שבעל שבגד באשה, נהג ונוהג כנגדה באלימות בין אלימות פיסית ובין באלימות נפשית או מילולית, ואעפ"י כן אם מוכן לשוב לאשה היא מקבלתו בזרועות פתוחות, הדבר אינו מוכן לנו ואינו הגיוני, שמלבד שלא ברורה לנו המחילה על העבר, במקרים רבים חזקה שמי שהתנהל כך בעבר, לא הפנים רוע מעשיו ולא עשה תשובה, קרוב לודאי שיחזור על מעשיו ככלב שב על קיאו. ואם תבוא האשה להתייעץ עימנו, או הייתה מי מקרובותנו, יכול להיות שנייעץ לה להתגרש. עם זאת לא ברור שעצה זו אפילו במקרים אלו היא עצה הוגנת. ובודאי אם האשה דורשת שהבעל יחזור הביתה לשלום בית, או אפילו בלשון לא התחתנתי בשביל להתגרש שאין מזחיחין ואין מזניחין אותה. שאכן למרות שהגיונינו אינו מבין ויכול להיות שלדעתנו הגיונה של האשה מוטעה, אין אנחנו יכולים לדחות ולסווג טענותיה ובקשותיה כדרישות שקריות. שהרי חובה להיכנס לראשה ולמוחה של הדורשת זאת ולהבין מה מניע את תביעתה. האם בהכרח הגיוננו הקר (לכאורה) הוא הנכון, האם ניתן לומר בודאות שרק קבלת הטבות כספיות עומדת מאחורי הדרישה. האם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לא ניתן לומר איפכא שלמרות חוסר הבנתנו, זהו רצונה האמיתי ולא דוקא מחשבות זרות והשגת השגים מניעים אותה, האם ניתן לשלול את דרישתה, אף שיכול להיות שדרישתה מוצדקת, שהרי אפשר לומר שהיא במצבה בוחרת להמשיך לחיות עם בעל רע מעללים, שעכ"פ על סמך הבנתה האישית, מצב זה של נישואין עגומים אלו, עדיף לה מלהתגרש.

וזאת למודעי כבר אמרו חז"ל הכל יודעים כלה למה נכנסת לחופה, אך לא זהו הטעם היחיד לנישואין, ועיין רות א. ט "ומצאן מנוחה אשה בית אישה", והכוונה גם למנוחת הנפש והביטחון הכלכלי שנותנים הנישואין לאשה, כולל שותפות הבעל/האב בעול הבית. כבר כתבה התורה כבריאת האשה אעשה לו עזר כנגדו ואמרינן ביבמות סג, א

כתיב אעשה לו עזר, במה אשה עוזרתו לאדם? א"ל: אדם מביא חיטין, חיטין כוסס? פשתן, פשתן לובש? לא נמצאת מאירה עיניו ומעמידתו על רגליו?

המציאות ששררה בעולם עד כמעט הדור האחרון הכריחה וקבעה שתפקידי האיש והאשה יתחלקו, האיש הוא שר החוץ והוא הדואג לכל צרכי הבית, ועליו חל החיוב לדאוג לאשתו וילדיו. ועיין ר"ח הובא ברכינו בחיי בשמות טז טז איש לאשר באהלו תקחו וברמב"ן ריש פ' משפטים. והאיש הנושא אשה מתחייב לה בשארה כסותה ועונתה ועיין ברמב"ם שמתחייב לה בעשרה דברים ואכמ"ל. האשה היא שרת הפנים וכל כבודה בת מלך פנימה, והיא הממונה ודואגת לכל צרכי הבית זוהי הייתה חלוקת העבודה במשפחה בין האיש לאשה. כפי שהבאנו מסוגיא דיבמות ואיש לא יוכל לחיות ללא אשה שתדאג לצרכיו, וכן אשה לא תוכל לחיות ללא האיש שידאג לצרכיה. התלות ההדדית גרמה למיעוט מקרי גירושין מכיוון שבעולם כזה אין קיום כמעט לאיש בלא אשה ולאשה בלא איש. משכך אף אם בחיי הנישואין לא הייתה אהבה, אך הצורך והילדים המשותפים גרמו לבני זוג להמשיך בחיי הנישואין אף שלא טוב להם זה עם זה. משום שכל אחד מבני הזוג היה שוקל היטב היטב את הריווח והתועלת שהוא מפיק מחיי הנישואין, ומה יהיה מצבם אם יתגרשו.

כאמור חיי נישואין בסיסם היה צורך משותף, ואהבה לכשעצמה לא הייתה בהכרח הבסיס בין לנישואין ובין להמשך קיומם, וכדכתיב ביצחק "ויקח את רבקה לו לאשה ויאהבה". לקיחת האשה קודמת ואח"כ באה אהבה מתוך דברים טובים שרואה בה, מתוך הדאגה והמסירות כלפיו. משכך אף משפרחה האהבה כל עוד אין שנאה, בסיס הנישואין קיים כאמור. בדורות האחרונים שהנשים החלו לעבוד לפרנסתם, והאנשים המתפרנסים יכולים לדאוג למילוי צרכיהם בכסף, תפקידי האיש והאשה בבית הפסיקו להיות מובנים, דבק זה כבר לא קיים, והיכולת להיפרד הוקלה, ומשכך ללא אהבה, התועלת לא תמיד מספקת וזוהי הסיבה לריבוי הגירושין בדור שלנו (אף ללא קביעה שיפוטית מה עדיף, כשלדעתנו שלמות הבית וחיוונו עד כמה שאפשר עדיפה, ועיין גיטין צ, א), ויש להאריך בזה ואכ"מ. עם זאת גם כיום זוגות רבים, אין מפרקים את חיי הנישואין, אף שהאהבה ביניהם פחתה או אף הלכה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הדברים המשותפים ביניהם, הילדים ושאר עניינים, והידיעה שלא כדאי ללכת אל הלא נודע, עדיין משאירה את הדבק בין בני זוג ואין ספק שזוהי תועלתם ותועלת ילדיהם. וכבר אמרו חז"ל אין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי, וכוונת הדברים הזוגיות שנוצרה בתחילה בקושי רב וה"לכתך אחרי במדבר", מהווה את הדבק לחיי הנישואין גם בהמשך, כששני בני הזוג מתנהלים באופן הגיוני. ולכן על אף חילוקי דעות, אם אין משבר קשה, המשכם של הנישואין עדיף. ולכן יש סיבות רבות להמשיך להחזיק את הבית אף אם הסכסוך עמוק בין הצדדים.

יא. ופוק חזי, המשניות בפ' המדיר מונות עילות שבהן האיש או האשה יכולים לדרוש גירושין ונפסקו בשו"ע, אך דין זה ינהג דווקא אם הצד נפגע דורש להתגרש עקב מעשי בן זוגו. אמנם לית מאן דפליג שאם צד אחד ינהג בחוסר הוגנות כלפי חברו כמוזכר במשניות, וחברו יאמר אעפ"י כן רצוני להמשיך בנישואין, דהם עדיפים על גירושין, וכי נימא שטענתו לא הגיונית. הלא כל בר דעת יאמר, הנישואין הם מכלול, ונהי שבן זוגי לא מתייחס אלי באופן נאות בחלק מסוים מחיי הנישואין וכי דבר זה לכשעצמו יהווה סיבה לפרק ולהרוס את הבית. הדברים נכונים בכל מקרה, ובודאי אצל מי שהקמת אותו בית נעשתה בקשיים רבים. ועיין במשנה בכתובות עז, א שבנשאת לבורסי וקיבלה עליה והיה לו אח בורסי, אמרו חכמים: יכולה היא שתאמר לאחיך הייתי יכולה לקבל, ולך איני יכולה לקבל. ופירוש הדברים שאף שיכולה לסבול את הדברים בבעל שנישאה לו מתוך בחירה ועמו הקימה את ביתה ועברה את תהפוכות החיים אין היא מוכנה לחיות כך עם היבם שלגביו לא נוצר קשר עמוק. והוא הדין שיש לחלק בזה בין זיווג ראשון, נשואי נעורים לזיווג שני.

לאור האמור שיקולי כל איש ואשה בהחלטתם אם להמשיך את הנישואין או לפרקם הינם שיקולים נרחבים הנובעים מבחינת החסרון והתועלת שהינם סובייקטיביים, לשני בני זוג אלו, ואין אנו יכולים להכנס למעמקי ליבו של בן הזוג. ולכן אף שנראה שחיי הנישואין הינם מרים ורעים והדברים לא מובנים לנו. זכותו של בן זוג ואולי חובתו לבחון הדברים במשקפיו ולהחליט שאף שרע לי בחיי נישואין אלה ואף שכל קרובי וידידי וכן האדם הסביר יאמר, פרק נישואך, אין הם יכולים לרדת לעומק הרגשותי ולתועלות הצומחות לי ממה שנשאר מחיי הנישואין ולכן איני רוצה לפרקם. וכבר אמרו חז"ל ביבמות קיח, ב

אמר ליה רבינא לרבא: המזכה גט לאשתו במקום קטטה, מהו? כיון דאית לה קטטה בהדיה זכות הוא לה, או דלמא ניחא דגופא עדיף לה? תא שמע, דאמר ריש לקיש: טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו. אביי אמר: דשומשמנא גברא, כורסיה בי חרתא רמו לה. רב פפא אמר: דנפצא גברא, תיקרי בסיפי בבא ותיתיב. רב אשי אומר: דקולסא גברא, לא בעיא טלפחי לקידרא.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ושמענין מינה שאף אם יש לאשה תועלת מזערית בנישואין אלו, ואפילו רק שם נשואה, עיין ברש"י שם, אין זו זכות לה להתגרש. דעדיף לה להיקרא נשואה. ועיין בראשונים שהביאו דברי הירושלמי בגיטין וז"ל המאירי שם :

ופירשוה בתלמוד המערב שבמסכת גיטין פרק ראשון ה"ה ובפרק התקבל ה"א אפילו היתה אשת מנוול ומוכה שחין וכן אפילו היתה צוחת להתגרש שמא חזרה בה

ומבואר מדבריו שאפילו היא אשת מוכה שחין שכופין אותו לגרשה לא נימא שהוי זכות לה ונימא שרוצה בגירושיין, כל עוד לא תבעה גירושיין במפורש. ואפילו צוחת שרוצה גט, לא מזכין לה דילמא הדרא בה. ואי נימא שכל היכא שאמרה שרוצה גט או שיש לדייק מדבריה כן, הרי זה רצונה העמוק והאמיתי ואולי יש לחייבה, מדוע לא הוי לה זכות. אלא על כרחך שאין אנו יכולים לאמור הדברים באופן אובייקטיבי. ועניין זה הוא עניין אישי של האשה, ואף אשה שרע ומר לה עם בעלה, ואף שאמרה שרוצה גירושיין בגין מעשיו. אין הכרח שזהו רצונה, ואם אומרת אני רוצה בבעלי למרות מעשיו, איך נאמר לה את רוצה להתגרש כשהיא צוחת שאין הדברים כן.

ועיין עוד סוטה מז, א

אמר רבי יוחנן, שלשה חינוות הן: חן מקום על יושביו, חן אשה על בעלה, חן מקח על מקחו.

וברש"י שם: " חן מקום על יושביו - ואפילו הוא רע נראה להם טוב. חן האשה - תמיד על בעלה ואפי" היא מכוורת נושאת חן בעיניו"

שמענין מינה שעניין זה של מציאת חן אינו דבר אובייקטיבי אלא סובייקטיבי ותלוי בכל אדם לפי מה שהוא אף שלאחרים אין הדבר נראה. וכמו שביארו שם "ויאמרו אנשי העיר אל אלישע הנה נא מושב העיר טוב כאשר אדוני רואה וגו' - וכי מאחר דמים רעים וארץ משכלת, אלא מה טובתה? אמר רבי חנין: חן מקום על יושביו." משמע שאפילו במקום שאובייקטיבית הוא מקום רע, בעיני יושביו נראה המקום טוב והוא הדין לגבי אשה, אף שהיא מכוורת בין ביופי בין במעשים בעיני בעלה היא מוצאת חן והוא הדין איפכא. וזהו טעמם של ב"ה שלכל כלה שרים כלה נאה וחסודה, עיין כתובות יז, א. ועיין עוד ביבמות סג, א מה שמסופר שם על גדולי האמוראים שהייתה להם אשה רעה, ואפילו הכי בשל דבר טוב שהיה בנשותיהם לא רצו לגרשם, עיי"ש בגמ' דקרי ליה מר ממות ומצוה לגרשה. ואפילו הכי דין זה הוא רק ברוצה לגרשה, אבל אם לא יעשה כן ברור שאין אומרים לו דבר, דהרבה מוכנים לסבול קשות בחיי הנישואין בגלל דבר טוב הנמצא בכך זוגם אף שהחיים איתו קשים ומרים.

נוסיף בזה את דברי הרשב"א הידועים בתשובה ח"א סימן תקעג

במה שהסתפקתם במה שאמרה היא מאיס עלי. אם נחוש שענינה נתנה באחר מפני שהוא חזק ותקיף בחור כארזים. ואיש כזה אין בו שום דבר לתלות בו שיהיה מאוס עליה. ... ואם נפשכם לומר שאינה יכולה לומר מאיס עלי אלא במה שאיפשר שיש לו דבר שהוא מאוס

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אבל לא על איש יפה תאר וחזק כמו שאמרתם. ועליו הוא מה שאמרו שאינו מוציא אלא לרצונו אינו זה. שאין החן והמאוס תלויים אלא ברצון הלב. וכמה אנשים מכוערי' מוצאין חן בעיני בעליהן ובעיני נשיהם ויפים וטובים וסברי (צ"ל: וסרי) טעם בעיניהם.

מבואר מדבריו שטענת מאיס עלי, מדברת אף במקום שהבעל נראה לנו מושלם שאין מקום למאוס בו, ואין הסבר לאמירה זו של האשה אלא אם נתלה שנתנה עיניה באחר. וכתב הרשב"א שטענה זו תלויה בעמקי הלב, הטענה היא סובייקטיבית ולא אובייקטיבית, ואף שאינה מובנת לנו, אין אנו יכולים לדחותה ולקבוע שאינה אמת. טעמו של דבר שלב האדם בוחר מה אהוב עליו ומה שנוי לו. ואף שאין כופין את הבעל, מפני שטענת מאיס עלי אינה עילה לכפיית גט, עם זאת אין אנו אומרים שמשקרת בטענתה. ומיניה לנידון דידן אף במקרים שאובייקטיבית אין אנו יכולים להבין דברי האשה שאומרת שרוצה בבעל, אין זה מעלה ומוריד ואיננו יכולים לקבוע שהדברים אינם כן, וטענה זו היא הערמה לצורך השגת דברים אחרים.

כאמור לעיל כבר ראינו (וכל דיין היושב על מידין ראה) מקרים רבים שבהם הבעל בוגד באשה ומכה אותה, ואם ישוב אליה מיד תקבלו ואין היא רוצה בגירושיה דטוב לה בעל כלשהו, ואולי תקוה קלושה שמא יחזור בעתיד. וכבר ראינו מספר רב של מקרים שהבעל חי עם אחרת והאשה ממאנת להתגרש ואומרת שהוא יחזור אליה כמו שחזר בעבר, ואין אנו יכולים לעמוד במקומה אף שבעינינו הדבר לא סביר. עכ"פ כל עוד לא הוכח לנו באופן שנעלה מכל ספק שהאשה אינה מעוניינת בבעל בעיקר עקב מעשיה ובדיבורים לא סגי, אין לחייבה להתגרש על סמך ההנחה שזה רצונה, ויש להאריך בדברים. ולכן כל כ"ד בבואו להפעיל את הלכת רבינו ירוחם, עליו לבדוק הדברים היטב היטב, כדי שלא יגרום לגט מעושה ע"י הכרחת אחד מהצדדים להתגרש נגר רצונו ואף שרצונו של צד זה אינו מובן להיגיון ביה"ד. כל המצוי בעניינים אלו מכיר את הפעמים הרבות שבני זוג שמצבם היה ללא תקוה לראות עיני הדיינים וחזרו לחיות זה עם זה, אף שברור שאין שם אהבה ואחווה ושלוש ורעות, והוא הדין שבמקרים רבים בני זוג מתגרשים וחוזרים לחיות זה עם זה, ולא בגלל שהסיבות לגירושיה בטלו, אלא מפני שאחרי שהתגרשו הינם מגיעים למסקנא שטוב לי אז מעתה. ומעתה מהיכי תיתי שמי שמגיע למסקנה זו לפני שהתגרש לשוטה וחסר דעת ייחשב, אדרבה אולי עליו נאמר החכם עיניו בראשו והכסיל בחושך הולך, שבוחן רק מצבו העכשווי.

סוף דבר אף אשה שעושה מעשים המראים על פניהם שמאסה בבעל, יש לבחון היטב הסיבות למעשיה, ואם עשתה כן בתגובה לפגיעתו בה. ובר מדין יש לשקול את אמירתה לאתר זמן שאין היא רוצה להתגרש, אם נותנת טעם, אף שאיננו חושבים כמותה, אין ראייה ממה שעשתה על רצונה, ואדרבה נימא מה שהוציאה בפיה הוא רצונה ומהיכי תיתי שעל פי

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אומדנא נימא איפכא, מכיוון שהדברים לא ברורים לנו, נימא שרצונה להתגרש ורק מסיבות אחרות אינה מודיעה לנו את רצונה.

יב. ונחזור על הראשונות, למה שביארנו לעיל שתביעה לשלוס־בית, היא חלק מענייני הנישואין הנתונים לסמכותו הבלעדית של ביה"ד, תביעה זו אינה תביעה הצהרתית ווירטואלית גרידא. לכך זכותו ואף חובתו של בית הדין לאכוף את החלטותיו באמצעות צווים מתאימים, אם ללא הטלת צווים אלו יוכל הנתבע לרוקן החלטת ביה"ד מתוכנה. ומשכך אם הגיע ביה"ד למסקנה, שפירוק השיתוף ישמיט האפשרות לשלוס־בית. חובת ביה"ד להטיל צווים האוסרים על הבעל לעשות מעשיו לקדם פירוק השיתוף והריסת האפשרות לשלוס־בית ע"י קביעת מדור ספציפי, וכן יש בסמכות ביה"ד להטיל עיקול על כספים שיתקבלו מפירוק השיתוף אם עיקול זה יכול להביא למימוש החלטת ביה"ד. ובודאי שאסור לביה"ד לפסוק על פירוק שיתוף או לפטור ממזונות, שבהחלטות אלו ביה"ד מנתץ את הבית.

קביעה זו שעל ביה"ד לנקוט צעדים מעשיים לצורך קיום פסק דינו חוזרת ונשנית בפסיקת בתי הדין. וכפי שציטטנו ארוכות בתיק מתתאס הנזכר, וביארנו שם המקור ההלכתי והדרכים לפעולות שחובת ביה"ד לנקוט בכדי למצות האפשרות למניעת הריסת הבית במזיד ע"י צד אחד הגורם לכפיית הצד השני להתגרש. ואכ"מ להאריך שנית.

והנה לעיל ביארנו דבתביעה לשלוס־בית, אין אפשרות לצוות על הבעל לחזור ולחיות עם אשתו, דהחיים המשותפים תלויים בדברים שבלב ולא יכולים להעשות בצורה טכנית, וחיים משותפים הכוללים חיי אישות כשהבעל אינו רוצה באשתו יש בהם גם איסור וכמבואר בנדרים (כ, ב) ועיין ב"ש (סימן ע"ז סק"ד) גבי בני תשע מידות, ואכמ"ל. ודאי שיש חיוב הלכתי על הבעל לשמוע בקול ביה"ד ולקיים חיוביו לאשתו, אך אין בכוחנו לנקוט באמצעים בכדי להעמיד את הדת על תילה. וכתבנו לעיל שלקבלת תביעת האשה לשלוס־בית ישנן נפק"מ הלכתיות, האחת לקביעת דינו של הבעל כמורד אם אין הוא חוזר לאשתו, אך הנפק"מ במקרה זה היא ממונית, וכדאיתא במשנה בכתובות (סג, א): "המורד על אשתו מוסיפין על כתובתה."

ומוכח ממחלוקת רבנן ור"י בראש משנה זו שדין זה הוא דין ללא הגבלת זמן ולפיכך בבעל המורד באשתו יוסיפו על כתובתה סכום קבוע מדי שבוע כל עוד הוא עומד במרדו. ולא נימא שאחרי עבור זמן של י"ח חודש או אף מעבר לזה, אין סיכויים לשלו"ב ונחייב להתגרש. מפני שכל עוד האשה רוצה בבעל ודורשת שיחזור ממרידתו שמעינן לה ולא נימא שתביעתה תביעה שאינה כנה.

עם זאת במקרה שביה"ד מגיע למסקנה שאפסו הסיכויים לשלוס־בית בין הצדדים, אין מקום להמשיך את הצו למדור ספציפי, שהרי פקעה תכליתו לאפשר קיום שלום־הבית. לפיכך

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

משהגיע ביה"ד למסקנה שאין סיכויים שהבעל יחזור לחיות עם האשה (אף שהאשה צודקת בתביעתה), אין מכירת הדירה ועריכת פירוק השיתוף גורמות להריסת האפשרות לשלוס־בית, שהרי אנו יודעים מהתבוננות במציאות שלפנינו, שאין סיכויים מעשיים לשלוס־בית, ואם כן מכירת הדירה או אי מכירתה לא יעלו ולא יורידו לגבי האפשרות המעשית לשלוס־בית, ומשכך לטעם זה יש מקום לכיטול הצו. אך עדיין אף ששלוס־הבית לא ייכון, אין בדבר בכדי לחייב את האשה להתגרש ועלינו לבחון היטב שביטול הצו למדור ספציפי או החלטה אחרת שלנו לא תביא לכפיית האשה לגירושין

יג. ויש לקבוע איך תהיה התייחסות ביה"ד במקום בו קיבל ביה"ד תביעת האשה לשלוס־בית, אך הבעל לא שעה לקביעת ביה"ד ולאחר זמן חוזר ומגיש תביעה נוספת לגירושין. במקרים אלו מאחר שלא התחדשו לביה"ד עובדות חדשות והבעל לא העלה עילות ולא הוכיח כל עילות לחיוב האשה בגט, ביה"ד אמור לדחות משפטית תביעה זו. אולם ביה"ד בתוך עמו יושב, ובאופן מעשי לאור הפירוד הממושך של כמה שנים וחוסר האמון שבין הצדדים, ואחרי שביה"ד רואה שעתה אין אפשרות סבירה ליישום שלוס־בית בפועל, אין מקום להמשיך את המצב הקיים המעגן הלכתית את שני הצדדים. ולפיכך ראוי שביה"ד ימליץ לשני הצדדים להגיע להסכם גירושין הוגן תוך מתן פיצוי הולם לאשה.

והנה אף אם ביה"ד קובע בפסק דין שלאור הפירוד הממושך וחוסר האימון שבין הצדדים, אין ביה"ד רואה אפשרות סבירה לשלוס־בית, קביעה זו לכשעצמה לא מהווה עילה לחייב צד מן הצדדים להתגרש, וכבר צווח ככרוכיא מרן ראש הרבנים לישראל הגריא"ה הרצוג כבר לפני למעלה משישים שנה על תופעה זו שבתי דין נוהגים להוציא פסק דין לחיוב האשה בטענה שאין סיכוי לשלוס־בית, ודבר זה חוזר ונשנה בפסקי דינו (שפורסמו בפסקים וכתבים שו"ת אהע"ז). ונעתיק כאן מש"כ. וז"ל הגרי"א הרצוג בפסקים וכתבים (אהבע"ז סימן קל"ג):

"עיינתי בתיק ובחו"ד של מעכ"ג חבירי שליט"א והנני מעיר כדלקמן:
צדק כ"ג חבירי שליט"א שאי אפשר לבית דין לחזור ולדון במשפט שהוא הוציא עליו פסק דין החלטי שקיבל כבר כל תוקפו, אלא אם כן נתהוו מסיבות חדשות, והבית דין במקרה זה לא ביארו מה נתחדש כאן. אפשר שחשבו שעצם העובדא שעברו כל כך שנים מאז ולא נעשה שלום בין הזוג מהווה יסוד לחזור ולדון. אני לא חושב כך כלל. הנימוק שאין שום סיכויים לחיי שלום הוא לבדו איננו מצדיק לחייב את האשה בקבלת גט, הרי לא ביארו הבית דין במי האשם ואם האשם הוא רק בבעל, עלובה זו מה פשעה, והרי נמצא חוטא נשכר, שמפני שהתעקש התאמץ והתעצם באכזריותו על אשתו הוא זוכה לאחר מספר שנים שבית דין כופים את האשה החפה מכל פשע לקבל גט, והוא ישמח באהובתו, ומעתה כל בעל ריק ופוחז שהוא כחומר ביד היצר של תאוות בשרים שנתן עיניו באחרת ימשיך ברשעתו בידעו שאחרי עבור מספר שנים וגם זה לא קבוע בבתי הדין, פעמים שמספיק שלש ארבע שנים להחליט שאין סיכויים לשלום וכו', ופעמים יותר, יטילו על האשה חיוב לקבל גט ואם תסרב יפסיקו לה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הכל ויתירו חרמו של מאור הגולה ז"ל, או שבועת עצמו שנשבע גם על דעתה.

לא תהא כזאת בישראל לעשות את בנותינו, את אחיותינו הפקר ח"ו. חבירו הרבנים הגאונים בד"צ שליט"א שפסקו כנ"ל במקרה זה מבלי בירור ומבלי לנמק, על יסוד בירור שהאשה אשמה, על כל פנים בחלק גדול, ודאי שהיתה כוונתם לשם שמים, להציל את הבעל מיציאה לתרבות רעה, ועכ"פ מהרהורי עבירה, יום יום, אך לא עלינו מוטל להצילו שסמייה בידיה, והוא לא הוכיח כלל שאשה זו רעה היא ואי אפשר לו לדור עמה ומזיד הוא, ואנחנו נציל אותו ונעשה עוול לחברתו ואשת בריתו אשר הוא בוגד בה."

וכעין זה כתב בפסק דין נוסף, עיין שם סימן קל"ד:

"התבוננתי בתיק ובחוות דעת של מע"כ חבירי הגאון הראש"ל שליט"א וכב" חבירי הגר"מ ראטה שליט"א, והנני רושם כאן את השקפתי על הענין הכאוב. הלזה:

לאשר את פסק הדין שצריכים להתגרש, אינני רואה עכשיו יסוד מספיק מחוץ לנימוק הידוע של "אין סיכויים לשלום", והנה מלבד מה שדעת הבי"ד לא נתגלתה לנו כל צרכה ולא נתפרש שזהו הנימוק, הרי, בדרך כלל, אין דעתי נוחה כל כך מנימוק זה המצוי בפסקי הדין הבאים לפנינו. אם סיבת הקטטה והפירוד איננה באשמת האשה, באופן שאין לדונה למורדת, או אשה שדיעותיה רעות, והיא טוענת שרוצה בשלום ולא בגט, והבעל דורש דווקא גט, הרי אנו נתקלים בחרמו של רגמ"ה ז"ל (סי' קי"ט ס"ו), וכמה טרחות טרחנו לנעול את הדלת בפני בעלים הנותנים עיניהם באחרות, כידוע, ואנו ניתן יד להם. מה תאמר, שנסתמך על דעת הרא"ם ז"ל (בתשובה ס"ל) הידועה (עיין סי' ע"ז בח"מ סק"ג ובב"ש סק"ו), שאף במקום שנוהג חרמו של רגמ"ה ז"ל אם הבעל משליש גיטה וכתובתה נפטר ממזונות, נפרוץ פרצות, ח"ו, בחיי המשפחה בישראל, וכמעט לא הנחת בת לאברהם אבינו וכו' כי לא אכשר דרא, וד"ל.

וכבר נהגו כל בתי הדין בישראל שלא לפסוק כמותו, ולא זו בלבד, אלא שטעות יש כאן ביד המסתמכים על הרא"ם שאף הוא ז"ל לא אמר להתיר לבעל לישא אחרת במקרה שמשליש כנ"ל, אלא שמותר לבעל להשתמש באמצעי זה בכדי להביא אותה לידי קבלת גט, ואם בכל זאת תעמוד האשה בסירובה, לא אמר הרא"ם ז"ל להתיר לו חרמו של רגמ"ה ז"ל."

עם זאת, גם הגריא"ה זצ"ל הבין שבמקרים כגון אלו טובת האשה היא סיוס קשר הנישואין, מכיוון שבמצב זה אין תכלית לקיום הנישואין, וביה"ד ימליץ לאשה על גירושין אחרי שתקבל כתובה ופיצויים, עיין מש"כ שם בסימן קל"ג:

"סוף דבר הנראה לי שלפי שורת הדין היה לנו להמשיך את פסה"ד על המזונות עד שישר יצרו הרע ויכנע, אבל שבתי והתבוננתי שגם בשבילה אם תקבל איזה פיוס הוגן, מוטב להפרד מבן אדם זה בג"פ כדת משה וישראל, אבל לא בדרך שפסקו הב"ד, שיהא חוטא נשכר. והנה טענת הדלות שהוא טוען, איננה ברורה לי לגמרי, ויש מקום לחשוב שהוא שותף במספרה של הבע"ב שלו { שלפי מה שנשמע מהאשה לפנינו הוא לגמרי לצדו בענין זה }, אך זה עוד טעון בירור, ואולם עכשיו שנפלה לו ירושה מאמו, ולפי האומד היא שוה אי אלו מאות ל"י, ובהיות שנתברר שהיתה לה הכתובה ע"ס יותר משלש מאות ל"י, הרי דעתי בהחלט שאנו חייבים לפסוק לה כתובה ופיצויים, הרבה הרבה יותר ממה שפסקו לה הב"ד בדרגא א'. ויהי רצון שמי שהשלים שלו ישכין שלום ואהבה בכל בתי ישראל!"

ועיי"ש בסימן קל"ד שבנסיבות אותו מקרה לא המליץ לאשה על גירושין אלא פסק שוב

לנסות הניסיון לשלום-בית:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"ועתה נשובה לענין הנימוק המצוי של "אין סיכויים לשלום". פעמים שאחרי שעברו כמה שנים בפירוד ונעשו נסיונות לשלום ונכשלו, ובאופן שאומדן דעתנו היא שאליבא דאמת עלולה האשה להתפייס במתן פיצויים הגונים, ותקבל את הגט תוך רצון פנימי, שבאמת במצב ובמסיבות הקיימים כדאי הדבר לה, למרות מה שתגיד מן השפה לחוץ, באופן שלא נהיה נתקלים בחרמו של מאור הגולה ז"ל, יתכן במסיבות ידועות להוציא פסק דין לגירושין תוך מתן פיצויים הולמים, אבל במקרה דידן אין דעתי מתיישבת עלי שכבר נעשו כל המאמצים הראויים להחזרת השלום על מכונו, ושהאשה תתרצה באמת לקבל גט, במתן הפיצויים שנקציב, כי סוף סוף, אעפ"י שמצבו הכספי לא הוברר לנו, הרי על כל פנים אינו בסוג העשירים, ואין כאן סיכויים של הקצבת "תקבא דדינרי", שלכל היותר, אפילו לפי דברי ב"כ האשה, חלקו בחברת דן אינו אלא ארבעת אלפים לירות, ולפי דברי ב"כ הבעל אינו אלא שלשת אלפים לירות" ולא יתכן להציגו לגמרי ככלי ריק. ועל כן בשום לב לכל הנ"ל, דעתי שיש לנסות להשלים ביניהם. בדרך כלל, אינני זוכר שבא לפנינו פסק דין לגירושין על היסוד אין סיכויים לשלום לאחרי קטטה של רק מספר חדשים."

במציאות שנוצרה במקרה שבו קיבלנו תביעת האשה לשלוס-כית ודחינו תביעת הבעל לגירושין אך הבעל התעלם מקביעת ביה"ד והמשיך בהליכי פירוק השיתוף, וברור שמטרתו היא דחיקת האשה לפינוי הדירה וסילוקה מבית הצדדים, דבר שיביא בסופו של דבר להכריח אותה לקבל ג"פ, שהרי ברור שאין בצע בהמשך המצב של היותה נשואה כשהאשה מגורשת מבית הצדדים ומנושלת מזכויותיה, והבעל ממשיך את חייו עם אשה אחרת. ומשכך הבעל במעשיו גורם לביטול פסקי הדין של בית הדין והפיכתם על פיהם.

יד. והנה ידועה תקנתו של רבינו גרשום שהובאה ברמ"א (אהע"ז סימן קיט), שאין לגרש האשה בעל-כורחה, ותקנות אלו הובאו בתשובות מהרם בר כרוך (דפוס פראג) סימן תתרכ"ב, ופתיחת התקנות שהובאו שם היא כדלהלן "ציץ המטה ופרח הזדון והחמס קם למטה רשע ואין נושע וכבר אין השע וקול שועת אומללה בת עמינו עלה באזנינו וכו', ומבואר דמטרת התקנה הייתה למנוע מעשי נבלה, אף שהיו נבל ברשות התורה, ולכן גזרו שלא יגרש האשה בעל-כורחה, עד שתתרצה לקבל הגט, ובנידון דידן הבעל בהפעילו הליך פירוק השיתוף גורם לכפות האשה לקבל את גיטה.

והנה כבר כתבנו לעיל שפסק דינו של ביה"ד בתביעה לשלוס-כית אינו רק עניין הצהרתי בלבד, ולכן ודאי שיש לנקוט אמצעים לאכוף קיום פסק הדין.

הטקטיקה הנהוגה במקרים רבים שנידונים בפנינו היא שהבעל מגיש תביעה לפירוק שיתוף, ולפעמים נמנע אף מהגשת תביעה לגירושין. לשאלת ביה"ד על התנהלות זו, עונה הבעל: ידעתי שאין לי כל עילה לגרש את האשה ולכן נקטתי בצעד של פירוק שיתוף להכריחה להתגרש.

ועל דרך המליצה יש לומר שסעיף 37(א) לחוק המקרקעין, המקנה לכל אחד מבעלי המקרקעין המשותפים זכות לפרק השיתוף בכל עת, וסעיף זה הוא גם על דירה המשותפת

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לבני זוג, ובכך משמש סעיף זה למטה הרשע ואין נושע – לבעלים שאין להם עילה הלכתית וחוקית לגרש את נשותיהם – להשיג מטרה זו בדרך צדדית של פירוק השיתוף, וחובה עלינו לתת הסעדים לצד הנפגע מפעולה חד-צדדית זו, שעיקר מטרתה היא להביא לפירוק הנישואין בדרכים עקיפות, במקרים בהם דרך המלך חסומה בפני הבעל.

והנה ידועה דעת הראם בתשובה סימן ל' דפסק דבעל שרוצה לגרש ומשליש כתובה פטור ממזונות והביאו הח"מ סימן עז סק"ג והב"ש שם סק"ט, ועיין שם מה שהקשו האחרונים ומפרשי השו"ע על דבריו.

ועיין ב"ישועות יעקב" (סימן עז בפירוש הארוך סוף סק"א) שכתב:

"סיומא דפסקא בזמן הזה דאיכא חדרגמ"ה שלא לגרש בע"כ וחזינן דר"ג תיקן שלא יביא לידי כך שיגרש הבעל את אשתו שלא מדעתה וא"כ אף ברובה לגרשה והיא אינה רוצית והבעל משליש כתובתה ורוצה למנוע ממנה שארה וכסותה. אני מסתפק מאוד אם יוכל לעשות כן כי הוא בכלל ביטול תקנת רגמ"ה."

ועיין מש"כ בזה הגר"יא הרצוג בתשובה בסימן קלד שהבאנו לעיל. ואם כן ק"ו במקרים בהם הבעל בחר בהגשת תביעה לפירוק שיתוף, תביעה שלביהמ"ש כמעט שאין שיקול דעת שלא לקבל אותה הוא גורם במעשיו לכפיית האשה לגירושין.

והנה אין ספק שבמקרים אלו חובת הבעל לשלם כתובת האשה, אך כבר גילינו דעתנו בקונטרס משפט הכתובה בתיק חמי נתניה 3615 שאין להצמיד סכום הכתובה, ואם כן במקרים רבים לא יהא בכך פיצוי לאשה בגין העוולה שנקט נגדה הבעל. ולפעמים אף שתקבל כל הכתובה, ובפרט במקרים בהם מקוזה מהכתובה הסכום שמקבלת על פי חוק איוון משאבים, שהאשה יוצאת ללא פיצוי ממשי אף שהבעל גרם לה עוול

ולעיל הבאנו דברי הגרי"א הרצוג, שבמקרים שבהם נתן הבעל עיניו באחרת ואפסו הסיכויים שהבעל ישוב לאשתו לשלוס-בית יש מקום לדאוג לתקנתה של בת ישראל ולחייב את הבעל בפיצויים ראויים באופן שלא יהא חוטא נשכר בהתעלמותו מפסק דינו של בית הדין.

ועיין בפד"ר כרך ז' עמודים 108–109 בפסק דין של בית הדין הרבני בחיפה בהרכב הרבנים י' נ' רוזנטל, עזרא הדאיה וברוך רקובר זצ"ל שכתבו:

"אם האשה תביע הסכמתה העקרונית לגט, נקבע גובה הפיצויים שעל הבעל לשלם לאשה"

ועיין שם בעמודים 111–113 פסק דינו של ביה"ד הגדול בהרכב הרבנים, הראשל"צ יצחק נסים זצ"ל, י' ש' אלישיב זצ"ל וב' זולטי זצ"ל, שאישר פסק דינו של בית הדין בחיפה וכתב שבמקרה זה (שביה"ד הגדול התרשם שהאשה מעכבת הגירושין ללא נימוק מספיק) –

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"יש לאפשר בכה"ג לבעל להשליש גט וכתובה – וסכום אשר יקבע ביה"ד
להיפטר על ידי כך מהחובים המוטלים על בעל כלפי אשתו."

וכן כתב גם ביה"ד הרבני בת"א בהרכב הרבנים א' הורביץ זצ"ל, נ' בן שמעון, א' צ'

שיינפלד הובא בפד"ר כרך י"ג עמוד 275:

"כל זה אמור כשהאשה מעגנת אותו ברצונה. אבל כשהבעל גרם לכך, כעובדא דידן שכל השנים הוא סירב לחיות עמה וחי עם נשים אחרות, ולמרות התנהגותו רצתה האשה בכנות בשלום, עד שלבסוף התנהגותו הנלוזה גרמה לכך שמבחינה נפשית אינה יכולה יותר להשלים עמו, ומה גם שהוא אינו מעוניין בכך, ודאי שלא יכול לבוא עכשיו ולדרוש גט מחמת עיגון שהוא גרם כפי המבואר, ואינה חייבת לקבל גט מדינא דגמרא, ובוודאי שלאחר החדר"ג שהושוה כוח האשה לכח האיש שאין לחייבה בגט, בניגוד לרצונה. ואין אנו רואים את סירובה של האשה לקבל גט, על אף שאפסו הסיכויים לשלום-בית, כנקמנות מצדה כפי שטוען ב"כ הבעל (ראה בפסקי דין כרך ז' עמוד 112), הואיל והאשה הצהירה שתסכים לקבל גט, אם הבעל ייתן לה סכום כסף שיבטיח את עתידה כפיצוי על כל מה שגמל לה במשך השנים. ובוודאי שבמצב זה ישנו החדר"ג שאין לגרשה בניגוד לרצונה, ואין בידו האפשרות להיפטר מהחובים המוטלים על בעל כלפי אשתו."

ועיין במש"כ הגר"א אטלס זצ"ל במאמרו בשורת הדין ח"ה עמ' קנ–קנד שדעתו לחייב את האשה להתגרש אם מעכבת הגירושין לא מחמת שרוצה בבעל אלא מחמת שרוצה להציק לו. ועיי"ש שכתב, שעל כל פנים אף בכהאי גוונא כדי שלא יגרם ח"ו מכשול וכדי שלא נגרום לערער תקנת חדר"ג על הבעל לפצות את האשה בפיצויים באופן שיניח את דעת ביה"ד. וק"ו אם לא הוכח לביה"ד כלל שהאשה מעכבת מחמת שנאה וקנאה. ביה"ד קיבל תביעתה לשלום-בית, ואפ"ה הבעל המשיך במעשיו וגורם להכריחה להתגרש יש לחייבו לשלם לאשה פיצויים בגין מעשיו ובגין הפרת פסק דינו של ביה"ד.

טו. והנה בעניין פסיקת פיצויים לאשה עם הגירושין כבר הארכתי בזה בקונטרס משפט הכתובה, ע"ש מה שהבאנו מקור להאי דינא מדברי הפוסקים ומפסקי הדין, ומסקנתנו שם שבמקום שהאשה מקבלת מחצית הרכוש אין מקום לפסיקת פיצויים. אמנם בנידון דידן פסיקת הפיצויים היא מטעם אחר, והוא כפי שכתבנו, שבדורנו התרחבה הפרצה של נותן עיניו באשה אחרת ועוזב את אשתו, ורבו הבעלים המתעלמים מפסיקת בית הדין ומגישים תביעתם לפירוק שיתוף כדי לאלץ את האשה להתגרש ולמנוע ממנה לקבל זכויותיה על פי דין, ומשכך חובה עלינו לעמוד בפרץ להשתדל לתקן תקנות לקיום פסק דינו. ועיי"ש בפסק הדין הנזכר שהבאנו ראיות רבות מדברי הראשונים והאחרונים, הסמכות ההלכתית לעשות כן ואין לשנות הדברים.

ויש להוסיף טעם נוסף לאור המציאות המשתנית, שבהם בציבורים מסוימים הזנות שכיחא ולפעמים נעשית כהיתר, תוך הצדקה עצמית של צד שנפגע ושל סביבתו, שלאור התנהלות הצד השני, אין הוא צריך למנוע עצמו מלזנות והתקלה מצויה מאוד בבני זוג צעירים

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ולא רק מי שאינם מקפידים על שמירת מצוות שהתנהגות זו נעשית להם כהיתר. במקרים אלו חובת ביה"ד לשקול ולהתערב להמליץ על גירושין תוך קביעת פיצוי נאות (לא סמלי), לטובת הצד הנפגע, ובזה חלה חובה על ביה"ד להשתדל מצד תקנת הציבור, אף שהלכתית אין מקום לקבל התביעה לגירושין, אך כאמור במקרים אלו חובה לפרש הדברים, ולקבוע שיעור הפיצוי, במקרים אלו אין להתנהל לפי הכללים הרגילים, שאין לתת לאשה זכויות כפולות בין על פי דין תורה (כתובה) בין על פי החוק (איזון משאבים). ויש לשקול לפסוק שני הדברים ואף מעבר לכך כפיצוי ותנאי לגירושין. וכאמור יש לשקול הדבר בכל מקרה לגופו, ולא כולהו בחדא מחתא מחתינן להו. המסקנות העולות מהאמור לעיל.

- א. דברים הנעשים בבית קשים לבירור, ולכן קבעו הפוסקים דרכים לבירור הדברים.
- ב. הבאת שלום בין איש לאשתו, היא מצוה המוטלת על כל אדם ואינה מוטלת על ביה"ד כבי"ד.
- ג. אי הגשת תביעה לשלום בית או חוסר פניה ליועץ זוגי או מפשר אינה מורה שאין רצון לשלום בית.
- ד. תביעה לשלום בית הינה תביעה משפטית שמטרתה למנוע מהצד השני להחריב את הבית, ולמנוע הפסד זכויות, לפיכך חובת ביה"ד להוציא צוים לצורך השגת מטרה זו.
- ה. הנימוק של אין סיכויים לשלום בית מפני שצד אחד חפץ בגירושין, לא יהווה סיבה לדחיית תביעה לשלום בית. חובה על ביה"ד לברוק האם התביעה צודקת במהותה, ללא קשר לסיכויי מימושה בפועל.
- ו. התנהלות לא ראויה, או נחזית כלא ראויה, של צד נפגע. אינה יכולה להוות ראייה לרצונו או אי רצונו בשלום בית. וחובה לבחון הרגשתו לפני שנוכל להסיק מסקנות ממעשיו/אמירותיו.
- ז. תביעה לשלום בית אינה תביעה שאינה כנה, גם במקום שהצד השני עשה מעשה הפוגע באופן קשה במגיש התביעה כגון: בגידה, אלימות וכו'.
- ח. בחינת הסיכוי המעשי לשלום בית, לא יכולה להיות סיבה בלעדית לדחיית התביעה. וגם הצהרה ומעשים המורים לכאורה שאין סיכוי לחזרה, עדיין צריכים בחינה מה יהיה המצב בהשתנות הנסיבות.
- ט. בעל שנתן עיניו באחרת, עזב את אשתו, אף אם עבר זמן רב של למעלה מי"ח חודש, ואף אם לראות עיני ביה"ד אין סיכויים שישוב. אין במעשים אלו בכדי לחייב את האשה להתגרש, אם לא פשעה והיא מעוניינת בחזרתו אליה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

י. התנהלות האשה כלפי הבעל, צריכה להיבחן ביחס ישיר ובהתאמה למעשה העוול שנעשה לה. אם מעשי האשה הינם כתגובה לפגיעה שנפגעה, אין הדבר מורה שאין רצונה בשלום בית.

יא. בעל שפגע באשה, הוא זה שחייב לפייסה ואין היא מחויבת לפייסו, משכך אם אין היא מפייסתו או אינה עושה מעשים לקרבו, אין מכך ראיה שתביעתה לשלום בית אינה כנה.

יב. הבחינה אם תביעת שלום הבית היא כנה, תוכל להעשות רק אחרי בחינת דעת האשה ורצונה, אם הבעל יפייסה וירצה לחזור להיות עמה באמת. אם בכה"ג תסכים לחזור לשלום בית יש לקבוע שתביעתה כנה (אף אם עתה בעת המשבר לא מוכנה לחזור או עושה מעשים הפוגעים בו), אך אם גם בכהאי גוונא לא תסכים, יש לקבוע שהתביעה אינה כנה.

יג. ביה"ד אינו יכול לקבוע שתביעתה של האשה אינה כנה, אף אם אין הוא מבין הגיונה של תביעתה. לכל אדם שיקולים רבים מדוע להמשיך בנישואין, והשיקולים לגיטימיים אף אם אין הם מובנים לנו. ולדעתנו סותרים את ההיגיון. יד. משהתקבלה תביעה לשלום בית חובה על ביה"ד להפעיל האמצעים שבידו בכדי לאוכפה, כל עוד לא אפסו הסיכויים לשלו"ב.

טו. אם יגיע ביה"ד למסקנה שפעולותיו לא יועילו להחזרת שלום הבית, אין טעם להפעיל אמצעי אכיפה, אך בתנאי שאי הפעלת האכיפה לא תביא לכפית האשה לגירושין או להפסד זכויותיה הנובעים מקשר הנישואין. טז. כשאחד הצדדים לא נענה לתביעה הצודקת לשלום בית. יש לחייב את הצד המסרב במתן פיצויים לצד השני, כפי שיראה לביה"ד ולאחר מכן יתגרשו.

טז. אחרי שהארכנו בביאור הדרכים בהם ביה"ד אמור להתנהל, נבאר העולה ממנה לענינינו. כפי שכתבנו לעיל בפנינו שני ערעורים ערעור הבעל וערעור האשה. הבעל הוא זה שזום את ההליכים בסכסוך שבפנינו. והגיש בקשה לשוב סכסוך [REDACTED] בעצת ב"כ הודיע הבעל לאשה מספר ימים לפני הגשת הבקשה על רצונו להתגרש. הבעל הקליט תגובותיה על הודעה זו, הדברים שנאמרו בהקלטה מהוים טענות מרכזיות בתביעת הבעל, וביה"ד נסמך על דיבורים אלו בהכרעתו.

כידוע ביה"ד דין אינו נוהג להתערב בקביעת העובדות שעליה מופקדת ערכאה קמא, ערכאה שבפניה הופיעו הצדדים ושטחו טענותיהם. עם זאת גם חות דעתו והתרשמותו של ביה"ד

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

חייבת להישען על עובדות העולות מתוך החומר הגולמי שבתיק ביה"ד ומה שהוצג בפניהם ונאמר להם. ולכן כמקום שלדעת בית דיננו, ערכאה קמא טעתה בקביעת העובדות, גם דבר שכזה יכול להוות סיבה לקבלת הערעור. וכפי שנקבע בתקנה קלה (ב) לתקנות הדין, "אין ערעור אלא על יסוד הנימוקים דלהלן:....(ב) טעות הנראית לעין ... בקביעת העובדות."

בפסק הדין שלפנינו ביה"ד שוטח את העובדות בכיזור רב על עשרה מעמודי פסק הדין, קראתי את האמור בפסק הדין חזור וקראו, עיינתי בכל החומר ובמסמכים שצורפו לתיק, ולענ"ד פרשנותו של ביה"ד לעובדות אינה מדויקת ומשכך גלדענתנו מ מסקנתו ההלכתית לא נכונה בנידון דידן.

הצדדים נשאו כדמו"י בשנת [REDACTED], ולהם כיום [REDACTED] ילדים קטינים. בנם [REDACTED] של הצדדים [REDACTED], נפטר לפני [REDACTED] מותו של הבן השפיע על הצדדים ובעקבותיו נכנסה האשה לדיכאון עמוק, באופן שהשפיע בצורה לא סבירה עליה ועל הבית כולו. על פי דברי הבעל בפרוטוקול הדיון מיום 19/6/19 ובכתב התביעה בביה"ד האזורי והערעור, התנהלות האשה ואבלה כמשך [REDACTED] שנים מפטירת הבן, הייתה תקופה קשה שגרמה למשבר בין הצדדים. בתקופה זו נולדו לצדדים בן ובת נוספים, הבת הקטנה נולדה [REDACTED]. הבעל הודה שבמשך תקופה זו וגם אחריה, כמעט עד הגשת הבקשה לישוב סכסוך היו מכתבים ומסרונים של הערכה ואהבה בין הצדדים וגם מסרונים עם אחרים, המוכיחים חיבה הדדית, הצדדים יצאו ביחד לחופשה וכו', דבר המורה על פניו על מערכת יחסים סבירה (ואולי טובה) בין בני זוג. (עמודים 2 ו-3 לפרוטוקול הנ"ל). לדברי האשה הצדדים חיו חיי אישות ביום [REDACTED] יום לפני נסיעתה לחו"ל עם הבת, הבעל הכחיש, וסירב להצעת האשה לעבור פוליגרף על עניין זה.

הבעל הודה שבשנת [REDACTED] החל לחשוב על גירושין, הבעל הודה שפנה לעו"ד [REDACTED] בגין רצונו זה, הבעל הודה שקיבל עצה מעו"ד להקליט את האשה, כדי לשמוע תגובותיה על הודעתו שרוצה להתגרש, הבעל טען שלא הודרך מה צריך להישמע בהקלטה, אך סירב לחשוף ההתכתבויות בינו ובין העו"ד (עמוד 4 לפרוטוקול הנ"ל). עם זאת נראה שעל פניו, מי שמקבל עצה שכזו, כנראה מודרך היטב, איך יתנהג וישמע בהקלטה, ומה צריך הצד השני להשמיע כדי שההקלטה תוכל לשרת את מטרת המקליט.

אחרי שנערכה ההקלטה הגיש הבעל ביום [REDACTED] בקשה לישוב סכסוך בביה"ד, בתקופה זו החלו היחסים בין הצדדים להתדרדר. לדברי האשה הבעל לא הודיע לה על בקשה זו, אך הדבר לא ברור לנו, בשלב מסוים הוגשה בקשה הנחזית בקשה משותפת להערכת המועד לישוב סכסוך.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ביום [REDACTED] הגישה האשה תביעה לשלו"ב, לדברי האשה בעקבות פטירת הבן הבעל התרכז בתחביבו כרכיבה על אופניים שכלל יציאות רבות לחו"ל התרכז בעבודתו והיה יוצא עם חברים עד שעות מאוחרות בלילה, כשהיא מטפלת בבית ב[REDACTED] הילדים הקטנים, לדבריה גילתה שלבעל קשרי אישות עם אשה נשואה ולכן הודיע לה שברצונו להתגרש, לדבריה הבעל הוציא כספים משותפים מהחשבון המשותף ובסופו של דבר התנתק גם מאחריותו הכלכלית לקיום המשפחה. האשה הגישה בקשה למדור ספציפי, ביקשה להוציא צו האוסר על הבעל להיפגש עם אשה זו, ולהוציא צו עכנ"ס כדי שלא יצא עם אותה אשה לחו"ל.

ביום [REDACTED] הגיש הבעל תביעת גירושין לדברי הבעל בתביעת הגירושין, בעקבות פטירתו של הבן, נכנסה האשה לאבל עמוק שנמשך מספר שנים, לדברי הבעל בכתב תביעתו לגירושין, המשבר בא בעקבות התנהלותה של האשה שקידשה את המוות, ללא הצלחה להתאושש מפטירת הבן, התנהגות שמשרה דכאון בבית. במסגרת תביעתו מאשים הבעל את האשה בקשרי אישות, עם חברו לשעבר (חלק מקבוצת חברים), חבר שליווה אותם בעת [REDACTED] תמך בהם ואף גייס כספים להצלת הבן. לדבריו יוצאת בנפרד עם ידידים ואינה מקיימת את חובותיה כרעה, בין בקיום יחסי אישות ובין בנקיון וסידור הבית. הבעל הכחיש קשריו עם האשה הזרה. לתביעתו כרך הבעל תביעת פירוק השיתוף ועניין המזונות. בעקבות הגשת התביעות הסלים עוד יותר המצב בין הצדדים, האשה טענה על התפרצויות של הבעל כנגדה, נעילה בחדר השינה תוך הוצאת מיטת הבת הקטנה ממנה, אלימות פיזית איומים, צעקות וקללות של הבעל כנגדה, הבעל הכחיש טענות האשה וטען שהאשה עשתה פרובוקציות כנגדו. המשטרה הוזמנה מספר פעמים, ואף הוצא צו הרחקה כנגד הבעל ע"י המשטרה, הצו של המשטרה בוטל ע"י ביהמ"ש (ללא קביעה על נכונות העובדות). ניתן צו הרחקה זמני על ידי ביה"ד, שבעקבותיו נערך דיון ביום [REDACTED], בדיון זה העלה כל אחד מהצדדים את טענותיו באריכות, לגבי התנהגות רעהו. הבעל התלונן על התנהגות האשה בתליית תמונותיו של הבן [REDACTED] בכל מקום בבית, דבר הפוגע נפשית לדבריו בילדים האשה אף נחקרה ע"י ב"כ הבעל. למרות ארכו של הפרוטוקול, אין אפשרות להגיע למסקנה מי אמר אמת ומי לא, אך אין מקום לפרט הטענות כפי שביה"ד האזורי לא פירטם, שהרי טענות אלו הינם על דברים הנעשים בין כתלי הבית ואין אפשרות לבררם אלא באמצעות נאמנים. בסופו של הדיון אף הוצא צו חדש ע"י ביה"ד ואף הוארך למשך 21 יום בהסכמת הצדדים. יש לציין שבדיון זה טען הבעל שמערכת היחסים ביניהם רעועה כמשך שנים ופטירתו של הבן והתנהלות האשה דרדרה את המצב ביניהם. טענות אחרות של הבעל בכתב התביעה לגירושין ובערעור בפנינו לא הוזכרו. כמו כן האשה נשאלה ע"י ביה"ד "את רוצה אותו" וענתה:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אני רוצה לשמור עלי ועל הילדים שלי, לא יודעת את התשובה כרגע לשאלה הזו, כרגע אין לי עמדה לגבי הגירושין, מלכתחילה טענתי ועמדתי על זה שאני יכולים להתמודד, לשלום בית, טענתי לשלום בית כי זה האמונה שלי, כרגע אני מפחדת עלי ועליהם, אני אומרת שכרגע אני רק מפחדת עליהם ועלי, רוצה לחזור ללכת לעבודה וכל זה בלי לפחד, השלום בית היה ממקום של 20 שנה עם כל שהתמודדנו

האשה ביקשה הארכת צו ההרחקה, הבעל התנגד, ביה"ד החליט שבנסיבות העניין אין להאריך את צו ההרחקה. עם פקיעת צו ההרחקה חזר הבעל לדירת הצדדים ואף לן במיטתם המשותפת, האשה טענה שכל עוד אין אלימות מצידו, אין היא מתנגדת לדבר, האשה הוסיפה שמעולם לא אמרה לבעל לעזוב את חדר השינה והוא עשה הדברים ע"ד עצמו. חזרת הבעל הייתה מספר ימים לפני הדיון שנקבע לדיון בגוף תביעות הצדדים.

יו. ביום 26/3/19 נערך הדיון הראשון לגופם של התביעות, ביום 9/6/19 נערך בכיה"ד דיון נוסף בו נחקרו הצדדים על טענותיהם בנוגע לגוף התביעות. לביה"ד לא הובאו עדויות כלשהם. לאחר הדיון הוגשו סיכומים, וניתן פסק דין, פסק הדין דוחה למעשה עילות הבעל לגירושין, אך בסופו של דבר מקבל תביעת הבעל לגירושין על סמך הקביעה שגם האשה רוצה בגירושין ובעיקר על סמך הקביעה שאין סיכויים לשלום בית. בפנינו הונחו ערעורי שני הצדדים, ערעור האשה, הטוענת שתביעתה לשלום בית כנה ואין לחייבה להתגרש בנסיבות אלו. וערעור שכנגד של הבעל, המבקש לקבוע שיש לקבל עילותיו לגירושין ולקבוע שהוא פטור אף מעיקר כתובה.

אין ספק שערעורו של הבעל הינו עקרוני, מפני שאין נפק"מ מעשית לגבי התוצאה הסופית, שהרי סכום עיקר כתובה הוא סכום זניח. עם זאת יכול להיות שעצם העילות שמעלה הבעל, עילות שנדחו לגופן ע"י הרכב קמא, ולדעתנו יש לדחותן ביתר שאת על פי החומר שבתיק. דבר שיש בו להשליך על בחינת המצב בכללותו, ולהעריך התנהלותם של הצדדים, ומשכך יש בדבר בכדי להשפיע על הפסיקה לגופם של דברים. בדברנו נתייחס לדברים העולים מפסק דינו של ביה"ד ונשלים הדברים באמור בפרוטוקול דיון ההוכחות וכפי שיתבאר.

נבחר התייחסותנו לתביעת הבעל על פי העילות המוזכרות בראשי הערעור שבפנינו.

הטיעון הראשון של הבעל הוא שהאשה זינתה ולכל הפחות עשתה מעשה כיעור.

בי"ד קמא בהכרעת הדין דוחה את טענות הבעל על כך שאשתו קיימה קשר אסור עם חברו [REDACTED] בי"ד קמא מציין כי טענות הבעל נובעות מפרשנות של התכתבות בהודעות, ודינה להדחות. עיון בהתכתבות עליה נסמך הבעל לא מגלה שמץ של ראיה לטענתו. אין בהתכתבות זו הקובעת שיפגשו בערב אפילו רמז לכוונה ליחוד, ובודאי שאין בו משום כיעור וראיה לזנות. גם במקום שדנו הפוסקים על כיעור בדבר שנכתב עיין בזה בשו"ת כתב סופר ובשו"ת עמק שאלה, היינו בכתוב במכתב שעשו דברים מכוערים, חיבוק ונישוק וכו' וגם בזה הכריעו, שבכה"ג לא מיקרי דבר המכוער האוסר את האשה. והארכנו בזה בפס"ד אחר שאין בדברים הכתובים במסרונים משום כיעור. אך גם לגופם של דברים, עיון בפרוטוקול הדיון מיום

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

19/6/19 משורה 179 ואילך מורה שהמסרון עליו נשען הבעל, קביעת פגישה, הינה של חבורה קבועה שהבעל היה חלק ממנה, בפגישה זו נכחה לפחות אשה אחת מבני החבורה, הבעל היה מכותב למסרונים, וסמוך לשעה זו הייתה פניה של אשה זו אליו "מחכים לך", לפיכך אין שמץ של ראייה לטענה זו ובודאי שאין היא יכולה להיסמך על ההוכחה כביכול שהציג הבעל. לפיכך אף שהבעל חזר על טענה זו בפנינו. למרות שאין שמץ של ראייה לדברים. יש לראות בבנסיון להוכיח מכאן, כשם לה עלילות דברים, במסגרת מאמציו למצוא או להמציא עילה לתביעה.

הטיעון השני, עוברת על דת משה ומשרה דכדוך ומנלכוליה על הבעל ועל הילדים. אין ספק שהשימוש בדין של עוברת על דת משה אינו שייך לעניינינו, ביטוי זה מדבר באשה שמכשילה את בעלה באיסורים. דבר זה לא נאמר אפילו כשהאשה עצמה עוברת על איסור, אך כאמור אין זה עניינינו. לגופם של דברים. ביי"ד קמא כבר קבע שהעובדה שהאשה ממשיכה להתאבל על מות בנם [REDACTED], אין בה כדי להוות ראייה על דכאון נפשי באופן שמחייבה לקבל גט. ביה"ד מציין ומדגיש את ההבנה שיש לגלות לצער ולכאב של האם, (ראה עמ' 8 לפסה"ד). ואנו מצטרפים לקביעה זו. אמנם כבר קבעו חז"ל שלא יתאבל אדם יותר מדי ועיין מו"ק כז, ב

ההיא איתתא דהות בשיבבותיה דרב הונא, הווי לה שבעה בני. מת חד מינייהו, הוות קא בכיא ביתירתא עליה. שלח לה רב הונא: לא תעבדי הכי! לא אשגחה ביה. שלח לה: אי צייתת - מוטב, ואי לא - צבית זודתא לאידך מית. ומיתו כולהו. לסוף אמר לה: תימוש זודתא לנפשך, ומיתא.

ועיין שבת קנא, ב שדמעת בכי של אבל מזיקה. וכבר אמרו במו"ק שם: אל תבכו למת ואל תנדו לו, אל תבכו למת - יותר מדאי ואל תנדו לו - יותר מכשיעור. הא כיצד? שלשה ימים - לבכי, ושבעה - להספד, ושלושים - לגיהוץ ולתספורת. מכאן ואילך - אמר הקדוש ברוך הוא: אי אתם רחמנים בו יותר ממני

ונפסק בשו"ע יו"ד ס' שצד. ועיין בתשובת הרדב"ז ח"ג ס' תתקפה מש"כ שמי שאינו בוכה על מת זו מידה רעה (ואף שבכיה מזיקה), אך סיים שעכ"פ אין ראוי להתקשות יותר מדי כדאיתא בגמ'. אך ידוע שקשה לצוות על הלב ועיין מה שהקשה הראב"ע על מה שציוותה התורה לא תחמוד.

כמו כן אין ספק שאבל של אדם מקשה על כל סביבתו. ועיין סנהדרין קד, ב מעשה באשה אחת שכנתו של רבן גמליאל שמת בנה, והיתה בוכה עליו בלילה, שמע רבן גמליאל קולה ובכה כנגדה, עד שנשרו ריסי עיניו. למחר הכירו בו תלמידיו והוציאוה משכונתו. משמעות הדבר שאבלה של האשה על בנה הטריד את ר"ג וגרם לו נזק עד שהוצרכו להרחיקה, והדברים ק"ו לבני המשפחה הקרובים, שאבל כבד ודיכאון ודאי משפיע עליהם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בין כך ובין כך הדרכים להתמודדות עם האבל שונות הן, האם בחרה להתמודד עם אבלה ע"י הנצחה, שעל פניו מסתבר שהתנהלות זו עכ"פ לאורך זמן גרמה נזק לבני הבית, האב התמודד עם אבלו ביציאה מחוץ לבית, ברכיבה על אופניים (שאולי היו גם חלק מהתמודדותו ומבריחתו מצורת האבל המוגזמת של האם לדעתו). אם נקבל לטענת האב שהתנהלות האם יש בה משום מחלה (ואין תפקידו של פסק דין זה לקבוע אם אכן כך הם הדברים), חלה עליו חובה לרפאותה. אין ספק שהדבר לא נעשה במזיד ובודאי שלא כנגד הבעל, משכך אין שחר לטיעון שמעלה הבעל שהאשה עוברת על דת משה, אין ספק שהנייר יכול לספוג הכל, אך גם טיעון מופרך צריך עכ"פ שמץ של ראייה.

נוסיף ונאמר, שאף אם היתה האשה בדכאון מחמת מות בנם, הרי שאין בזה כדי לחייב את האשה בגרושין, ומצד שני בודאי שיש לחייב בתוספת כתובה, הואיל ומחלה זו נולדה במהלך חיי הנישואין, ונסתחפה שדהו, ראה שו"ע אה"ע סי' קטז סע' יא ובנו"כ שם, דדוקא בנכפית יכול לגרשה בעל כרחה, ראה ח"מ שם ס"ק יט ובב"ש ס"ק כא, ומקורו מתש' הרא"ש. אולם במקרה כנדו"ד, וכפי שהתרשמנו, לא היה מקום כלל לחייב בגרושין מחמת זה, כשמצבה נוצר במהלך חיי הנישואין, ובכל מקרה היתה זכאית לתוספת כתובה.

הטיעון השלישי חיי הוללות ואורת חיים מופקר של האשה הבעל טען שהאשה חיה חיי הוללות שותה לשכרה ומעשנת סמים, לדברים אלו אין ראייה כלשהי בחומר שבתיק ולא בטענות בדיונים, כראיה לדבריו הוא מצטט מסרון, יש לי דייט והיא בדרך לצפרנים, גם דברים אלו אינם כלום האשה כבר הסבירה בדיונים שהייתה נפגשת עם חברות, כמו כן עשיית צפרנים, הינה מתיקוני הנשים כראיתא בפרשת יפת תואר, עשיית צפרנים הינה חלק מדרכי הנשים לטפח עצמם ולהרגיש טוב עם עצמם, זוהי דרך הנשים ולא דוקא כדי ליצור קשר עם גברים. והדבר ידוע לכל מי שיש לו אשה ובנות. אדרבה על הבעל היה לשמוח בהתנהלות זו שהינה דרך ליציאה מהדיכאון. גם אמירות הבעל שהאשה הייתה חוזרת לפנות בוקר אין להם שום רמז מהמסרונים שרצה להוכיח מהם. מסרונים אלו הינם סמוך לשעת חצות ואין בהם בכדי לסתור טענות האשה שזו השעה שחזרה לביתה, חזרה בשעה זו הגיונית למי שיוצאת בשעות הלילה, בכדי להתרענן מהעומס שהוטל עליה כפי שיתבאר. ונראה שטענות אלו הם גיבובי דברים באין ראייה אמיתית כלשהי, על מעשים לא נאותים של האשה. וכפי שכתבנו הנייר סובל הכל.

הטיעון הרביעי מרידה במלאכות הבית

בדבר זה צדק ביה"ד בקביעתו בעמוד 9 לפסק הדין שז"ל: "עוד מבהיר ביה"ד כי גם אם תקובל טענתו של הבעל, וטענתו זו עדיין לא התקבלה, על כך שהבית "זוועה", כלשונו, ואף

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אם נקבל את טענתו על כך שהאישה מורה לעוזרת שלא לטפל בבגדיו וכד' לא יהיה בכך כדי לחייב את האישה לקבל את גטה, ולכל היותר יהיה דינה כ"אישה רעה" שעל פי ההלכה אינה מחויבת לקבל את גטה ואף אינה מאבדת את כתובתה. "הרי שביה"ד מבהיר שלא מספיק לטעון טענות, חובת הטוען להוכיחם ובפרט שזה שכנגדו מכחישם. טענות הבעל לפיהם האשה מזניחה את הבית, גם אם נקבלם ונסמוך על הצילומים, הרי כידוע כמעט בכל בית ניתן לצלם צילומים המורים על אי סדר, והדברים נכונים במיוחד בבית שבו ילדים מקטני קטנים. אך אף אם לאו הכי, הדבר ניתן להסבר בגין מצבה הנפשי עם פטירת הבן, העומס המוטל עליה בטיפולה ילדים מקטני קטנים, בלי שהבעל יהיה נוכח בבית במשך כל היום. ועם זאת אפילו נקבל לדבריו, הרי אין בדבר אלא בכדי לקבוע שהאשה היא אשה רעה, כפי שכתב ביה"ד האזורי ואין זו עילה לחיוב בגירושיה ובודאי שלא להפסד כתובה.

הטיעון החמישי הוא מרידה באישות

גם נושא זה לא הוכח. לטענת האשה לא היו חיי אישות החל מ- בתקופה בה החליט הבעל להתגרש, כאמור לעיל האשה נקבה תאריך בו לטענתה קיימו יחסי אישות, הבעל הכחיש, אך סרב להיבדק על כך בפוליגרף, סירוב אינו ראיה מוחלטת, אך אין ראיה נגדית. לדברי הבעל היחסים הפסיקו כחצי שנה קודם, היינו עם לידת ה- . אף אם נקבל לטענתו, אין ראיה מיהו הגורם, וכי אם הבעל אינו מעוניין ביחסי אישות יש להאשים האשה. אי קיום יחסי האישות החל מה- נגרם בודאי בשל מעשי הבעל שהגיש תביעת גירושין, ואף אם נקבל לטענת האשה שרוצה בשלום בית, ודאי שאין מקום לקיום יחסים בשלב זה, עד שישוּבו ההדורים ביניהם, ובפרט לאחר שהאשה גילתה לטענתה, שהבעל מקיים קשרים עם אחרת. המסרון שמביא הבעל , שמובא ללא הרקע הקודם, אינו מעיד שאין חיי אישות כלל, באותה עת נסע הבעל ק- למסע אופניים ואף קנה לאשה מתנות (אף שלדבריו עשה כן כי רצה שקט), משכך אין ספק שמערכת היחסים אף לדברי הבעל היא מורכבת. אך ברור שמלידת הבת הקטנה היה משבר בין הצדדים, אך לא ברור מיהו ומהו הגורם, ועיין לקמן. סוף דבר גם על זה חייבים אנו לומר שלא מספיק לטעון אלא צריך גם להוכיח, ועיין בזה באהע"ז סימן ע"ז ס"ד, ואכ"מ.

הטיעון השישי הוא עוברת על דת יהודית

הבעל מסתמך על הקלטה שהקליט את האשה ובה היא מקללת קללות נמרצות. לביה"ד לא הובאו הוכחות באיזה נסיבות נאמרו הקללות ומה היה לפניהם. כמו כן לא ברור מתי קרו הדברים, קללות שהאשה מקללת אחרי פרוץ הסכסוך כשהבעל הגיש תביעה לגירושין אין בהם בכדי לקבוע שהאשה עוברת על דת יהודית. גם הטענות והתלונות שטוענת האשה על

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הבעל, אף אם היא מספרת על כך למשפחתה ולחבריה אין בהם ראייה לדין עוברת על דת. במקרה שבפנינו שהבעל הגיש תביעת גירושין ורוצה לפרק השיתוף, כשהיא נשאר מוטפלת בילדים קטנים. ועיין בזה באהע"ז סימן קט"ו ס"ד ובכאר היטב ובגליון הש"ס לרעק"א שהביאו דברי הלחם רב בתשובה סימן נ"ב שדוקא כשהאשה עושה כן על מגן, ולא שעושה בתגובה למעשיו, ועיין מש"כ בזה בפד"ר כרך א' עמוד 334. וגם בזה אין מקום להאריך כאן, ובפרט שביה"ד בפסק דינו לא התייחס לטענות אלו. אך כאמור מעשים שנעשו צריכים להישקל מתוך ראיית מכלול הדברים וההתרחשות ואין להסתמך על משפט והתנהגות שיכול להיות שנעשו מתוך סערת נפש, בכדי לקבוע שהאשה עוברת על דת יהודית. ומשכך יש לדחות אף טיעון זה.

יח. יש להוסיף, במקרה שלפנינו הבעל פנה לעו"ד [REDACTED] כתביעתו לגירושין, הלה כנראה הבין שאין עילה לגירושין ולכן ביקש ממנו שיקליט את האשה, איך תגיב על אמירתו שרוצה להתגרש. עצם התנהלות זו יכולה להעלות ספק, האם רק עצה זו ניתנה לו ע"י עו"ד או ע"י מאן דהוא אחר, ואולי ניתנה לו עצה לעשות פרובוקציות שיגרמו לאשה לאבד עשתונותיה ולומר דברים רבים שאדם אומר בכעסו, וזאת בכדי להגיע למטרתו, גירושין. אין אנו יכולים לקבוע מסמרות בדבר הזה, במקרה שלפנינו. אך אין זה סוד, שזוהי עצה הניתנת לאחד מבני הזוג ע"י "אוהביו", כדי להשיג עילות ותשתית לתביעת הגירושין.

כמו כן יש לציין כי פרט לאסון שפקד את בני הזוג בפטירת בנם [REDACTED] שנים לפני המשבר. הודעת הבעל לאשה על רצונו להתגרש, שבעקבותיה נאמרו הדברים שנאמרו בהקלטה, (ולקמן נעמוד על דברים אלו), קרו כשהאשה בחופשת לידה, ששה חודשים לאחר לידת בתם הקטנה, כשלצדדים בן נוסף [REDACTED] ילדים מקטני קטנים שגידולם ושהיה עימם כל היום כשהבעל אינו בבית, לכשעצמה מהווה קושי גדול ביותר, גם ללא המשבר הבלתי נתפס. עומס גדול מאוד שכזה, ודאי יש בו להשפיע באופן קשה על האשה הנמצאת לאחר הלידה ובפרט בעקבות השינויים ההורמונליים לעת הזו.

דבר זה אולי יכול להוות הסבר הגיוני למנהג האשה לצאת בערבים, אחרי שוב הבעל מיום עבודתו, ואף לפני שובו, בהזמנת שמרטף שיהיה עם הילדים, (שהרי אין חולק שהבעל חזר בשעות מאוחרות, חילופי המסרונים שהוצגו בפנינו ושמהם רצה הבעל להוכיח שהאשה מנהלת חיי הוללות, מגלים שהבעל היה חוזר בשעות מאוחרות, ומסבירים את הסיטואציה בה חיו הצדדים). וזאת בכדי להתאוורר, מהיום הקשה שעבר עליה. אם יציאתה היתה עם חברות כפי שטענה בפני ביה"ד (והבעל לא סתר הדברים), וכאופן שהאדם הסביר נוהג, ולא הוכח דבר אחר, אין להאשימה בכך, ואדרבה רק יציאות כאלו יוכלו לאפשר לה להתאושש בתקופה הקשה של המתיחות בבית. כאמור לעיל טענות הבעל לפיהן האשה יוצאת עד

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

השעות הקטנות של הלילה וחוזרת לפנות בוקר אינן נתמכות בראיה כלשהי, המסרונים עליהם מסתמך הבעל, הינם בשעות הקרובות לחצות הלילה ואין בדבר ריעותא, אם האשה יוצאת בשעת ערב מאוחרת.

ככלל לא ברורה מה יכולה להיות הטענה נגד אשה שבעלה אינו נמצא עמה, מבלה את בילוייו בגפו או עם אחרים בהעדרותו במשך החלק הארי של היום, דבר שלא הוכחש. וכפרט בנסיבות העניין שהאשה מגלה לדבריה, שבעלה קושר קשרים עם אשה זרה, הקשר עם אשה זו הוכח, אף שמהותו לא הובררה (ואם יש דררא של חשש לדבר המכוער בתיק זה, הדבר הינו על קשריו של הבעל עם [REDACTED]). ותימה על ביה"ד שלא בירר נקודה זו. אכן יכול להיות שביה"ד חשב, שמה בצע בגילוי העובדות לאשורן, הרי הבעל בין כה וכה דורש גירושין. ואם יתגלה שהדבר אמת זה יהיה עילה לגירושין, אך לא עילה לשלום בית. איברא אין הדברים נכונים, בירור טענה זו יש בה בכדי לשפוך אור על התבטאויות האשה, וכפי שכתבנו לעיל בנסיבות שכאלו, אין זה סותר דרישתה העקרונית לשלום בית.

לאור כל האמור לעיל לא הוכחה עילה כלשהי מצד הבעל לחייב את האשה בגירושין ואף לא להמליץ על הדבר. מעתה מכיוון שאין ספק שהבעל הוא זה שיזם את הליך הגירושין, אף אם נקבל לקביעה שהאשה מסכימה לגירושין ואולי אף רוצה בהם לאור המצב שנוצר, בין אם בגין רצונו ובין אם בגין קשריו עם אשה אחרת (שכאמור לא הוברר כל צרכו). ובודאי הוי בכלל יצאו הגירושין מהבעל והבעל חייב בכתובה ובתוספת כתובה, אם יתגרשו הצדדים. לאור האמור יש לדחות ערעור הבעל מכל וכל ולקבוע שלא רק שהבעל חייב בעיקר כתובה כפי קביעת ביה"ד, אלא בנסיבות העניין הבעל חייב אף בתוספת כתובה.

יט. ומעתה נעתיק עצמנו לבירור ערעורה של האשה, על פסיקת ביה"ד שקבע שהאשה אינה רוצה באמת בשלום בית. וחובה עלינו לבור הבר מתוך התבן, על מה מושתתת קביעה זו, והאם הקביעה נכונה עובדתית והלכתית.

כאמור המסכת העובדתית המובאת בפסק דינו של ביה"ד נפרשת על פני עשרה עמודים. בפסק דינו מתאר ביה"ד טענות הצדדים בכתבי הטענות ובדיונים. הדברים תוארו לעיל, ועכ"פ האשה טוענת לאורך כל הדרך, אני מחזיקה את הבית, לא עשיתי שום דבר רע, אני מאמינה שזה משבר שיחלוף. האשה התנגדה לעשות רוטציה בחדר השינה ואמרה שאין לה התנגדות שהבעל יהיה במיטתם כל עוד הוא לא נוקט אלימות. האשה הודתה שביום הגבילה הפעילות בחשבון המשותף באופן שייעשו רק בהסכמת שניהם מפני שלטענתה, הבעל הבריח כספים. הודתה שפתחה חשבון נפרד אליו הועברה משכורתה אחרי שהחשבון המשותף רוקן וכדי שיהיה לה מהיכן לשלם הוצאות הבית. האשה גם הודתה שהתלוננה כנגד הבעל במשטרה, לדבריה התלונות היו עקב אלימות שהפעיל הבעל. הבעל

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אכן הודה בחצי פה שאמר לאשה ביום 8/2/19 אשרוף את הבית וקרה לה זונה (עמוד 8 לפרוטוקול מיום 19/6/19 והובא בעמוד 4 לפסק הדין), אך טען שהדבר היה בעקבות פרובוקציות של האשה. עוד הודתה שביקשה להוציא צו עיכוב יציאה כנגד הבעל, לטענתה, כדי שלא יסע עם אשה אחרת. יש לציין שכל המעשים הללו נעשו, אחרי שנודע לאשה (לדבריה) על קשריו עם אחרת, וחלק אחרי שהוגשה תביעת הגירושין. לעומתה הגיש הבעל למשטרה תלונה על סחיטה ואיומים, לדבריו, בעקבות דרישת האשה לקבל את כל הדירה ואם לא תמרר חייו.

בדיון ביום 19/6/19 נחקרה האשה על דברים שאמרה. עיקר החקירה הייתה על ההקלטה שהקליט הבעל את האשה על פי הנחיות ב"כ, החקירה צוטטה בפסק הדין של ביה"ד האזורי. בחקירה זו שואל ב"כ הבעל על משפטים שנאמרו על ידה, שהוקלטה אחרי שהבעל הודיע לה על רצונו להתגרש. ב"כ הבעל שואל על משפטים ולפעמים על חלקי משפטים, שמהם רצה להוכיח על רצון האשה. נקדים ונאמר חובת ביה"ד להסתכל על מכלול השיחה, לקרוא התמליל מתחילתו ועד סופו, ועדיף שהדבר ייעשה לפני החקירה, או לכל הפחות תוך מעקב בעת החקירה, על פי זה יבחנו הראיות מתמליל זה. לדעתנו קריאת התמליל מתחילתו ועד סופו, אינה מורה שהאשה אינה רוצה בשלום בית, אדרבה האשה מתארת מצב ולפיו אין זוגיות ביניהם, אך הסיבה אינה חוסר רצונה, אלא מפני שהבעל שם אותה במקום האחרון, ולזוגיות כזאת אין היא מסכימה. עוד היא אומרת בהקלטה זו, שעליו להבין שהגירושין אינם נוגעים רק לו ולה, שאם כך היה אפשר להתגרש בקלות, אך יש [REDACTED] ילדים נוספים ברקע וצריך לחשוב גם עליהם, [REDACTED] הילדים יצריכו קשר גם אחרי הגירושין, עוד היא אומרת שלא מגיע לה זוגיות כפי שהיא מקבלת ממנו היום, מפני שלדעתה היא בת זוג ראויה, עם זאת היא מוכנה להישאר בבית מפני שטובת הילדים עומדת בפניה. עוד היא אומרת שאין היא כופה אותו על המשך הנישואין, היא משחררת אותו ממנה ואת עצמה ממנו, היא מוסיפה שהם לא מנסים לטפל בזוגיות שלהם לצרכה אך חובתם לנסות ולעשות מה שייעצו להם לצורך הילדים, ואולי יקבלו עצה שתציל הנישואין לצורך הילדים. ע"כ רוח הדברים האמורים בתמליל. כאמור אין ספק לדעתנו שכל מי שיקרא את התמליל מתחילתו ועד סופו, יבין שאין בו משום רצון להתגרש, אלא בחינת המצב באופן אובייקטיבי, שנוצר לאור רצונו האובססיבי של הבעל להתגרש ויחסו אליה ואין היא מעוניינת בזוגיות שכזו, ואין היא רוצה לכפות עצמה על הבעל, אך אין לפרק הזוגיות באבחה מבלי לנסות למצוא פתרון שייטיב לילדים.

כ. ועתה נבאר ההוכחות שרצה ב"כ הבעל להוכיח מהתמליל, עיון מדוקדק מראה שבשאלותיו, מקריא ב"כ הבעל חלקים מהדברים, ולא בצורה שלמה, ותימה על ביה"ד שלא עמד על הדברים, לפיכך נצטט השאלות ששאל ב"כ הבעל ונעיר על הדברים שהושמטו,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

המסבירים האמור על ידי האשה באופן שונה. יש לציין שהתמליל הוא תמליל של הקלטה שערך הבעל והאשה לא מודעת לה. וברור שהבעל ימנע מלומר לה דברים שאינו רוצה שיוקלטו. תמליל זה אינו מקליט תחילת השיחה, וכמה פתח הבעל, התמליל מתחיל בשלוש נקודות המורות שהייתה שיחה מוקדמת. ואיננו יודעים מה הרקע לדברים, אף שמלשון התמליל משמע שהקלטה נערכה כארבעה ימים אחרי שהבעל הודיע לה שברצונו להתגרש, ובימים אלו ניסתה להסביר לו שהוא יכול להיות טוטאלי בדברים הקשורים אליו לבד, אך לא בדברים הנוגעים גם לאחרים ובפרט לילדיו.

נעתיק הציטוטים בפרוטוקול תוך ניסיון להתאימם לאמור בהקלטה.

בשורות 348346- נכתב:

ש. אני מגיש מסמך ב' 3, בעמוד הראשון את אומרת [REDACTED] סבבה, אז אני אומרת לך הזוגיות הסתיימה בשבילי, האם התכוונת לזה ת. לא

ציטוט זה הוא מחצית המשפט שבהמשכו היא אומרת "שהתחלת לשים אותי במקום האחרון, אז הזוגיות הסתיימה". בהמשך הדברים באותו עמוד היא מסבירה שלמרות המצב ביניהם, אי אפשר לגמור את הזוגיות בצורה בה בחר הבעל מפני שהילדים תלויים בהם. עיון בהמשך הדברים מורה שתשוכחה כביה"ד מסתבר שהיא אמיתית שכל דבריה היא ניסיון לרצות את הבעל למצוא דרך לבדוק איך הדברים ייעשו אם ייעשו בלא פגיעה בילדים.

בשורות 351-358 נאמר:

ש. אני אפנה אותך לעמוד הבא עמוד 2 מול השורה 4 "קודם כל תצא מהסרט אין זוגיות....." לא מעוניינת בזוגיות, " אז על מה את מדברת בפני ביה"ד על זוגיות ת. בא אלי ואמר שהוא רוצה להפרד בנקודה הכי רגישה והכי כואבת אחרי חצי שנה עם [REDACTED] הילדים, מגדלת אותם לבד עובד עד שעות מאוחרות, בשבילי הוא הכל, הוא בא אלי ואמר לי אני רוצה להפרד ולהתגרש, אני אומרת לו בא נתמודד, הוא מנצל את המקום שאני הכי חלשה והכי פגועה, שמנחה אותו עו"ד [REDACTED] תגיד לה שאתה רוצה להפרד ונראה מה היא תגיד ועם זה נעבוד, אני אוהבת את [REDACTED], יום אחרי שהתשחרר מבי"ח אמרתי לו כל מה שאתה צריך אני פה, אזה הדברים הוצאו מהקשרים

בציטוט הושמטה מילה אחת עיקרית ומשמעותית, אני לא מעוניינת בזוגיות כזאת, לא מגיעה לי זוגיות כזאת. הדגש בדבריה הוא על כזאת, דבריה אין לי זוגיות, הזוגיות מתה מתייחסים לזוגיות ראויה בין בני זוג שבן הזוג הוא בראש סדר העדיפויות ולא בסופה, ועל זוגיות שכזו היא אמרה בסוף שאין היא מעוניינת בה.

בשורות 359-364 נאמר:

ש. אותו עמוד מול שורה 15 כתוב הזוגיות מתה חצי שנה, את מסכימה איתי שהזוגיות שאת מתכוונת מתה חצי שנה זה שאין יחסי אישות חצי שנה ת. לא, היו לנו יחסי אישות, פעם האחרונה היתה ב [REDACTED] ש. אז מה זה שהזוגיות שאין חצי שנה, ת. זה מילים שהוא גרם לי להגיד אחרי שקיבל הנחיה מעו"ד [REDACTED] בשביל שתהיה לו עילת גירושין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

גם בציטוט זה, הושמטו שני משפטים שהוזכרו קודם: "אם אתה לא רואה אותי יותר במקום הזה ואני רואה אותך במקום שאתה לא בין זוג שמגיע לי, כי אתה לא מתייחס אלי כמו שמגיע לי, הזוגיות מתה חצי שנה נקודה. ועיין עוד במשפטים שנאמרו לפני פסקא זו ואחריה, אין ספק שכל הפיסקאות הינם תלונה על היחס שהפגין כלפיה החל מלידת הבת הקטנה ואין הכוונה ליחסי אישות שלא היו כלל, ועכ"פ אין להתייחס לאמירה זו כביטוי רצון, אלא תיאור מצב שכמפורש בדבריה בהקלטה זו, נוצר עקב התייחסות לא ראויה של הבעל כלפיה. הדברים מתיישבים עם תשובתה בהמשך הפרוטוקול:

ת. בתור איש שמכיר אותי 20 שנה [REDACTED] יודע שאני וורבלית, יודע כמה הייתי מושפלת ממה שהוא עשה לי, ולכן נתן לי את כל הבמה שההקלטה תהיה בדיוק כפי שהוא הונחה

דהיינו שהרקע לשיחה זו היא רצונו של הבעל בגירושין והרגשת האשה שהיא מושפלת.

בשורות 370-375 נאמר:

ש. עמוד 4 שורות 1 עד 5, איך את כאשה נשואה שעותרת לשלום בית מעיזה בעיצומו של סכסוך לומר דברים כל כך קשים באזני בעלך
ת. אני רוצה את השלום בית מאמינה בשלום בית, והדברים נאמרו מהמקום [REDACTED] הוביל אותי ממקום של חולשה של השפלה ואובדן כבוד עצמי והוצאו מהקשרם ונאמרו רק בלהט הרגע, הייתי במקום מאוד פגוע ומאוד משפיל שהייתי ללא שום כוונה אמיתית, מגיל [REDACTED] אני עם [REDACTED] ולא ידעתי אף גבר אחר ללא שום כוונה לדעת גבר אחר

הדברים שנאמרו בשורות הנ"ל הינם שהם משוחררים אחד מהשני, והיא מרגישה חופשיה להיות עם גבר אחר. אין ספק שדברים אלו הם התרסה של האשה כנגד הבעל, וההסבר שנתנה בביה"ד לאמירתה הינו הסבר הגיוני ונכון בנסיבות העניין. ולכן היא מדגישה בתשובתה שהיא עמו מגיל [REDACTED] והוא הגבר היחיד בחייה.

בשורות 376-380 נאמר:

ש. בעמוד מס' 1 בתמליל, שורות 20 עד 22 את אומרת זה לא רק אני ואתה אם זה רק אני ואתה אז בא לרבנות תן לי גט ודי, בהמשך את מזכירה שיש גם [REDACTED] ילדים, לא [REDACTED] עמד מולך והציג מילה רבנות, לא הוציא לך אצבע משולשת ואמר לך רבנות, תאשרי לי שכל זה נזל מהפה שלך בלי שיהיה צורך לדובב אותך

ת. אם היה מראה תמלול משיחות קודמות היה מוזכר שהוא אמר שהוא רוצה להתגרש, האמור בשורות אלו מורה שפניה אינם לגירושין וכפי שכתבנו לעיל, שהרי היא אומרת שכיוון שהדבר נוגע גם לילדים אין להקל ראש ולמהר להתגרש. גם תשובתה שעניין הגירושין ודרישת הבעל להתגרש הינו הרקע להקלטה זו, מוכח מההקלטה במקומות רבים, שהרקע לה היא דרישת הבעל להתגרש מספר ימים קודם.

הארכנו בדברים וביארנו אותם, ואין לנו אלא לתמוה, כיצד ניתן היה לסובב את ביה"ד בכחש, כשקריאה בתמליל מורה על מהותו, אין מובע בו רצון לגירושין אלא אדרבה ניסיון לשכנע

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ולהרגיע את הבעל, שמכיוון [REDACTED] ילדים ינזקו מהגירושין עליהם לנסות למצוא דרך להציל את הזוגיות למענם ועל אף הפגיעה שהבעל פגע בהם.

בשורות 381-383 נאמר:

ש. אני מגיש מסמך ב' 4, כתוב ולא לשכוח מתנת גירושין,

ת. אני זוכרת ששלחתי את זה זה נשלח בהלצה לחלוטין זה תמיד אחרי הלידות דיברתי עם [REDACTED] שאני רוצה ניתוח להרמת חזה

הדברים אמורים לגבי מסרון ששלחה האשה לבעל ביום 30/8 שבו כתבה

"ולא לשכוח מתנת גירושין, ניתוח הרמת חזה ושאיבת בטן, שאהיה ממש מוכנה לפרק ב'"

ככל המסרונים שהוצגו, גם מסרון זה הוצג ללא הדברים שנאמרו לפניו ע"י הבעל ובתגובה לכך ענתה האשה את האמור. תאריך המסרון מורה שהדבר היה באותו שבוע בו הוקלטה האשה, ואחרי שהבעל הודיע לה על רצונו החד משמעי בגירושין, ואין ספק שלשון המסרון מורה יותר על הלצה או התרסה, ואין ללמוד ממנו על רצונה. סוף דבר אחרי בחינת הדברים אין ללמוד מההקלטה ומהמסרונים שרצונה של האשה בגירושין, ואין אני יודע על מה נסמכת הנחת ביה"ד שגם האשה אינה רוצה בבעל, דבר שהביאם לפסוק שהאשה הפסידה תוספת כתובה.

כא. והנה מסקנת ביה"ד האזורי היא שאין מנוס מגרושין. למעלה משנה (וכיום כבר קרוב לשנתיים) אין ביניהם יחסי אישות;

"וברור כי מצב זה מהדהד בעוצמה רבה את גודל ועומק השבר הזוגי אליו נקלעו הצדדים, שבר שספק רב אם ניתן לרפאותו, ולמעלה מכך ספק אם מי מהצדדים עדיין מעוניין, באמת ובתמים, בחיקונו". מוסיף ביה"ד כי הצד הטוען לשלו"ב, נדרש להוכיח שעשה מעשים ופעולות המורות על רצונו. בנדו"ד, מציין ביה"ד קמא, לא רק שהאשה לא עשתה מעשים כאמור, אלא נקטה בלשון קשה ובשלל הליכים משפטיים. ומכאן מגיע ביה"ד קמא למסקנה כי האישה אינה חפצה בשלו"ב (ראה עמ' 9-10 לפסה"ד).

בהמשך לכך ביה"ד קמא האריך בדין בני זוג המורדים זע"ז, ודן אם חייב הבעל בתוספת כתובה במקרה שכזה, ומה דינה של תוספת הכתובה במקום שהאשה נגררה אחרי הבעל להליך הגרושין.

לאמור לעיל, במקרה שבפנינו הצדדים הגיעו לאן שהגיעו כתוצאה מהתנהגותו של הבעל ודרישתו לגירושין, התרחקותו ממנה ואי תמיכה באבל הגדול על מות בנם ז"ל, אם אכן הדברים נכונים ולבעל קשר עם אשה אחרת, אין לתאר את עומק השבר של אשה ככלל ואשה במצבה העכשווי אחרי לידה ומטופלת ב [REDACTED] קטני קטנים כמפורש לעיל, שאז מודיע לה הבעל את דרישתו לגירושין. במקרה שכזה אפילו אם האשה פוגעת ומקניטה את הבעל, כגון האמירה על מימון ניתוח לצורך זיווג שני, אין בדבר בכדי להוכיח לנו מה הוא רצונה האמיתי,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ותגובה זו היא תגובה של אשה הפגועה עד עמקי נשמתה, ואין היא רוצה לתת לבעלה את "התענוג" שהוא הצליח לרומסה ולהביאה למצב שתצטרך להתחנן בפניו על המשך הנישואין. האם גם בכגון זה מפסידה האשה את תוספת הכתובה? בי"ד קמא האריך להוכיח שבכגון זה האשה אינה מפסידה את תוספת הכתובה.

כאמור אף לשיטתו אין אנו יודעים מדוע בי"ד קמא הגיע למסקנה כי האישה הפסידה את תוספת הכתובה. האם בי"ד קמא סבור כי האישה במעשיה לא רק נגררה אלא גם יזמה את ההליך? אין ספק שגם אם נקבל את תפיסתם, ברור שהאישה נגררה להליך ולא יזמה אותו. ובכגון זה לא הפסידה האישה את תוספת הכתובה.

אך לדעתנו ביה"ד טעה בקביעת העובדות וטעה במסקנתו, אין ספק שהבעל הוא זה שיזם את הגירושין, אין ספק שיחסיו של הבעל עם ~~האישה~~ מעלים חשד שיש לו איתה קשרי אישות. גם העובדה שהלכה לגישור ואף הגישה מסמכים על הכנסות והוצאות אין בה ראייה על רצונה בגירושין עכ"פ בעת הדיונים בביה"ד. כפי שכתבנו מדבריה בהקלטה ובמסרונים אין ראייה כלל שהיא רוצה בגירושין, אמנם באותה עת (של ההקלטה) עדיין לא ידעה על קשריו של הבעל עם ~~האישה~~ ואכן כשנודע לה על קשרים אלו אכן אמרה בביה"ד שאינה בטוחה אם עדיין היא רוצה שלום בית, ויכול להיות שזה היה הרקע לגישור. אך גם אם באותה עת הסכימה לגירושין וערכה גישור, יכול להיות שאח"כ התעשתה, וודאי שזכותה להימלך בדעתה ולחזור ולדרוש שלום בית. וכפי שנאמר בהקלטה, שהיא מעדיפה להמשיך בחיי הנישואין למרות הפגיעה שנפגעה למען הילדים. כמו כן אין אנו יכולים לדחות בודאות גירסתה של האשה שהגישור נערך גם במטרה למצוא דרך לפתרון המשבר, דוקא ההקלטה המורה שהבעל נחרץ לגירושין בעוד האשה דורשת לנסות ניסיון לישר ההדורים למען הילדים, יכול להיות שהביאה הצדדים ללכת לגישור כשכל אחד בא במטרה שונה, הבעל הדוחף לגירושין בא במטרה להגיע לפירוד, ולכן מוכרחה לשתף פעולה עמו, לעומת זאת יש לקבל גירסתה דדעתה לא הייתה מוחלטת ועכ"פ הגיעה לגישור לא מתוך החלטה נחושה לגירושין, אלא מצד אחד להענות לדרישת הבעל, אך מתוך תקווה שאולי יהיה ניתן לרפאות את מה שנשבר. גם אם נאמר שהאשה התריסה כלפי הבעל ואף אם נאמר שלא כדבריה אלא כדברי הבעל והיא הזמינה משטרה לשוא, הלא מדובר כאן באשה שנפגעה ע"י בעלה, בדרישתו לגירושין ובבקשה לפירוק שיתוף ובפרט על הרקע של קשריו עם אשה אחרת. כפי שכתבנו והוכחנו לעיל בהגדרת התביעה לשלום בית, התרסה של בן זוג פגוע כלפי בן הזוג שפגע בו אינה ראייה שאין הוא רוצה שלום בית אם הלה תנהג עמו כראוי. וכפי שהארכנו. כמו כן רצונו העז של צד אחד להתגרש, אף שביה"ד אינו רואה סיכוי שיחזור בו מרצונו, אין בו בכדי לחייב את משנהו להתגרש, ואם באמת ובתמים הוא רוצה שלום בית, אין לדחות תביעתו וגם הגר"ח פאלאג'י לא אמר דבריו במצב זה. כמו כן אין לדרוש מהאשה לעשות מעשים לרצות את

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הבעל, אם הבעל נהג שלא כהוגן עימה. ואי עשיית מעשים שכאלה לעת הזאת, אינה מהווה ראייה כלל, שאינה רוצה באמת ובתמים בשלום בית, ועכ"פ שלא לפרק הזוגיות. נוסף ונאמר בית דיננו שמע את הצדדים ואת ב"כ. הצדדים, כ"א דבק בעמדתו. האישה טוענת שאוהבת את בעלה ורוצה שיחזור לחיק המשפחה, בעוד שהבעל טוען כי הזוגיות ביניהם כבר לא תחזור ואינו חפץ לחזור לשלום. בדיון בפנינו אמרו האשה וב"כ:

יודע שהוא אהבה גדולה בשבילי, ואמרתי לו הוא אפילו מעל הילדים. ועברנו משבר, וזה בידיים שלנו וזה ניתן לנסות, ולך לטיפול ונסה. לגבי המשטרות, זה היה בסיטואציות שהוא יצא משליטה, ומישהו היה צריך לעזור לי להחזיר אותו לשליטה. אני רוצה הכי טוב לילדים ולמשפחה, לאורך הדרך לא פגעתי בכבודו, וגם מזונות שהוא לא משלם לי ואני לא הולכת להוצל"פ ומבינה ומכבדת שהוא בסיטואציה מסוימת.

.... קשה לי המחשבה שמפרקים כל כך מהר. ...אני רוצה שניה לנסות.... בראיה שלי, אין לי פרק זמן שאני מגדירה, יעבור ונפרד, אני אנסה לעשות הכל בשביל הבית והמשפחה.... אני לא רוצה, לא היה לי אף גבר אחר. הוא הגבר היחיד שלי, אולי אני מיושנת. ... לגבי הצד הפרקטי, יש צד של הקפאת הליכים, נכון שעבר זמן רב, אבל כ- שהוא הבעל והאבא של הילדים ויודע שיש חיוב בגירושין, בראש שלו הוא לא מנסה לחשוב על משהו אחר, ועוד מעט תשמעו מה היא עושה בשביל שלו"ב. ואם הוא ידע שאין מסלול גירושין אז הוא יעשה חישוב מסלול מחדש, והאישה עושה הכל להחזיר אותו הביתה.

לעומתה אמר הבעל:

אני חודשים מחוץ לבית, היא הזמינה משטרות ואמרה שאני עלול [redacted] שלחה אותי למעצר, גם לפני היינו בחדרים נפרדים, אין כאן ניסיון לשלו"ב, הכל פה סחטנות. גם בפרוטוקול כתוב אני מאמינה [redacted], העיפה אותי מהבית מספר פעמים, הזמינה לי משטרה בכדי שאתכופף, הזמינה את הוריה הביתה ועוד שלחה אותי למעצר והזמינה כמה פעמים משטרות ולא החלפנו כל מילה ואין קשר ביננו, אנחנו [redacted] ילדים אני לא נכנס הביתה אין ביננו שום קשר וזה כבר שנתיים והיא מושכת עוד ועוד ולא נותנת לשקם ולא נותנת יציבות לילדים, לא מאפשרת לי להיות אבא. ... היא רוצה את הדירה ועוד כסף, הלכנו להליך גישור וזה התפוצץ כי רצתה הכל, שהכל בשליטתה. איך היא שטוענת שלו"ב ומביאה משטרה ואומרת עלי כאלו דברים. וגורמת למנהל שלי לפטר אותי. אנחנו מילה לא מחליפים חודשים. ואין שום ניסיון מצידה שנעבור זאת. היא רוצה להתגרש חד משמעית ורוצה את הדירה וראו את הערעור שהיא הגישה.... מ- הם לא מקיימים חיי אישות. ... האישה לא מאפשרת לינות באמצע שבוע ולא מחליפה איתו מילה,

דברי הבעל אינם מדויקים, אכן הוא מחוץ לבית מפני שהוא מעוניין להתגרש, אך גם אחרי שהוזמנו המשטרות הוא חזר הביתה ולא קרה דבר ביניהם, הצדדים לא מקיימים חיי אישות בגלל שהבעל אינו מעוניין, גם העובדה שהאשה לא מאפשרת לינות הילדים לעת הזאת ולא מחליפה עמו מילה, אינה ראייה. כפי שכתבנו אין ספק שהאשה נפגעה מהבעל, ואין ספק שגם עתה הם במצב מלחמה. עם זאת זכותה של האשה לדרוש שהבעל יפייס אותה, והלכתית אין היא זו שמחוייבת לפייסו אחרי שפגע בה.

העולה מכל האמור לעיל הבעל דורש גירושין והאשה מסרבת. לבעל אין עילה כלשהי לחייב את האשה בגירושין, טענותיו הם גיבוכי דברים ללא ראיות. לא הוכח לנו שהאשה אינה מעוניינת באמת ובתמים בחזרת הבעל עימה לשלום בית, בעיקר לאור הקשר רב השנים

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ביניהם, ובתנאי שישפר מעשיו וינתק קשר עם אשה זרה אם אכן יש קשר שכזה. לאור האמור אין לדחות תביעת האשה לשלום בית אף אם נקבע שהדבר אינו אפשרי (ואיננו יכולים לקבוע הדבר קטגורית), מיהו בכל אופן האשה לא הפסידה זכויותיה. לאור האמור ביה"ד קובע:

- א. מקבלים ערעור האשה ומקבלים תביעת שלום הבית של האשה.
- ב. דוחים ערעור הבעל לחייב האשה בגירושין.
- ג. מכיוון שקיבלנו ערעור האשה והבעל חייב בכל חיובים של בעל לאשתו. ביה"ד יוציא צו למדור יחודי לאשה בדירת הצדדים.
- ד. הערבות שהפקדה האשה לצורך שמיעת ערעורה תוחזר לה.
- ה. הערבות שהפקיד הבעל כתנאי לשמיעת ערעורו, יועבר לאשה כהוצאות משפט.
- ו. מכיוון שהבעל הוא זה שיזם את הליך הגירושין, אף אם הצדדים יתגרשו בסופו של דבר, בגין סירובו של הבעל לחזור לשלום בית, הבעל ישלם לאשה מלוא כתובתה.
- ז. ביה"ד האזורי יקבע מועד לדיון לעוד י"ב חודש לבחינת המצב בין הצדדים.

שלמה שפירא

קראתי את קונטרסו של ידידי הגר"ש שפירא שליט"א. הקונטרס מחולק ל – 2 חלקים. אחד המגדיר את הנושא של תביעת שלו"ב ויחסו של ביה"ד וזאת ע"פ דברי הרבנו ירוחם והר"ח פלאג'י, וחלקו השני עוסק במקרה שבפנינו מול החלטת ביה"ד קמא הקובע כי האישה הפסידה את כתובתה.

עיקרון הדברים הוא שכאשר הבעל מוביל את תהליך הגירושין, אין לצפות שהאישה תשיר לו "מה יפית". ותגובות אפילו חריפות של האישה לא בהכרח יביאו להכריז עליה כמורדת או כמורדים זא"ז ולהביא אותה להפסד כתובה, לחייבה בגירושין.

במיוחד במקרה שבפנינו בו משפחה איבדה את בנם [REDACTED] והאישה מטופלת ב [REDACTED] ילדים קטני קטנים, כאשר האישה מתקשה לצאת מכאב האובדן ומגדלת ילדים קטני קטנים מוצאת את בעלה מתרחק ממנה ויש גם רגלים לדבר שהוא חולק את מיטתו עם אישה אחרת.

אני מסכים לניתוח הדברים שהתיק שבפנינו לא שייך לקטגוריית המקרים עליהם דיבר רבנו ירוחם שהצדדים מורדים זה על זה והאישה הפסידה את תוספת כתובתה ואף נכתבו בקצרה בדברי הגר"צ בן יעקב שליט"א דלעיל שלענ"ד לא הפסידה האישה את כתובתה אף הציעה פיצוי מסויים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אולם ברצוני לחלוק על מסקנות דבריו ביחס למעשים שבכל יום בהם הבעל דורש גירושין והאישה דורשת שלו"ב. כת"ר מצטט מדברי הגר"י הרצוג זצ"ל, ומדברי "המלמד להועיל".

ז"ל הגר"י הרצוג זצ"ל:

לאשר את פסק הדין שצריכים להתגרש, אינני רואה עכשיו יסוד מספיק מחוץ לנימוק הידוע של "אין סיכויים לשלום", והנה מלבד מה שדעת הבי"ד לא נתגלתה לנו כל צרכה ולא נתפרש שזהו הנימוק, הרי, בדרך כלל, אין דעתי נוחה כל כך מנימוק זה המצוי בפסקי הדין הבאים לפנינו. אם סיבת הקטטה והפירוד איננה באשמת האשה, באופן שאין לדונה למורדת, או אשה שדיעותיה רעות, והיא טוענת שרוצה בשלום ולא בגט, והבעל דורש דווקא גט, הרי אנו נתקלים בחרמו של רגמ"ה ז"ל (סי' קי"ט ס"ו), וכמה טרחות טרחנו לנעול את הדלת בפני בעלים הנותנים עיניהם באחרות, כידוע, ואנו ניתן יד להם. מה תאמר, שנסתמך על דעת הרא"ם ז"ל (בתשובה ס"ל) הידועה (עין סי' ע"ז בח"מ סק"ג ובב"ש סק"ו), שאף במקום שנוהג חרמו של רגמ"ה ז"ל אם הבעל משליש גיטה וכתובתה נפטר ממזונות, נפרוץ פרצות, ח"ו, בחיי המשפחה בישראל, וכמעט לא הנחת בת לאברהם אבינו וכו' כי לא אכשר דרא, וד"ל.

דברים יפים ונכוחים מהם עולה שאין לכפות את האישה להתגרש כאשר הגרושין הם לא באשמתה. וירעו עד שיסתאבו במשך שנים.

כאשר אנו יודעים שבזמננו שהמצב לא נועל את הדלת בפני בעלים הנותנים עיניהם באחרות ולצערנו גם להפך המצב לא נועל את הדלת בפני נשים הנותנות עיניהן באחרים.

ונסמוך את דברינו על דוגמת דברי הראשונים במורדת מדברים אלו אנו רואים שחז"ל בתקנות הגירושין ראו שתקנה קודמת כגון של משהינן י"ב חודש להפסידה כתובתה מביאה לידי תקלה. וכלשון הרא"ש שבנות ישראל שרמו עיניהם תולות מעשיהן בגוי וקבעו שתפסיד כתובתה לאחר ד' שבועות. ולכן שינו את תקנתם.

כמו כן, תקנת ר"ג שלא יגרשנה בעל כורחה ולא ישא ב' נשים אלו תקנות שנתקנו לטובת האישה. אולם כאשר ביה"ד בטוח שהמצב הוא רק לרעת האישה. הבעל בחיק אישה אחרת ינוח, והאישה במקום לשקם את חייה שוקעת במלחמות ובחלומות שווא ידברו, כשכמעט אין ספק שחלילה תיפול גם היא באיסור חמור. צריך עיון כיצד לנהוג.

קל וחומר בדורנו והמדובר ביותר משנות דור, מספר המקרים של הגירושין הוא כמעט בלתי נתפס של 1/3 בכל שנה כ - 33,000 מתחתנים ו - 11,000 מתגרשים!!! חלק גדול מן הזוגות אינן שומרים תו"מ. והגר"ש שפירא ציטט. וכבר אמרו חז"ל אין אשה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי, חלק גדול של הזוגות הם משפחות שלא שומרות תו"מ, הן "כלי" עתיק יומין שחיו בזוגיות אחת או יותר, קצרה או ארוכה לפני שמצאו את בן זוגם שאיתו החליטו להתחתן ולהקים משפחה, הנפש כבר התרגלה לצערנו כמה שייך להתרגל לפרדות ושינויים, כאשר אין ספק שזה אחד מן הגורמים המשפיעים על החוסן הרעוע של המשפחה בדורנו.

מערכת הגירושין הפכה למערכת ענפה וגדולה מלאת יועצים עו"ד וכד', הרואים בצדק מבחינתם את הצלחת הקליינט שלהם בהישגים כלכליים, עבור זה הם נשכרו. וגם להרגשתו של העו"ד עם הקליינט "שילם כסף" לפחות שירוויח כסף. לכן כל רעיון הלכתי חוקתי שיכול להביא לתוצאה כלכלית לטובת הלקוח שלהם מהווה טענה לגיטימית. ומכאן הפכה טענת שלו"ב לכלי בו ניתן להבטיח ללקוחה שתישאר בדירה או שזה יהיה מנוף ללחץ כלכלי לויתור מצד הבעל על רכוש שלא היה צריך לוותר בכדי להתגרש.

בנוסף כאמור פעמים רבות מצטרף לכך מבט איסורי מכיוון שתרבות החיים הזוגית שאנו חיים בה כאמור לעיל, בהחלט יוצרת לאשה אפשרויות לזוגיות חדשה אע"פ שעדין לא התגרשה והאיסור ההלכתי הנובע מכך הוא חמור ביותר, הדברים ידועים ושכיחים, וחבל שלביה"ד יהיה חלק בכך.

כאשר אנחנו מבררים את שתי הנקודות הנ"ל אנחנו מגיעים למצב חמור ביותר בו עו"ד או כל יועץ אחר לטובת לקוחותיו יאמר נטען שלו"ב. ואולי באמת יש איזה רצון פנימי לשלו"ב מצד האישה אבל בעיניים לא משוחדות ביה"ד משוכנע שכבר אין לכך סיכוי. ועוד שכאמור "לפתח חטאת רובץ". (גם בתיק שבפנינו בו דחינו, וגם ביה"ד קמא מכל וכל את טענות הבעל כנגד מעשי האישה ביציאה למפגשים חברתיים עם חברים וכד' אין ספק שתרבות הבילוי עלולה להגיע למחוזות לא רצויים).

לצורך כך היה צריך לתקן תקנה של בתי הדין שגם אם האישה טוענת שלו"ב אחרי תקופה צריך לגרשה. אולם דורנו עני בדעת ובתקנות, סמכנו יתדותינו על גדולי הדורות הגר"ח פלאג'י ותקנתו.

וז"ל בספרו חיים ושלום ח"ב ס' קי"ב וז"ל:

"בדרך כלל אני אומר, כל שנראה לבית דין שזמן רב נפרדים ואין להם תקנה, אדרבא צריך השתדלות הרבה להפרידם זה מזה ולתת גט, כדי שלא יהיו חוטאים חטאים רבים וכו' וידעו נאמנה כי כל הבא לעכב מלתת גט בענין זה כדי להנקם זה מזה מחמת קנאה ושנאה ותחרות וכו' שלא לשם שמים גם בזה לא בחר ה' ויש עונש מן השמים וכו', והנני נותן קצבה וזמן לדבר באם יארע איזה מחלוקת בין איש לאשתו וכבר נלאו מתוכי השלום ואין להם תקנה ימתינו עד זמן ח"י חדשים, ואם בינם לשמים נראה לבי"ד שאין תקנה לשום שלום ביניהם, יפרידו הזיווג ולכופס לתת גט עד שיאמרו רוצה אני."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כאמור התקנות שתקנו שלאחר י"ח חודש אם לא חוזרים לשלוב כופין לגרש, הם כלי חשוב לדורנו. וברוכה תקנתו ובבתי הדין משתמשים בתקנה זו וטוב שכך.

כידוע חדר"ג שלא יגרש את אשתו בע"כ זו תקנה שלא התקבלה בכל קהילות ישראל, ועדות המזרח לא חששו להם. אשר על כן במקרה שבפנינו אין כל חשש הלכתי לשימוש בתקנת הגר"ח פאלג'י.

ואם יבוא השואל וישאל על תקנת חדר"ג לעדות אשכנז כיצד אפשר לכפות על האישה להתגרש. אף אנו נענה לו שאין אנחנו כופין בהלכות כפיה הרגילים אלא כמו שבמאס עלי מפעילים על הבעל הרחקות דר"ת שלא נחשבות ככפיה. גם במקרים אלו של פרוד ממושך. בידי של ביה"ד לפחות ללחוץ על נתינת הגט בשתי דרכים. א. בשב ואל תעשה, ולא לתת החלטות שפירושו הנצחת המצב הקיים דבר שמביא לתקלות וחטאים, כגון מזונות אישה (כדעת הרא"ם) ומדור ספציפי. ב. הטלת הרחקות דר"ת שהתיר ר"ת להטילן מכיוון שאין בגדרי ריחוק חברתי כפיה על הגט ואם באיש שהחמיר ר"ת שלא לכופו שלא יהיה גט מעושה התיר בהרחקות ק"ו באישה שיש מקום להפעיל כנגדה את ההרחקות.

והדברים מפורשים מדברי הרשב"א שהגמ' גיטין דף מט עמוד ב כתבה:

דבר אחר: אשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה, והאיש אינו מוציאה אלא לרצונה. מאי דבר אחר? וכ"ת, כי היכי דכי מפיך לה איהו תקינו לה רבנן כתובה מיניה, כי נפקא איהי נמי ליתקני ליה רבנן כתובה מיניה? ת"ש: אשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה, והאיש אינו מוציא אלא לרצונה, אפשר דמשהי לה בגיטא

ועיין בחידושי הרשב"א שם:

מהא דאמרי' איפשר דמשהי לה בגט שמעינן דלעולם אין אשה יכולה להפקיע עצמה מיד בעלה שלא לרצונה דבעל ואפי' באומרת מאיס עלי דא"כ ליתקנו ליה כתובה מינה, ומכאן תשובה לרמב"ם ז"ל שכתב דבמאס עלי כופין אותו להוציא.

מדברים אלו עולה שהרשב"א מבין שתקנת הכתובה נובעת מכך שזכות הבעל לגרש את האישה בע"כ. וא"כ לאחר חדר"ג גם אם יתן כתובה א"א לכוף אותה להתגרש. כבר הסברנו לעיל שהרחקות ר"ת לא הווי כפיה כפי שרואים במאס עלי לדעת ר"ת שלא נחשב כפיה.

פיצויים, כידוע תורתנו הקדושה וחז"ל לא השוו אישה לאיש. מדאורייתא או דרבנן תיקנו כתובה שלא תהא קלה להוציאה. שזו מן התקנות שתיקנו להגנת האישה מפני שהיא זקוקה להם יותר מן האיש. בדורנו במדינת ישראל חוקק חוק יחסי ממון המחלק בשווה את הזכויות שצברו בני הזוג במשך שנות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הנישואין. חוק זה הוא בדרך כלל לטובת האישה שצברה פחות זכויות ונכסים מן הבעל, וגם בו יש מן אותה תקנה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. לכן בדרך כלל סוברים דיני ישראל שאין "כפל מבצעים". אלא אם כן הכתובה גבוהה מן הזכויות שמקבלות ע"פ חוק יחסי ממון.

הגר"ש שפירא מציע במקרים של פרוד ממושך שהאישה מסרבת להתגרש להציע פיצויים שהאישה תתרצה ותמך יתדותיו בפס"ד של המלמד להועיל הגרי"א הרצוג, והרבנים הגאונים הורביץ זצ"ל ויבדל"א בן שמעון ושינפלד שדחו תביעת הבעל לגירושין עד שיפצה את אישתו.

וז"ל פסקי דין של בתי הדין הרבניים בישראל חלק יג פס"ד המתחיל בעמוד 264 בסיומו עמ' 274:

כל זה אמור כשהאשה מעגנת אותו מרצונה. אבל כשהבעל גרם לכך, כעובדא דידן שכל השנים הוא סירב לחיות עמה וחי עם נשים אחרות, ולמרות התנהגותו רצתה האשה בכנות בשלום, ולא יכול היה לבוא בטענת עיגון מכיון שהאשה רצתה ודרשה לחיות עמו בשלום, עד שלבסוף התנהגותו הנלוזה גרמה לכך שמבחינה נפשית אינה יכולה יותר להשלים עמו, ומה גם שהוא אינו מעוניין בכך, ודאי שלא יכול לבוא עכשיו ולדרוש גט מחמת עיגון שהוא גרם כפי המבואר, ואינה חייבת לקבל גט מדינא דגמרא, ובודאי שלאחר החדר"ג שהושוה כח האשה לכח האיש שאין לחייבה בגט, בניגוד לרצונה. ואין אנו רואים את סירובה של האשה לקבל גט, על אף שאפסו הסיכויים לש"ב, כנקמנות מצידה כפי שטוען ב"כ הבעל (ראה בפסקי - דין כרך ז' עמוד 112) הואיל והאשה הצהירה שתסכים לקבל גט, אם הבעל יתן לה סכום כסף שיבטיח את עתידה כפיצוי על כל מה שגמל לה במשך השנים, ובודאי שבמצב זה ישנו החדר"ג שאין לגרשה בניגוד לרצונה, ואין בידו האפשרות להיפטר מהחייבים המוטלים על בעל כלפי אשתו.

בכל התשובות אין התייחסות לחוק איזון משאבים בוודאי בתשובות "המלמד להועיל" והגרי"א הרצוג שקדמו לחוקי חלוקת הרכוש, אלא אף בפד"ר הנ"ל נכתב בתשמ"ב על בני זוג שהתחתנו בתשי"ב, ואין התייחסות בפד"ר לחלוקת הרכוש. רק "שהבעל יתן לה סכום כסף שיבטיח את עתידה כפיצוי על כל מה שגמל לה במשך השנים".

לדעתי כפי שביה"ד לא יסכים שהבעל ידרוש פיצוי מן האישה כשדורשת להתגרש ממנו, במקום שלא יכולים לכופו לגרשה, כגון במאיס עלי ואפילו במקומות שעשתה מעשים חמורים, כך אין מקום לדרישת פיצויים מטעם האישה אחרי תשלום כתובתה וחלוקת הרכוש.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אמנם אם ביה"ד מתרשם שאכן יש מקום לפצות את האישה בסכומים לא גדולים כאשר בכתובה ובחלוקת הרכוש לא קיבלה האישה סכומים ניכרים, ובפרט במקרה שבפנינו שניכר שהאישה סובלת מדיכאון הנובע מהאסון שפקד את הצדדים בחיי הנישואין יש לקבוע פיצוי מסוים לאישה שיש בזה גם מן החיוב ברפואתה המותנה בקבלת הגט על ידה.

לסיכום:

- א. מאחר והצדדים בפרוד מעל [REDACTED] חודש האישה חייבת לקבל את גיטה.
- ב. גם אם הפרוד נובע ממעשים של הבעל, כגון שנתן עיניו באחרת. על ביה"ד מצווה לאפרושי מאיסורא בדור עני שלנו כמבואר לעיל. לכן יפה עושים בתי הדין המסתמכים על הגר"ח פלאגי' כמבואר לעיל.
- ג. במקרה שבפנינו האישה לא הפסידה את כתובתה כמבואר בארוכה בדברי הגר"ש שפירא.
- ד. גם לעדות שנהגו בחדר"ג לאחר [REDACTED] חודש יכול ביה"ד לא לפסוק מדור ומזונות לאישה. ויכול להפעיל על אישה הרחקות ר"ת.
- ה. אין לתלות את קבלת הגט ע"י האישה בסחטנות מצידה, בקבלת פיצוים לפי שיקול דעתה.
- ו. ביה"ד לשיקול דעתו מסיבות מיוחדת רשאי להוסיף פיצוי לאישה כגון במקרה שבפנינו בו מנסיבות האסון שפקד את המשפחה האישה נכנסה לדיכאון. כל זה בכפוף לקבלת הגט על ידה בפעם הראשונה שתזמן ע"י ביה"ד.
- ז. לאור האמור קובע ביה"ד כי בנוסף לזכויות הכתובה וקיזוזם, (אם קיים מול זכויות יתר שמקבלת האישה בחלוקת הרכוש מחלק הבעל, שאותם על ביה"ד קמא לחשב) זכות האישה להמשיך להתגורר עם הילדים ללא כל תשלום עד [REDACTED]. החל מהתאריך הנ"ל זכות כל צד לדרוש את פרוק השיתוף בדירתם המשותפת. האישה תקבל סך של 100,000 ₪ נוספים על חלקה בדירה.
- ח. האמור בסעיף ז בתוקף במידה והאישה תסכים לקבל את גיטה במועד הראשון שתזמן ע"י ביה"ד קמא לסידור הגט. במידה ותסרב האישה לקבל את גיטה מוסמך ביה"ד לבטל את ההטבות שנקבעו בסעיף ז.

הרב אליעזר איגרא

לאחר העיון בעמדת עמיתי הרה"ג שליט"א, מצטרף למסקנות הגר"א איגרא שליט"א.

הרב צבי בן יעקב

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ראיתי מש"כ ידידי הגר"א איגרא ואני על משמרתי אעמודה, שאין לאפשר למי שנתן עיניו באחרת לחייב את אשתו לקבל ג"פ, אחרי עבור זמן של י"ח חודשים כשהאשה לא פשעה. ולא על זה דיברו רבנו ירוחם והגר"ח פאלאג'י. כפי שמבואר בדברי רבנו ירוחם ובדברי הגר"ח פאלאג'י התם מיירי שאין שניהם רוצים זה בזו, אך לא כשאתה פשע ולמרות זאת מי שפשעו נגדו מעוניין בהמשך הנישואין או עכ"פ יש מקום לומר שאפ"ה רוצה בהמשך הנישואין וכפי שביארנו באריכות. פירוד ממושך אינו עילה לגירושין, וכפי שכתב בשו"ת דברי מלכיאל שפירוד ממושך הוא לא עילה לחיוב גט "דאם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה" וכל בעל שאינו חפץ באשתו ייפרד לתקופה ממושכת ויתבע גט ובמיוחד כאשר רגליים לדבר שהבעל נתן עיניו באישה אחרת יטען שאינו חפץ באשתו מה שגורם ויגרום שמוסד הנישואין יתפורר כלא היה.

ופוק חזי כמה הקפידו דייני הדורות הקודמים, ולא דווקא בימי הרב הרצוג אלא אף בשנים מאוחרות, ואאמו"ר זצ"ל בכללם שלא לסמוך על דברי הגר"ח פאלאג'י ולהכריח נשים שבעליהם נתנו עינם באחרת להתגרש. ואין מקום לפגוע בבת ישראל שלא פשעה ולהפסיד זכויותיה כשהבעל רע מעללים. הענות לתביעת גירושין של בעל במצב שכזה הינה מתכון בדוק להרס המשפחה בישראל, היתר אחרי זמן קצר שכזה הינו הכרזה שדייני ישראל נותנים פרס לבעלים שכאלו, ולהיתר זה, מדוע שבעל יצטרך להביא עילה לתביעתו. מספיק שיאמר לא חפצתי בה וימתין י"ח חודש וחפצו יעלה בידו.

ועל אף שברור שדורנו פרוץ יותר מדורות קודמים ולצערנו הזנות מצויה, והציבור לא מגנה אותה, אין לכופף אשה משום פריצות הדור, והדבר צריך להיות נידון בכל מקרה לגופו, וצריך שיקול דעת רחב, ומהיכתי תיתי באשה שיש לה חזקת כשרות ובפרט אם היא באה מחברה שהזנות מוקעת ואינה מצויה, שניתן לבעל להפיק זממו לגרש את אשתו, והפקעת זכויותיה. ואף שלעניין ההשהייה להפסד זכויות במורדת קיצרו את הזמן וכדכתב הרא"ש שתולות עצמן בגוים, התם אינו אלא לחץ עליה שתחזור ממרדה, כדי שלא תפסיד זכויותיה בלי שינתן לה זמן מספיק לשקול הדברים, ולכן בגלל מצב הדור קיצרו את הזמן, משא"כ בנידון דידן מחייבים האשה להתגרש כשאין עילה לחיוב זה.

ובפרט בנידון דידן שאם האשה תזנה תפסיד זכויותיה על פי ההלכה ושוב יהיה ניתן גם לכופף להתגרש. שאין מקום לחייבה להתגרש כבר עתה, מפני שהבעל מאס בה. והתרת הרצועה בענינים אלו, כאמור יש בה בכדי להרחיב הרס המשפחות שיאמרו הבעלים, שאם יתעקשו וימשיכו במרדם, ביה"ד יחייב את נשותיהם להתגרש, ובעיקר בדור פרוץ שהבעל ממשיך את חייו עם אחרת, בהרבה מקרים אין לו עניין להינשא וגם במקרים בהם הוא נישא בזיווג שני אין הוא ממהר לעשות כן ושוב בקבלת תביעתו כגון דא, הדבר מיקל על התופעה הנרחבת של התפרקות המשפחה.

ואף על מש"כ שאין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי, וכתב הגר"א איגרא שבדורנו אין הדבר נכון בהכרח במי שאינם מקפידים על שמירת מצוות, שלגביהם הוי לפעמים דרך המלך בחיים, והוי כמליצת הגמ' אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי אוון, וזה כפעולת אכילה. אך באמת עיקר כוונתי שהרי אמרו חז"ל שיש לחלק בין זיווג ראשון

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לזיווג שני לעניין גירושי אשה עיין סוף גיטין ושו"ע אהע"ז ס' קי"ט. ובאמת עיקר הדבר הוא שבבני זוג צעירים שבנו משפחה ועמלו עליה וניתן לומר על כל אחד מהם לכתך אחרי במדבר, שנשאו ביחד בעול הקמת המשפחה וצער גידול הילדים, יש להתייחס בזהירות רבה, לפני שנתיר למי שלא נהג כהוגן לגרש את אשתו.

אינני יכול להסכים לסברא שלביה"ד יהיה חלק ואשם במעשי זנות של הצדדים אם לא יקבל תביעה שאין עילה לקבלה. חובה על ביה"ד לנהוג על פי דין תורה, ולא לחשוש לחטאים רבים, אכן מסתבר שביה"ד חייב לקבוע מועדים לבדיקת המצב, כשדוחה התביעה, ולפעמים לתת החלטה לגירושין בנסיבות כל מקרה לגופו. ואכן פס"ד הנזכר של ביה"ד נתניה כתבתי שאחרי עבור זמן, ולא זמן קצר כי"ח חודש ישתדל ביה"ד שתקבל פיצוי הולם ויתגרשו. ובפרט שדברי הגר"ח פאלאג'י ואמירתו אינה על מקרים שצד אחד פשע והשני נאנס בשל מעשיו.

איני יכול להבין איך יכול ביה"ד המוזהר לדון על פי דין תורה שלא להענות לתביעה מוצדקת של האשה לגבי מזונות או מדור, רק מפני החשש שלא תרצה להתגרש. חובתנו לדון כהלכה ומי שחוטא ישא חטאו. ובודאי לא ברור לי מדוע נפעיל הרחקות דר"ת על אשה עלובה שבעלה נתן עיניו באחרת, ההרחקות יהיו עליה והוא ישמח במי שנתן עיניו בה.

לפיכך אף בנידון דידן אין להטיל על האשה להתגרש מידית עתה, כשלא מצאנו פשיעה מצידה, ולהתנות הפיצוי לגירושין בהסכמתה לגירושין עתה, וכי אם מתנגדת מפני שזוהי זכותה, יש למנוע ממנה פיצוי על מעשיו של הבעל שעזב אותה ודורש להתגרש, לפיכך אף אם עתה לא תסכים להתגרש אלא רק לאחר זמן או שנקבע לאחר זמן שזוהי טובתה, ודאי שגם אז מגיעים לה פיצוייה. כמו כן אם תסכים להתגרש יש לתת לה מלוא הכתובה כפיצוי, מלבד חלקה על פי חוק. וכיון שהארכנו לעיל בדברנו, אין מקום להאריך עתה יותר.

הרב שלמה שפירא

גם אנו נקצר ונחזור בודאי במקרה דנן שהצדדים לא שייכים לעדות אשכנז ולא מחויבים לחדר"ג. הרי שזכותו של הבעל לשלם את כתובתה ולהתגרש. בפרט שעברו 18 חודש. ביה"ד מתרשם שאין שום סיכוי לשלום, וביה"ד חושב שזה תקנת האישה וטובתה הפרטית והכללית ע"פ ההלכה. וגם הוסיף לה זכויות רכושיות ע"פ שיקול דעתו. אין מקום לחלק בין מאיס עלי של האישה לאיש כפי שכבר הארכנו. רק נוסף ונאמר שכל מקרה ומקרה כמובן נתון לשיקול דעת ביה"ד, מה קרה, מדוע קרה, שנות הנישואין, וגיל הצדדים. יש להאריך עוד, אולם הזמן שכבר נמשך והתקלות הבלתי פוסקות במערכת המחשוב מה שהלב חושק הזמן עושק.

אליעזר איגרא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

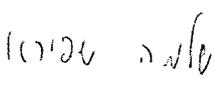
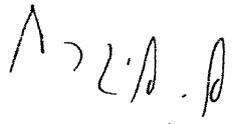
המסקנות העולות להלכה מכל האמור לעיל הינם כדלהלן:

- א. מאחר והצדדים בפרוד מעל [REDACTED] חודש האישה חייבת לקבל את גיטה.
- ב. גם אם הפרוד נובע ממעשים של הבעל, כגון שנתן עיניו באחרת. על ביה"ד מצווה לאפרושי מאיסורא בדור עני שלנו כמבואר לעיל. לכן יפה עושים בתי הדין המסתמכים על הגר"ח פלאג'י כמבואר לעיל.
- ג. במקרה שבפנינו האישה לא הפסידה את כתובתה כמבואר בארוכה בדברי הגר"ש שפירא.
- ד. גם לעדות שנהגו בחדר"ג לאחר [REDACTED] חודש יכול ביה"ד לא לפסוק מדור ומזונות לאישה. ויכול להפעיל על אישה הרחקות ר"ת.
- ה. אין לתלות את קבלת הגט ע"י האישה בסחטנות מצידה, בקבלת פיצויים לפי שיקול דעתה.
- ו. ביה"ד לשיקול דעתו מסיבות מיוחדת רשאי להוסיף פיצוי לאישה כגון במקרה שבפנינו בו מנסיבות האסון שפקד את המשפחה האישה נכנסה לדיכאון. כל זה בכפוף לקבלת הגט על ידה בפעם הראשונה שתזמן ע"י ביה"ד.
- ז. לאור האמור קובע ביה"ד כי בנוסף לזכויות הכתובה וקיזוזם, (אם קיים מול זכויות יתר שמקבלת האישה בחלוקת הרכוש מחלק הבעל, **שאותם על ביה"ד קמא לחשב**) זכות האישה להמשיך להתגורר עם הילדים ללא כל תשלום עד [REDACTED]. החל מהתאריך הנ"ל זכות כל צד לדרוש את פרוק השיתוף בדירתם המשותפת. האישה תקבל סך של 100,000 ₪ נוספים על חלקה בדירה.
- ח. האמור בסעיף ז בתוקף במידה והאישה תסכים לקבל את גיטה במועד הראשון שתזמן ע"י ביה"ד קמא לסידור הגט. במידה ותסרב האישה לקבל את גיטה מוסמך ביה"ד לבטל את ההטבות שנקבעו בסעיף ז.

סעיפים א, ב, ד, ז, ח ניתנים בדעת רוב.

ניתן לפרסם בהשמטת שמות הצדדים

ניתן ביום כ"ו במרחשון התשפ"א (13/11/2020).

 הרב צבי בן יעקב	 הרב שלמה שפירא	 הרב אליעזר איגרא
--	---	---

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

העתק מתאים למקור
בנימין שונם, המזכיר הראשי
נחתם דיגיטלית ע"י הרב שלמה שפירא בתאריך 13:36 13/11/2020